
I. Geneza i uwarunkowania

1. Geneza

Nadrzędnym i uniwersalnym dążeniem jest dobro Rzeczypospolitej Polskiej i jej obywateli. Wejście Polski do Unii Europejskiej powinno temu dobru służyć i je rozwijać. Z tą świadomością pragniemy uczestniczyć w kształtowaniu procesów reformatorskich oraz poddawać zmianom życie gospodarcze i społeczne naszego regionu.

Różnorodność i waga zjawisk geopolitycznych zachodzących na płaszczyźnie społecznej i gospodarczej w końcu lat 80 stała się momentem zwrotnym dla wielu Państw Europy Środkowej i Wschodniej. Nowe perspektywy rozbudzają społeczne nadzieje, ale także piętrzą nieznane dotąd trudności.

Bezpośrednim czynnikiem wywołującym niepokoje i obawy o przyszłość naszych rodzin jest powiększające się bezrobocie, stopniowe obniżanie poziomu usług socjalnych i brak perspektyw dalszego rozwoju.

Formą przeciwdziałania jest polityka regionalna zmaterializowana w formie Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego. Dokument, w którym spotykają się społeczne oczekiwania wyrażane przez lokalne społeczności samorządowe z ideami europeizacji. Przestrzeń potencjału naszego województwa została zagospodarowana w sposób otwarty.

Rolą powstającej Strategii Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego jest umieszczenie na mapie województwa wielopłaszczyznowej specyfiki naszego regionu i dążeń jego mieszkańców. Ułatwi to identyfikację i artykułowanie naszych potrzeb. Odnalezienie własnej koncepcji rozwoju opartego na demokratycznych zasadach i chrześcijańskich wartościach, oraz trwałe wpisanie ich w obraz naszego województwa, to bowiem główne motto naszych zamierzeń. Strategia Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego ma zdiagnozować obecną sytuację w powiecie we wszystkich możliwych do określenia dziedzinach życia. Na tej podstawie określone zostaną kierunki działań podejmowanych przez samorząd powiatowy na rzecz przyśpieszenia rozwoju społeczno gospodarczego, zahamowania niewłaściwych tendencji oraz stworzenia podstaw do godnego bytu mieszkańców powiatu. W strategii nie określa się terminu jej ważności. Powinna ona być dokumentem trwałym ale jednocześnie na tyle uniwersalnym by odpowiadać zmieniającym się realiom.

Przyjęty 15 letni okres realizacji strategii ma charakter umowny i może podlegać wydłużeniu lub skróceniu w zależności od faktycznego tempa rozwoju.

2. Uwarunkowania geośrodowiskowe

Powiat Wysokomazowiecki obejmuje powierzchnię 1282 km². Geograficznie położony jest pomiędzy doliną górnego biegu Narwi a rzeką Bug na południu. Jest to obszar nizinny zwany Wysoczyzną Wysokomazowiecką, wchodzącą w skład północnej części Niziny podlaskiej. Od zachodu ogranicza ją linia Czerwonego Boru związana z Międzyrzeczem Łomżyńskim przechodząc w pradolinę rzeki Narew otaczającą wysoczyznę od strony północnej i wschodniej. W bliskim sąsiedztwie położona jest Kotlina Biebrzańska na północy i Wysoczyzna Białostocka na północnym wschodzie. Południe mezoregionu graniczy poprzez starorzecze Nurca z Wysoczyzną Drohiczką i Równiną Bielską. Jednostajny lekko pofałdowany krajobraz jest typowy dla obszarów nizinnych. Silniej urozmaicona jest pod tym względem część północno-wschodnia powiatu, gdzie niewielkie morenowe wzgórza są liczniejsze i wznoszą się do 160 m n.p.m. Wysoczyzna stanowi dział wodny Bugu i Narwi. W okolicach Wysokiego Mazowieckiego biorą swój początek niewielkie dopływy Narwi (Jabłonka, Ślina, Rokitnica) i Bugu (Brok Mały i Duży) tworząc lokalną sieć rzeczną o dość dużym współczynniku gęstości. Szczególne walory turystyczne prezentuje przełom rzeki Bug i dolina jej prawobrzeżnego dopływu – Nurca wraz ze starorzeczem stanowiące południowy skraj powiatu Wysokomazowieckiego. W obrębie powiatu nie występują naturalne zbiorniki wód powierzchniowych większych rozmiarów. Dość częste są natomiast oczka śródpolne, i sztuczne zbiorniki przeznaczone na użytek mieszkańców. W okolicach wsi Tybory Kamianka znajduje się sztuczny zbiornik o charakterze rekreacyjnym. Naturalnie ukształtowane mokradła i niezagospodarowane większe systemy torfowo-bagiennie nie występują już na tym terenie.

Cechą szczególną Wysoczyzny Wysokomazowieckiej na tle niziny podlaskiej jest stosunkowo dobra jakość gleb skupionych w części środkowej i południowej. Jest to zazwyczaj mozaika gleb brunatnych oraz czarnoziemów kompleksu pszennego dobrego, ukształtowana z glin lekkich i organicznego humusu. Korzystne warunki glebowe stopniowo zanikają w północnej części powiatu ustępując przewadze gleb lekkich i żwirów. Warunki klimatyczne są typowe dla północno-wschodniej Polski. Panuje tu klimat umiarkowany przejściowy z wyraźnym wpływem czynników kontynentalnych, charakteryzujących się surowością warunków. Wynika to z kresowego położenia Niziny podlaskiej w stosunku do innych regionów polski, oraz południkowym ukształtowaniem powierzchni umożliwiającym swobodną wędrówkę kontynentalnych mas powietrza znad północno-wschodniej Europy i centralnej Rosji. W rezultacie mamy małą bezwładność termodynamiczną, niższą średnią temperaturę roczną (6,9⁰ C) i dużą amplitudę jej zmian na przestrzeni zimy i lata (22⁰ C). Okres wegetacyjny jest ściśle związany z temperaturami dobowymi i wynosi 200-210 dni. Jest krótszy średnio o 1-2 tygodnie w stosunku do sąsiedniego Mazowsza i Wyżyny Lubelskiej. Zimy zazwyczaj są mroźne i relatywnie długie. Bardzo niekorzystne dla roślin są wiosenne przymrozki pojawiające się nawet w I połowie maja. Okres występowania przymrozków jest dość długi i trwa w ciągu roku średnio 130-140 dni. Bardzo ważnym elementem klimatycznym jest ilość i rozłożenie opadów. Na podstawie danych lokalnej stacji agrometeorologicznej w Szepietowie średnio w roku notuje się 560-570 mm opadów meteorologicznych, skupionych głównie w okresie od kwietnia do września (60 %). Jest to zjawisko korzystne w aspekcie agrotechnicznym gdyż zaspokaja potrzeby roślin w okresie wegetacji. Okres nasilenia opadów przypada zazwyczaj na lipiec.

Zdecydowanie korzystną cechą klimatyczną Niziny podlaskiej jest dość duże nasłonecznienie. Współczynnik zachmurzenia wynosi 6,4 i jest niższy od współczynnika dla Polski (6,6). Najczęściej zachmurzenia dominują w listopadzie i grudniu.

Szata roślinna związana jest bezpośrednio z jakością środowiska glebowego oraz czynnikami klimatycznymi. Przykładem może być analogia granicy występowania niektórych drzew (dąb

---

bezszypułkowy, jawor, świerk) do przebiegu typowych średniorocznych izoterm. Ze względu na rolniczy charakter powiatu głównymi skupiskami naturalnej roślinności są lasy zagregowane w małe kompleksy indywidualnie funkcjonujące na terenach nieprzydatnych do uprawy. Zazwyczaj są to tereny nadmiernie uwilgocone lub okresowo zalewane tzw. lasy łąkowe. Miejsca o niskiej użyteczności są pokryte wielogatunkowymi lasami o charakterze liściastym tzw. grądami lub lasami iglastymi. Większe skupiska leśne spotykamy w północnej części powiatu. Ważnym elementem świata roślinnego jest Narwiański Park Narodowy, otaczający pradolinę Narwi na północno-wschodniej rubieży powiatu. Gatunkowa szata roślinna i zwierzęca regionu nie odróżnia się specyfiką od pozostałych regionów nizinnych Polski.

Mezoregion, podobnie jak całe województwo podlaskie pozbawiony jest surowców mineralnych. W obrębie Powiatu pozyskuje się jedynie kruszywo budowlane. Obecnie istnieje 6 zalegalizowanych i eksploatowanych złóż żwirowych o łącznych zasobach 1284 tys. t. Z bilansu hydrologicznego na dzień 31.12.1999 r. wynika, że Województwo podlaskie dysponuje pokładami wodonośnymi o powierzchni 20180 km². Ogólny potencjał istniejących zasobów wodonośnych to 73030,2 m³/h co stawia nasze województwo na VII miejscu w kraju pod względem naturalnych zasobów wody pitnej i przemysłowej. W roku 1999 obserwowano wzrost tej wartości o 492 m³/h. Można się domyślać, że niekorzystny poziom opadów w roku 2000 doprowadzi do ujemnych tendencji. Moduł zasobów jest dla województwa mniej korzystny, ustala bowiem poziom zasobów przypadający na 1 km². Ze względu na stosunkowo niewielkie zaludnienie i uprzemysłowienie makroregionu, nie stwarza to dodatkowych ograniczeń dla rozwoju województwa.

3. Uwarunkowania demograficzno kulturowe

Nizinny obszar znajdujący się na południowy zachód od zakola rzeki Narew w górnym jej biegu, to wschodnie rubieże Rzeczypospolitej. Historyczny teren spotkania wielu różnych kultur i religii oraz ich wzajemnego przenikania się. Katolicyzm i Prawosławie to wymierny przykład współistnienia. Owoce wielowiekowej tolerancji jest Obrządek Grekokatolicki tzw. Unici. Północne Podlasie to arena nieustannych konfliktów zbrojnych, przemarszów, grabieży. Jak żaden inny region, ze względu na swe położenie, świadek bujnego rozwoju i męczeńskiej martyrologii.

Pradawnymi mieszkańcami Północnego Podlasia byli Jaćwingowie. W okresie wczesnego średniowiecza na przełomie XI i XII wieku pojawili się w okolicach dzisiejszego miasta Wysokie Mazowieckie pierwsi osadnicy z piastowskiego Mazowsza. Prekursorzy tutejszego osadnictwa wzniesli szereg grodów spełniających funkcje obronne dla podtrzymania i rozwoju procesów osadniczych. Pomimo licznych przeszkód politycznych, ustawicznych sporów i potyczek pomiędzy rywalizującym o te tereny Mazowszem, Litwą i Południową Rusią, osadnictwo mazowieckie rozwijało się dynamicznie. Wokół grodów powstają pierwsze osady między innymi Wysokie. Apogeum mazowieckiego osadnictwa, z którego wywodzi się rdzenna ludność Wysoczyzny Wysokomazowieckiej przypada na koniec wieku XIII. Po zwycięskich zmaganiach Leszka Czarnego z Jaćwingami, oraz wzmoczonej ekspansji osadnictwa wschodnioeuropejskiego, w okresie Polski dzielnicowej, dochodzi do ułożenia stosunków z Litwą. Skutkuje to kolejnym napływem ludności z Mazowsza. Dalsze wspólne już losy obu narodów przesuwają linię osadnictwa na wschód. Rozmieszczone strategicznie, dotychczasowe grody obronne tracą swe znaczenie na rzecz osad takich jak Wysokie. Z prawosławnej Rusi nieliczni osiedleńcy przybywają w okolice dzisiejszego Brańska i zakładają swoje osiedla wzdłuż linii Nurca. Następuje bardzo silny rozwój sieci osadniczej. Powstają nowe zaścianki, kształtując ostatecznie sieć małych miejscowości znaną współcześnie. Wzrost ludności na przełomie XIV i XV w. inicjuje powstawanie nowych Kościołów i tworzenie wokół nich parafii skupiających funkcje duszpasterskie i administracyjne. Istniejąca osada Wysokie otrzymuje w 1469 roku status osady królewskiej o nazwie Wola Wysokie, a w 1492 roku król Kazimierz Jagiellończyk nadaje mu przywilej lokacyjny. W 1503 miasto otrzymuje prawo magdeburskie potwierdzając swe dotychczasowe przywileje. Dalsze wieki to krystalizowanie się wzajemnych stosunków w ramach istniejących pierwiastków kulturowych. W XVIII wieku rozpoczyna się ilościowy rozwój społeczności żydowskiej, poprzedzony pierwszymi osiedleniami w latach 1700-1720. Ostatecznie na początku XX w. ludność żydowska dominuje w populacji małych i średnich miejscowości stanowiąc od 40 do 90 % mieszkańców. Obecność tak licznej społeczności na trwale wpisała się w pamięć. Funkcjonuje ona do dziś w licznych przekazach i opowiadaniach z okresu Polski międzywojennej nadal kształtując mentalność współczesnych. II wojna światowa, i okres powojenny całkowicie zmieniają oblicze społeczeństwa naszego regionu. Nieprzerwana martyrologia lokalnych środowisk patriotycznych, oraz towarzyszące im represje polskiej inteligencji inspirowane przez władze radziecką, deformują świat pozytywnych wartości postrzegany okiem obywatela i niszczą elementarne zasady dziejowej sprawiedliwości w perspektywie współczesnych już dziesięcioleci.

Szkic dziejowy ułatwia zrozumienie współczesnych zjawisk społecznych przedstawionych szerzej w kolejnych rozdziałach zapobiegając ujemnym skutkom ich oddziaływania. Współczesny Powiat Wysokomazowiecki w swoim kształcie funkcjonuje od 1998 r. Skupia wokół siebie 10 okolicznych gmin. Na terenie powiatu istnieją dwie miejscowości posiadające prawa miejskie: Wysokie Mazowieckie i Ciechanowiec. Łączna ilość mieszkańców to 62 tys. z czego 47 tys. mieszka na wsi. Pod względem narodowym i wyznaniowym mieszkańcy

---

stanowią jednolitą mało zróżnicowaną grupę. Istniejące do niedawna różnice zacierały się samoistnie na tle wspólnie przeżywanych wydarzeń XX wieku kształtując się wzajemnie. Kościół Katolicki zdecydowanie dominuje wśród wyznawców – **93 %**. Wrośnięty w obyczajowość, swoimi korzeniami sięga X wieku i przez cały ten okres towarzyszy nieprzerwanie niosąc wsparcie w trudnych momentach historii. Na płaszczyźnie wyznaniowej należy wyodrębnić też wyznawców prawosławia i grekokatolików jako bardziej zorganizowane grupy. Mniej rozpoznane są indywidualne, małe skupiska wyznaniowe świadków Jehowy stanowiący w luźnych szacunkach około do **1 %**.

Etnograficznie ludność powiatu związana jest z kulturą Podlasia pomimo istnienia elementów innych otaczających ją kultur jak kurpiowska, litewska czy białoruska. Szczególnych akcentów można się doszukać czyniąc analogie w tradycji obchodzenia świąt kościelnych, i przebiegu niektórych rzadko już spotykanych obyczajów ludowych.

Na uwagę i szczególne podkreślenie wśród wielu pozytywnych cech zasługuje tolerancyjność i pozytywne dystansowanie się mieszkańców do wszelkich spotykanych odrębności. Należy jednocześnie podkreślić dużą zasługę Kościoła Katolickiego w kształtowaniu światopoglądu tolerancji w środowisku mieszkańców.

4. Uwarunkowania Gospodarcze

Region północnej części Podlasia ma charakter rolniczy. Tradycja i szczególne położenie geosrodowiskowe determinowały ten kierunek rozwoju od wczesnych form osadnictwa. Brak naturalnych surowców, stref chronionych ekonomicznie przez państwo, czy obszarów wolnocłowych utwierdza te tendencje, dystansując sektor przemysłowy naszego regionu w stosunku do pozostałych części kraju. Sztucznie wywołany proces industrializacji po II wojnie światowej, okazał się nietrwały i bezsilny wobec zmian ustrojowych końca lat osiemdziesiątych. Restrukturyzacja wiodących zakładów przemysłu lekkiego doprowadziła do destabilizacji lokalnego rynku pracy. Wbrew negatywnym skutkom, naturalny system selekcji sektora przemysłowego doprowadził do wyodrębnienia optymalnych kierunków zgodnych z istniejącymi realiami. Prawidłowość tego procesu potwierdzają sukcesy lokalnych przedsiębiorstw rolno spożywczych – Cukrownia Łapy, PEEPES w Łomży, mleczarnie byłego województwa łomżyńskiego, a także liczne masarnie i inne mniejsze zakłady. Taki wariant umożliwia trwałą symbiozę, okolicznego rolnictwa z przetwórstwem, inspirując z jednej strony do wprowadzania nowoczesnych agro-technologii, zapewniających stałą bazę surowcową z drugiej daje podstawy do zrównoważenia rozwoju obszarów wiejskich pod względem strukturalnym, społecznym i przyrodniczym. Zadaniem gremiów decyzyjnych jest dążenie do utrwalenia tych powiązań oraz pozyskiwanie nowych podmiotów w ramach tak zdefiniowanej symbiozy. Dostępne tym funkcjom narzędzia to prywatyzacja, oraz aktywizowanie miejscowego kapitału. Sfera gospodarcza otaczająca tą strukturę będzie stanowić tło kształtowane zmiennością podaży i popytu. W tym kształcie podjęto, również rolę naszego powiatu na forum kształtowania się Strategii Rozwoju Województwa podlaskiego.

Na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego zarejestrowano do końca grudnia 2000 roku 3049 podmiotów z czego 2544 to osoby fizyczne, a pozostałe 505 to osoby prawne i jednostki nie posiadające osobowości prawnej. Spółdzielcze formy własności to zaledwie 6 % ilościowego stanu. Świadczy to o niewielkim zaangażowaniu kapitału pochodzenia akumulacyjnego oraz o braku dostatecznych informacji o tej formie samoaktywizowania się mieszkańców. Tylko ta forma może skutecznie uwzględnić żywotne interesy lokalnych środowisk i jednocześnie na tyle skupić rodzimy kapitał by podejmowane działania były konkurencją w świecie powszechnej globalizacji.

W kontekście przedstawionych mechanizmów gospodarczych Powiat Wysokomazowiecki jest przykładem pozytywnych skutków ich działania. Lokomotywą tutejszej gospodarki jest Spółdzielnia Mleczarska MLEKOVITA w Wysokim Mazowieckiem. Dość duży jak na Podlasie wskaźnik waloryzacji gleb i głębokie rodzinne tradycje rolnicze, wykształciły prężną bazę surowcową obsługującą ponadto Cukrownię w Łapach, Zakłady Przemysłu ziemniaczanego PEEPES, Zakłady Mięsne SOKOŁÓW S.A. w Czyżewie, oraz sieć młynów i niewielkich masarni.

Nieodległa aglomeracja w Białymstoku i Łomży uzupełnia tutejszy rynek usług ubogając go o niedostępne na tym terenie produkty, stanowiąc jednocześnie potencjalne źródło podaży na potrzeby lokalnej turystyki weekendowej we wszystkich jej postaciach. Jego skala jest bezpośrednio zależna od walorów środowiskowych, a to z kolei skupia zainteresowanie wokół dwóch subregionów naszego powiatu tj: Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Bugu i Nurca z bezcennym skansenem w Ciechanowcu oraz Narwiańskiego Parku Narodowego z siedzibą w Kurowie obejmującego obiekt pałacowy i słynną pradolinę.

Niestety nawet nieodległe sąsiedztwo większych skupisk nie rozwiązuje w pełni problemów edukacyjnych związanych z dostępnością. Środowisko rolnicze przeważające na naszym powiecie to ludzie bardzo mocno związani z ogromem codziennych obowiązków gospodarskich, a w przypadku gospodarstw rozwijających się są to ludzie młodzi nie przekraczający

---

45 roku życia. Dotychczasowa specyfika tradycyjnego rolnictwa nie wymagała szczególnego poziomu wiedzy, a duża pracochłonność nie pozwalała na rozwijanie dodatkowych zainteresowań. Obecnie spośród prowadzących gospodarstwa rolne tylko 1,5 % dysponuje wykształceniem wyższym a 16 % posiada wykształcenie średnie (dane z 1996 r.). Po uwzględnieniu potencjalnych możliwości zaistnienia w przyszłych realiach wskaźniki te z pewnością nieznacznie się zwiększą, nie mniej i tak będą niepokojąco niskie. W dobie okresu przedakcesyjnego, na progu rewolucyjnych przekształceń strukturalnych i technologicznych, przyszli właściciele gospodarstw rodzinnych w świetle istniejących założeń to typowi menadżerowie agrobiznesu, dla których narzędzia współczesności będą typowymi środkami produkcji, a komunikacja z otaczającym nas światem wymagać będzie podstaw znajomości języka obcego, tak jak ma to miejsce w krajach rozwiniętych. Z myślą głównie o tej grupie należy zapewnić dogodne formy rozwoju w ramach szkolnictwa wyższego.

Ma to znaczenie tym większe iż czeka nas szereg przekształceń mających dostosowanie polskiego rolnictwa do wymogów Unii Europejskiej. Ekonomiczne podstawy istnienia będą posiadały gospodarstwa rodzinne o powierzchni ponad 15 ha. oznacza to iż istniejąca przestrzeń rolnicza da możliwość egzystencji maksymalnie dla 70 % aktualnie istniejących gospodarstw w powiecie wysokomazowieckim. W kontekście przedstawionych ogólnych sugestii niniejszego opracowania i dalszych jego rozdziałów nasuwa się pytanie: Jakie formy powinna przybrać aktywizacja obszarów wiejskich, aby jak najskuteczniej zapewnić możliwości godziwego utrzymania dla pozostałych 30 % gospodarstw domowych na wsi?

Innym zagadnieniem jest sytuacja ludności miejskiej: wciąż zmniejszająca się ilość dotychczasowych miejsc pracy potęguje problem bezrobocia, a brak nowych w połączeniu ze specyfiką lokalnego rynku zmusza młodzież do poszukiwań w większych aglomeracjach wywołując zjawisko selekcji negatywnej. Jej skutkiem jest niedobór ludzi o wysokich kwalifikacjach zawodowych.

5. Uwarunkowania infrastrukturalne

Warunkiem prawidłowego funkcjonowania każdego organizmu społeczno-administracyjnego jest dostęp do podstawowych środków infrastruktury społecznej. Należą do niej przede wszystkim infrastruktura komunikacyjna, energetyczna, sanitarno-wodociągowa i medialna. Poziom ich dostępności jest wyznacznikiem poziomu socjalnego i miernikiem dobrobytu. W okresie ostatnich lat zauważalne jest zjawisko dynamicznego rozwoju tych sieci na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego. Nasilenie zjawisk wynika z postępu technologicznego jaki się obecnie dokonuje, obecnej sytuacji na rynku tego typu usług oraz samego faktu korzystnej lokalizacji powiatu.

Od I połowy XIX wieku, centralną część okolic, stanowiącą dzisiaj administracyjny teren Powiatu Wysokomazowieckiego przecina jedna z najstarszych linii kolejowych w naszym kraju tzw. kolej Warszawsko Petersburska. Jest to obecnie jeden z głównych węzłów komunikacji kolejowej łączący kraje Europy Wschodniej i Północno Wschodniej z pozostałą częścią Kontynentu. Strategiczne położenie tak ważnej linii przebiegającej w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Wysokie Mazowieckie i Szepietowa ma bardzo duże znaczenie dla wymiany towarowej i komunikacji osobowej z większymi miastami naszego kraju i zagranicy. Pomimo zmniejszenia się przewozów kolejowych na rzecz transportu samochodowego do dziś kolej Warszawa Białystok jest osią infrastruktury komunikacyjnej naszego regionu. Uzupełniającym ciągiem kolejowym o marginalnym już znaczeniu jest jednotorowa linia Ostrołęka Łapy przebiegająca przez teren gminy Kulesze Kościelne i Sokoły.

Transport drogowy powiatu opiera się na ciągu drogi krajowej nr E-689 Zambrów - Wysokie Mazowieckie- Szepietowo – Brańsk umożliwiając ponadregionalne połączenie środkowej i południowej część powiatu, z drogą międzynarodową E-8 a w konsekwencji ze stolicą i pozostałymi regionami naszego kraju. Dzięki takiej lokalizacji Wysokie Mazowieckie, jest też miastem tranzytu dla komunikacji południowej części województwa podlaskiego z Warszawą. Droga wojewódzka nr E-678 stanowi uzupełnienie tego trzonu łącząc bezpośrednio Miasto Wysokie Mazowieckie z Białymstokiem. Północny skraj powiatu styka się z drogą międzynarodową E-8 jednakże dla struktury komunikacyjnej powiatu ma to niewielkie, lokalne znaczenie obejmujące teren gmin Kobylin Borzymy i częściowo Kulesze Kościelne i Sokoły. Istotnym aspektem jest natomiast możliwość rozwoju sieci usług w oparciu o użytkowników tej drogi dając gminie Kobylin Borzymy duży potencjał lokalizacyjny do zagospodarowania.

Lokalny transport gminny i międzygminny obsługuje sieć dróg gminnych i powiatowych. Analizując urządzenie techniczne struktury transportowo komunikacyjnej, trzeba powiedzieć że jej gęstość i lokalizacja niemal całkowicie zaspokaja potrzeby mieszkańców, stawiając Powiat Wysokomazowiecki w korzystnej sytuacji na mapie województwa podlaskiego.

Odmienny jest charakter infrastruktury energetycznej, na który składają się istniejące gazociągi i elektroenergetyczne linie przesyłowe. Najbardziej rozpowszechnionym nośnikiem energii, jest elektryczność. Teren Powiatu Wysokomazowieckiego obsługiwany jest przez Rejon Energetyczny Białystok Oddział w Wysokim Mazowieckim. Tutaj znajduje się główna rozdzielnia prądu elektrycznego, dostarczanego z ogólnokrajowej sieci energetycznej za pośrednictwem linii przesyłowej o napięciu 110 kV. Przy obecnym stanie poboru, stwarza to rezerwę około 50 % mocy wykorzystywanej energii. Fakt ten zapewnia bezpieczeństwo energetyczne i ułatwia rozwój inwestycyjny regionu.

Sieć gazownicza jest w początkowym etapie rozwoju. Zasilanie przy obecnym stanie potrzeb realizowane jest przez gazociąg doprowadzający gaz z ogólnokrajowej sieci z Białegostoku poprzez Łomżę i Zambrów. Aktualnie z gazu ziemnego korzysta zaledwie 2 % mieszkańców

naszego powiatu mieszkających w Wysokiem Mazowieckiem bądź jego okolicach. Możliwości przesyłowe gazociągu określone dla potrzeb potencjalnie wszystkich mieszkańców naszego powiatu, zapewniają 1 % rezerwy przeznaczonej na ewentualne wykorzystanie przez rozwijający się przemysł.

Zagadnienia związane z zaopatrzeniem w wodę realizowane są indywidualnie przez poszczególne jednostki samorządu lokalnego, z głębinowych ujęć wody poprzez lokalną (najczęściej) gminną sieć wodociągową. Z informacji którymi dysponuje Starostwo Powiatowe wynika iż obciążenie istniejących ujęć wody pokrywane jest całkowicie w ramach istniejących stref ochronnych i możliwości ich wykorzystywania. Istniejące potrzeby wodociągowe zrealizowane są na terenie powiatu w prawie 100 % z wyjątkiem gminy Ciechanowiec. Niestety sieci wodociągowe nie stwarzają w systemie z oczyszczalniami ścieków układów zamkniętych gdyż obsługują one tylko 18 % ludności. Obecnie z sieci sanitarnej korzystają mieszkańcy Wysokiego Mazowieckiego, Ciechanowca, Czyżewa oraz częściowo Szepietowa i Sokół. Uzupełnieniem są przydomowe czyszczalnie istniejące na terenie gminy Klukowo. W perspektywie najbliższej przyszłości pojawia się problem zagospodarowania gnojowicy w sposób zgodny z normatywami Unii Europejskiej. Ścieki przemysłowe nie stanowią zagrożenia gdyż w całości poddawane są procesowi oczyszczenia i utylizacji.

Infrastruktura medialna, złożona z sieci kablowych i bezprzewodowych powinna zapewnić mieszkańcom trwały dostęp do informacji oraz umożliwić ich wymianę. Jej elementami są media radiowo-telewizyjne, oraz telefonia przewodowa i komórkowa. Zakres lokalnych stacji radiowo-telewizyjnych obejmuje trwałym zasięgiem cały obszar powiatu wysokomazowieckiego zapewniając dostęp do podstawowych krajowych kanałów informacyjnych jak również odbiór lokalnych programów. Bardzo dobrze jest rozwinięta sieć telekomunikacyjna realizująca wszystkie zgłoszone potrzeby – zależnie od uwarunkowań technicznych w sposób przewodowy lub bezprzewodowy. Jest to wynik funkcjonowania dwóch operatorów TP S.A. oraz Szeptel S.A. . Cennym uzupełnieniem rynku usług telekomunikacyjnych są systemy telefonii komórkowej oparte na 9 stacjach przekaźnikowych rozmieszczonych na terenie powiatu. Taką koncentrację zapewnia dostęp do usług sieci komórkowej na 95 % powierzchni.

Uzbrojenie techniczne powiatu oraz jego lokalizacji w krajowej strukturze poszczególnych nośników stwarza korzystne warunki rozwoju społecznego i gospodarczego.

II. Zagadnienia społeczne

1. Ludność – osadnictwo

1. Informacje ogólne

Społeczeństwo powiatu to w przeważającej części mieszkańcy wsi (75 %), skupieni wokół 376 miejscowości. Pozostała część zamieszkuje Wysokie Mazowieckie i Ciechanowiec. Są to jedyne miejscowości posiadające prawa miejskie na terenie powiatu. Sieć administracyjna to 8 gmin wiejskich: Kobylin Borzymy, Sokoły, Kulesze Kościelne, Wysokie Mazowieckie, Nowe Piekuty, Szepietowo, Czyżew Osada, Klukowo: gmina miejska Wysokie Mazowieckie i miejsko-wiejska w Ciechanowcu.

Tab. 1. Ludność Powiatu Wysokomazowieckiego

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta			Wieś		
				razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
Powiat wysokomazowiecki	62002	31364	30638	14285	6909	7376	47717	24455	23262
m. Wysokie Mazow.	9500	4528	4972	9500	4528	4972	-	-	-
g m-w.Ciechanowiec	9513	4842	4671	4785	2381	2404	4728	2461	2267
gm. Czyżew-Osada	6686	3296	3390	-	-	-	6686	3296	3390
gm. Klukowo	4966	2596	2370	-	-	-	4966	2596	2370
gm. Kobylin B.	3748	2020	1728	-	-	-	3748	2020	1728
gm. Kulesze Kość	3525	1800	1725	-	-	-	3525	1800	1725
gm. Nowe Piekuty	4188	2201	1987	-	-	-	4188	2201	1987
gm. Sokoły	6588	3358	3230	-	-	-	6588	3358	3230
gm. Szepietowo	7923	3973	3950	-	-	-	7923	3973	3950
gm. Wysokie Maz.	5365	2750	2615	-	-	-	5365	2750	2615

Urząd Statystyczny (US) w Białymstoku rok 1999

Lokalizacja sieci osadniczej daje średnie zaludnienie 48 osób na 1 km². Jest to wartość mniejsza od średniej w województwie (61 osób) lecz w kontekście innych powiatów bardziej zaludnione są tylko: Zambrowski i Grajewski. Porównując specyfikę powiatu gminy północnej części są słabiej zaludnione. Rozkład zaludnienia jest związany z walorami środowiska naturalnego w sensie jego użyteczności do celów gospodarczych. Na terenach wiejskich oscyluje w granicach 27 - 54 osoby.

2. Charakterystyka strukturalna

Podział wg liczebności grup wiekowych wyraziście odróżnia środowisko wiejskie.

Tab. 2. Średnie wiekowe, różnych grup środowiskowych dla Województwa podlaskiego i powiatu Wysokomazowieckiego

Wyszczególnienie	RAZEM			Miasto			Wieś		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
średnia wiekowa dla województwa	35,4	33,9	36,9	34,1	32,5	35,5	37,3	35,8	39,0
średnia wiekowa dla powiatu	36,2	34,7	37,6	33,1			37,1		

Starostwo Powiatowe (SP) Wysokie Mazowieckie stan na 31.12.1999

W ogólnym zarysie średnia wiekowa ludności powiatu nie odbiega od ogólnego stanu w województwie podlaskim różnicuje natomiast środowiska.

Tab. 3. Struktura wiekowa mieszkańców powiatu Wysokomazowieckiego

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
POWIAT WYSOKOMAZ.	62002	31364	30638	14285	47717
0-2 lata /1999-1997/	2158	1127	1031	460	1698
3-6 /1996-1993/	3428	1828	1600	752	2676
7-14 /1992-1985/	8211	4271	3940	2136	6075
15-17 /1984-1982/	3237	1660	1577	870	2367
18-19 /1981-1980/	1909	1004	905	496	1413
20-24 /1979-1975/	4664	2462	2202	1100	3564
25-29 /1974-1970/	4169	2162	2007	881	3288
30-34 /1969-1965/	3495	1946	1549	884	2611
35-39 /1964-1960/	4041	2123	1918	1186	2855
40-44 /1959-1955/	4328	2298	2030	1332	2996
45-49 /1954-1950/	3887	2084	1803	1100	2787
50-54 /1949-1945/	3052	1527	1525	742	2310
55-59 /1944-1940/	2620	1315	1305	498	2122
60-64 /1939-1935/	2904	1417	1487	502	2402
65-69 /1934-1930/	2988	1440	1548	510	2478
70-74 /1929-1925/	2817	1139	1678	376	2441
75-79 /1924-1920/	2139	817	1242	256	1883
80 lat i więcej	1955	664	1291	204	1751

US Białystok stan na 31.12.1999

Różnice strukturalne zachodzące pomiędzy środowiskiem miast i wsi są wypadkową wielu procesów społecznych zachodzących w ciągu ostatniego dziesięciolecia. Jednym z nich jest zjawisko migracji ze wsi do miast. Przebiegające ze zmiennym natężeniem, doprowadziło do znacznego wyludnienia się wsi. Jego intensywność jest uzależniona od czynników ekonomicznych i gospodarczych jednak należy stwierdzić, że jest to proces trwały i w perspektywie przyszłości nieodwracalny.

Tab. 4. Migracje ludności według gmin w 1999 r. na tle województwa podlaskiego

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zameldowania na pobyt stały			Wymeldowania z pobytu stałego			saldo migr. Stałej
	ogółem	w ruchu wew.	z zagr.	ogółem	w ruchu wew.	z zagr..	
WOJEWÓDZTWO	15748	15536	212	16722	16418	304	-974
Miasta	9343	9190	153	7748	7480	268	1595
obszar wiejski	6405	6346	59	8974	8938	36	-2569
POWIAT WYSOKO-MAZ.	562	555	7	936	934	2	-374
miasta:	161	159	2	216	216		-55
obszar wiejski	401	396	5	720	718	2	-319
Wysokie Mazow. -miasto	97	95	2	150	150		-53
Ciechanowiec	119	119		137	137		-18
Czyżew-Osada	71	68	3	74	74		-3
Klukowo	35	35		84	84		-49
Kobylin-Borzymy	30	30		104	104		-74
Kulesze Kościelne	26	28		41	41		-15
Nowe Piekuty	21	21		62	62		-41
Sokoły	60	59	1	102	102		-42
Szepietowo	50	49	1	118	114	2	-66
Wysokie Mazow - wieś	53	53		66	66		-13

US Białystok stan na 31.12.1999

Drugim istotnym czynnikiem przyrost naturalny. Wskaźniki obserwowane w naszym powiecie nie odbiegają znacząco od wielkości ogólnowojezdzkich.

Tab. 5. Ruch naturalny ludności według powiatów i gmin w 1999 r. na tle województwa podlaskiego

Wyszczególnienie	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost natural.
	w liczbach bezwzględnych				na 1000 ludności			
WOJEWÓDZTWO	6641	12322	12344	-22	5,40	10,10	10,10	0,00
Miasta	3641	6530	5490	1040	5,10	9,20	7,70	1,50
obszar wiejski	3000	5792	6854	-1062	5,80	11,20	13,20	-2,00
POWIAT WYSOKOMAZ.	330	681	769	-88	5,20	10,80	12,20	-1,40
miasta	64	137	126	11	4,40	9,50	8,80	0,70
obszar wiejski	266	544	643	-99	5,50	11,40	13,40	-2,00
Wys. Maz. –miasto	49	98	59	39	5,10	10,10	6,10	4,00
Ciechanowiec	41	88	155	-67	4,20	9,10	16,00	-6,90
Miasto	15	39	67	-28	3,10	8,00	13,80	-5,80
obszar wiejski	26	49	88	-39	5,40	10,10	18,20	-8,10
Czyżew-Osada	32	92	94	-2	4,80	13,70	14,00	-0,30
Klukowo	33	50	73	-23	6,50	9,80	14,30	-4,50
Kobylin-Borzymy	19	37	62	-25	4,90	9,50	15,90	-6,40
Kulesze Kościelne	20	43	35	8	5,60	12,00	9,80	2,20
Nowe Piekuty	21	56	54	2	4,80	12,90	12,40	0,50
Sokoły	31	72	89	-17	4,80	11,10	13,70	-2,60
Szepietowo	50	74	83	-9	6,20	9,20	10,30	-1,10
Wysokie Mazow.	34	71	65	6	6,20	13,00	11,90	1,10

WUS Białystok stan na 31.12.1999

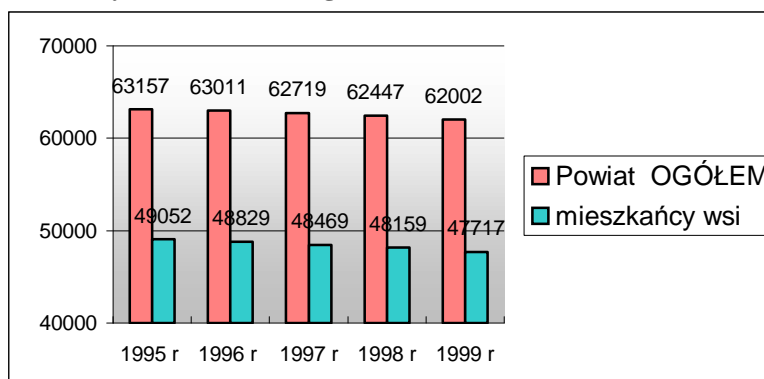
Nie mniej w świetle powyższej tabeli, również i ten czynnik jest niepokojąco niski i wbrew oczekiwaniom przyczyni się do dalszego spadku populacji. Jest to istotne gdyż zasoby ludzkie kształtują w sposób proporcjonalny potencjał gospodarczy i kulturowy regionu.

Zarówno przyrost naturalny jak i saldo migracji mają swe przyczynowe korzenie w sytuacji ekonomicznej mieszkańców. Trudne warunki egzystencji na terenach wiejskich, ograniczony dostęp do sieci usług społecznych, to kolejne elementy demograficznej recesji.

3. Istniejące tendencje i dynamika zmian

Ludność powiatu podlega nieustannym zmianom. Lata 90 to stopniowe zmniejszanie się populacji. Zjawisko to obejmuje jednocześnie całe województwo podlaskie. Szczególnie nasila się w mniejszych jednostkach administracyjnych o typowo rolniczym charakterze. Przykładem jest Powiat Wysokomazowiecki. Przedstawia to rys. 1.

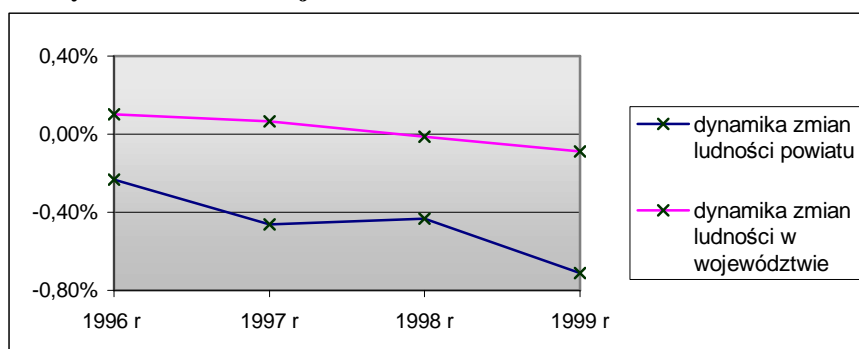
Rys. 1. Ludność Powiatu Wysokomazowieckiego

GUS w Warszawie wg st. na 31 XII.

Przebieg dynamicznych wskaźników przyrostu dających możliwość porównania z tendencjami uśrednionymi dla województwa podlaskiego, jest również silnie zróżnicowany na niekorzyść Powiatu Wysokomazowieckiego Rys 2.

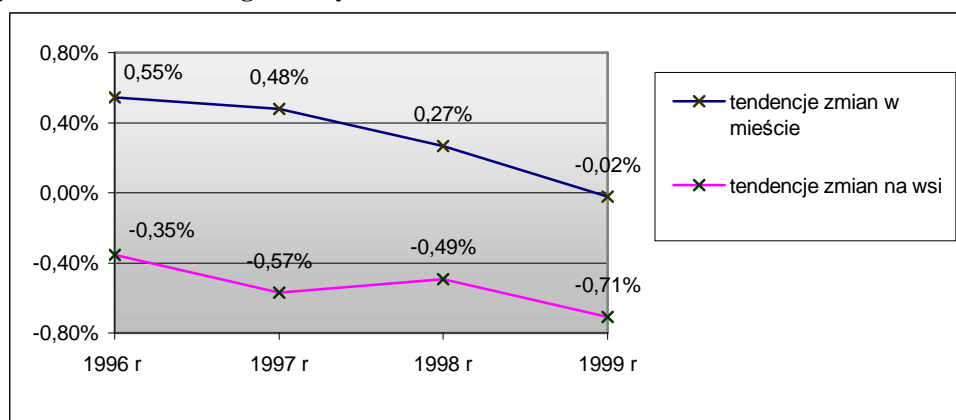
Rys. 2. Wskaźniki dynamiczne na tle województwa

Analizy własne na podstawie materiałów US w Białymstoku

Szukając podłoża tych zjawisk należy wyodrębnić dwa zasadnicze środowiska w obrębie, których one zachodzą (rys. 3). Tempo zmian ilościowych w mieście na przestrzeni lat 1996-1999 jest zdecydowanie szybsze niż na wsi. Mimo to, zarówno w jednym jak i drugim przypadku, są one ujemne.

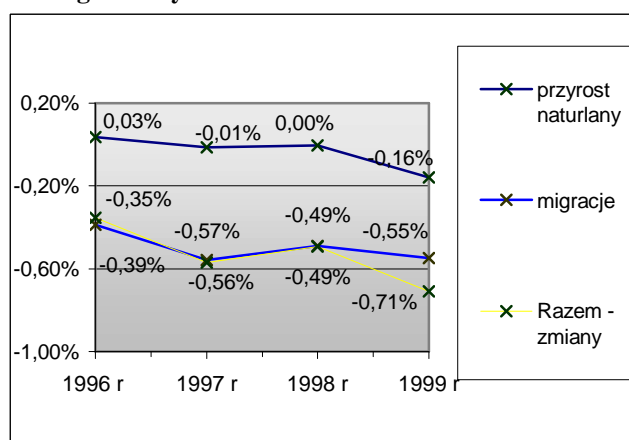
Rys. 3. Dynamika zmian demograficznych

Analizy własne na podstawie materiałów US w Białymstoku

Uwzględniając ilościowe proporcje ludności miejskiej i wiejskiej w kontekście przedstawionych wyników należy stwierdzić, że głównym czynnikiem determinującym demografię całego powiatu jest środowisko mieszkańców wsi i małych miejscowości.

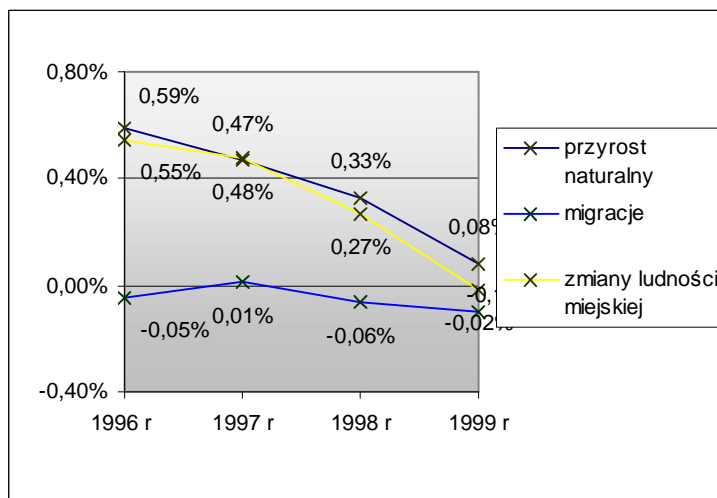
Rys. 4. Dynamika zmian demograficznych na wsi

Analizy własne na podstawie materiałów US w Białymstoku

Rys. 5. Dynamika zmian demograficznych w mieście

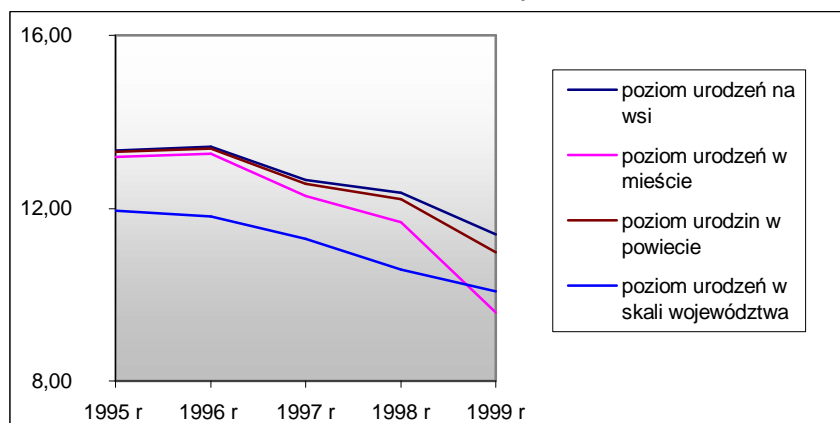

Analizy własne na podstawie materiałów US w Białymstoku

Obserwowane tendencje są wypadkową przyrostu naturalnego i wskaźnika migracji. Ich rozkład na przestrzeni omawianego okresu (rys. 4) kształtuje szereg podstawowych wniosków opisujących zjawiska społeczne w Powiecie Wysokomazowieckim.

- 1 Ludność powiatu Wysokomazowieckiego zmniejsza się w tempie szybszym niż populacja całego województwa podlaskiego
- 2 Największe oddziaływanie na skalę procesów zachodzących w Powiecie Wysokomazowieckim, oraz ich recesywny charakter ma wciąż pogłębiające się ujemne saldo migracji ze wsi i małych miejscowości
- 3 Przyrost naturalny wbrew istniejącym opiniom jest kilkakrotnie wyższy w mieście niż na wsi. Niemniej na wsi jest on bardziej stabilny i niezależny. Można to wyjaśnić wiążąc wyniki agregacji wiekowej mieszkańców obu środowisk. Statystyczni mieszkańcy miasta są średniowiekowo młodszy od swych rodaków na wsi. Uwzględniając fakt, iż wskaźniki urodzeń (rys. 6) są wyższe na wsi, można stwierdzić, że powodem takiego zróżnicowania wielkości przyrostu naturalnego jest ujemne saldo migracji ze wsi obejmujące głównie ludzi młodych rozpoczynających dojrzałe życie zawodowe i rodzinne.

Rys. 6. Wskaźniki urodzeń na 1000 mieszkańców na tle różnych środowisk

GUS w Warszawie

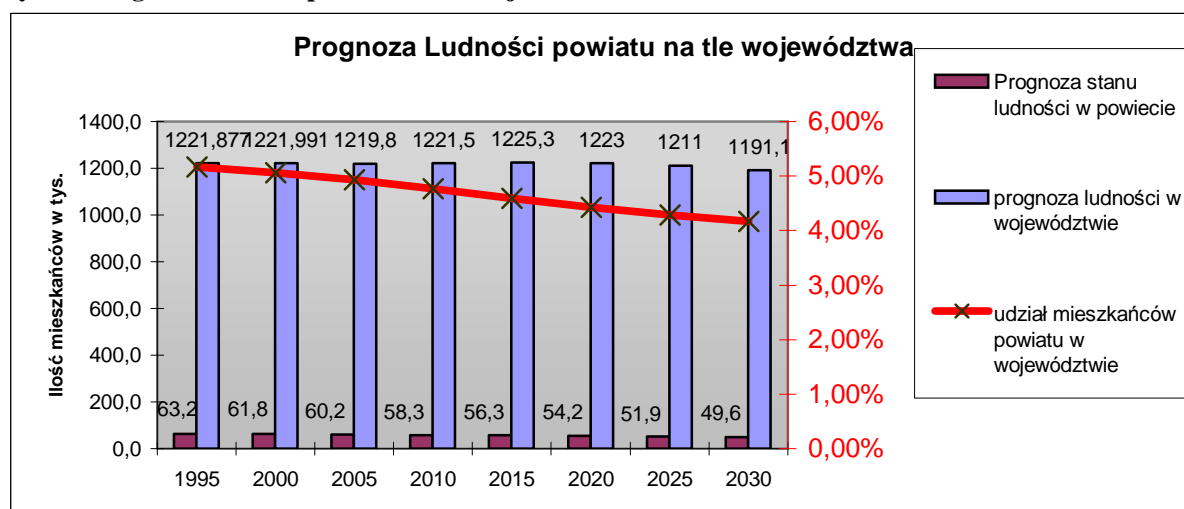
Najbardziej fundamentalnym czynnikiem jest wskaźnik urodzeń. Jest on wyższy od średniej w województwie podlaskim. Tendencje są jednak, również malejące i mają charakter narasta-

jący. Największy spadek urodzin miał miejsce w 1999 roku i objął głównie środowisko miejskie naszego powiatu.

Spółeczność wiejska nie ulega tak silnie wpływom warunków socjotechnicznych w tym aspekcie. Poziom urodzeń nie pokazuje głębi poszczególnych zagadnień, posiada jednak dużą bezwładność, i poprzez to wywiera trudnoodwracalne skutki. Jego oddziaływanie ujawnia się w demograficznych prognozach przez wiele lat.

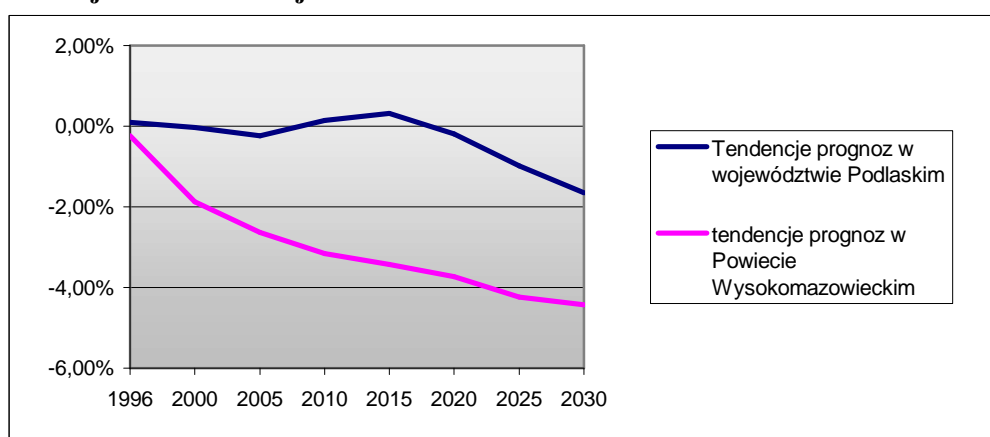
Miarodajność sformułowanych wniosków potwierdzają prognozy GUS (rys. 7), obejmujące trzy najbliższe dekady. Zgodnie z nimi tempo zmniejszania się populacji stale będzie się pogłębiać (rys. 7). W kontekście naszego powiatu zostanie ono dodatkowo obciążone niekorzystnym saldem migracji typowym dla powiatów rolniczych. Po względnym ustabilizowaniu się proporcji miasto - wieś pod koniec lat trzydziestych zahamuje się spadkowa dynamika naszego powiatu. Wojewódzkie charakterystyki załamią się drastycznie co podkreśla ich stały związek natężeniem przepływu ludności wiejskiej do dużych ośrodków miejskich. Reasumując udział mieszkańców naszego powiatu w populacji całego województwa zmniejszy się w ciągu trzydziestu lat z 5 do 4% (rys. 7)

Rys. 7. Prognoza ludności powiatu na tle województwa

GUS w Warszawie

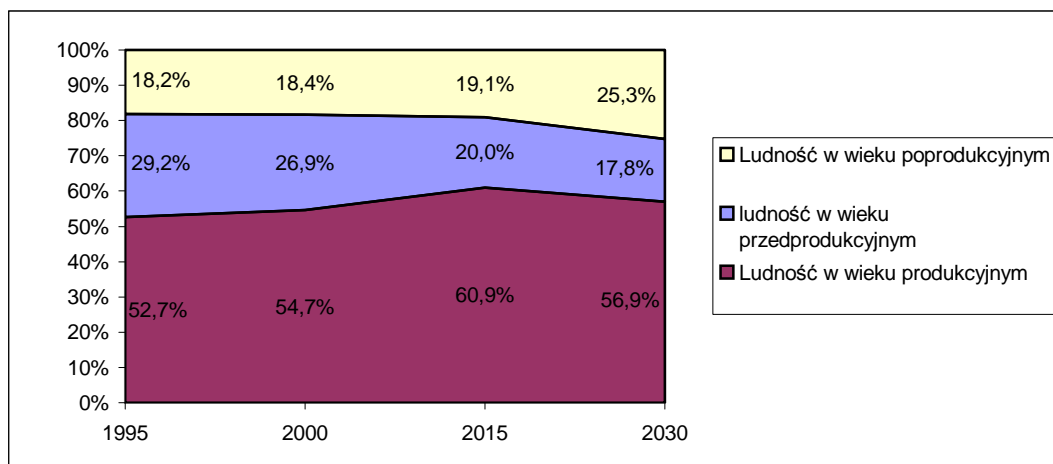
Rys. 8. Tendencje zmian na tle województwa

GUS w Warszawie

Wchodzenie wyżej demograficznego w strefę osób wieku produkcyjnego zaowocuje długoplanowym wzrostem udziału tego środowiska na tle społeczności naszego powiatu. Zgodnie z prognozami GUS apogeum będzie przypadać około roku 2015 (rys 9).

Rys. 9. Struktura wiekowa ludności w Powiecie Wysokomazowieckim - obraz skumulowany

GUS w Warszawie wg stanu na 31 XII.

Odmiennie przebiega natomiast charakterystyka udziału osób w wieku przedprodukcyjnym. Stosunkowo niewielki przedział czasowy obejmujący tą grupę oraz jej bezpośredni związek ze wskaźnikiem urodzeń powodują, że od połowy lat dziewięćdziesiątych, gdy obserwowano demograficzną recesję, udział tej grupy systematycznie się zmniejsza. Dalszy drastyczny spadek udziału tej grupy w ogólnej populacji mieszkańców może być wynikiem założeń do omawianej prognozy wskazującym możliwość kontynuacji i pogłębiania się ujemnych trendów w statystyce urodzeń.

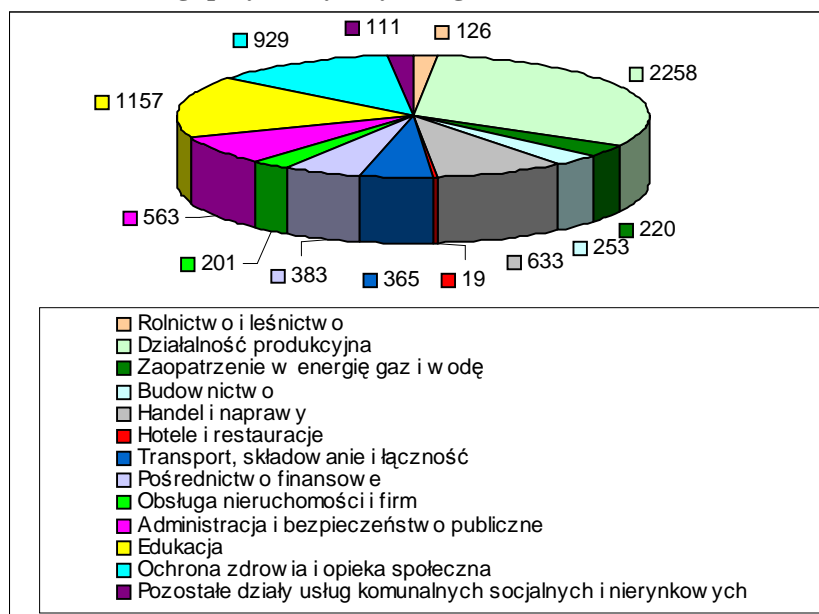
Grupa poprodukcyjna prezentuje dużą stabilność. To wypadkowa bardzo wielu nałożonych na siebie czynników pojawiających się na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Dopiero ostatnia dekada lat objętych prognozą przynosi wzrost udziału tej grupy.

2. Zatrudnienie

1. Struktura zatrudnienia

Rolniczy charakter Powiatu Wysokomazowieckiego kształtuje szczególny obraz rynku pracy oraz proporcji zatrudnienia. Edukacja, ochrona zdrowia i administracja skupiają bowiem największą część ogółu zatrudnionych. Spośród osób w wieku produkcyjnym, 22 % to ludzie czynni zawodowo. W województwie podlaskim wskaźnik zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym kształtuje się na wysokości 36 %, natomiast udział sfery budżetowej w tworzeniu zatrudnienia wynosi 32 %.

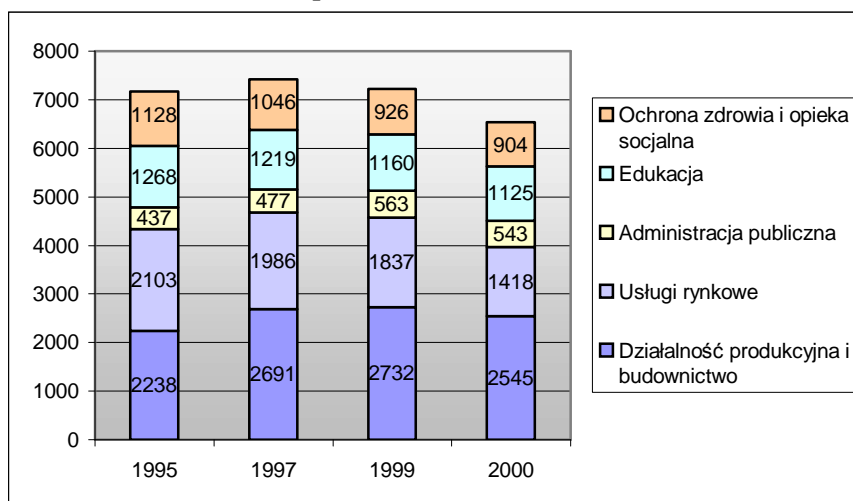
Rys. 10. Podział zatrudnienia wg specyfiki wykonywanego zawodu

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 1999r

Wielkość zmian w strukturze zatrudnienia na przestrzeni lat 1998-2000 pozwala dostrzec kierunki przeprowadzanych restrukturyzacji, oraz wpływ przeprowadzanych reform. Wzrost udziału usług na rynku pracy jest zjawiskiem typowym w okresie upowszechniania się technologii informatycznych oraz automatyzacji procesów produkcyjnych.

Rys. 11. Struktura zatrudnienia na przestrzeni lat 1995-1999

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem

W rynek pracy podlega nieustannym zmianom również w sensie ilościowym. Najbardziej niepokojącym zjawiskiem jest systematyczne zmniejszanie się stanowisk pracy. Potencjalnie prowadzi to do powiększania się bezrobocia w tempie narastającym. Rozkład zatrudnienia na przestrzeni lat 95-99 w poszczególnych gminach jest następujący.

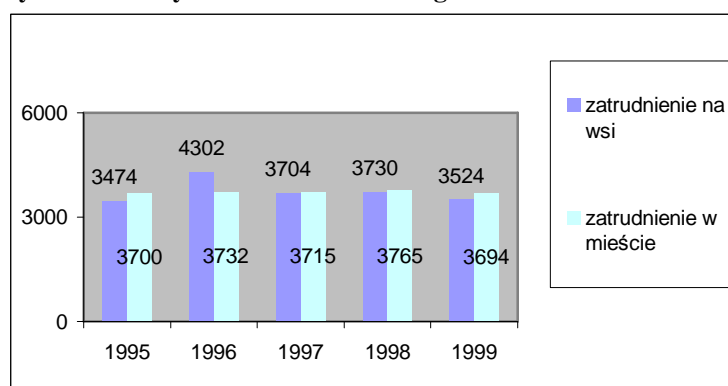
Tab. 6. Zatrudnienie wg gmin na przestrzeni lat 1995-1999

Wyszczególnie	1995	1996	1997	1998	1999
Powiat OGÓLEM	7174	8034	7419	7495	7218
Wysokie Mazowieckie - miasto	2842	2834	2745	2824	2846
Ciechanowie	1050	1095	1094	1121	1012
Czyżew-Osada	1243	2074	1461	1544	1397
Klukowo	174	160	166	143	173
Kobylin-Borzymy	173	179	178	186	170
Kulesze Kościelne	157	166	161	157	155
Nowe Piekuty	192	191	174	192	188
Sokoły	407	416	438	465	455
Szepietowo	716	700	665	596	623
Wysokie Mazowieckie - gmina	220	219	237	267	209

Główny Urząd Statystyczny w Warszawie (GUS) wg stanu na 31 XII.

Przeciętnie połowa miejsc pracy znajduje się na terenach wiejskich i właśnie tu zachodzą najistotniejsze zmiany.

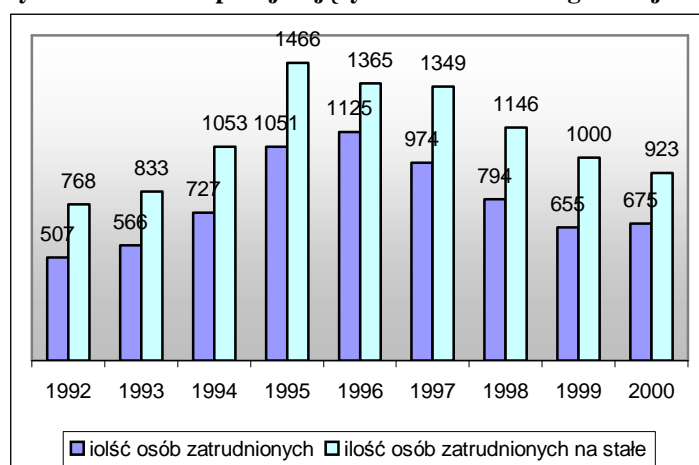
Rys. 12. Zmiany stanu zatrudnienia wg miasto wieś

GUS wg stanu na 31 XII.

Kobiety na przestrzeni lat 90 stanowią około 50 % ogółu zatrudnionych, różnice zmian są nieznaczne i nie wykazują systematyki. Ważną płaszczyzną podziału rynku pracy jest również sposób zatrudnienia. Średnio udział nowo zatrudnionych na stałe wśród ogólnej liczby waha się pomiędzy 70 a 80 %.

Rys. 13. Ilość osób podejmujących zatrudnienie wg rodzaju umowy

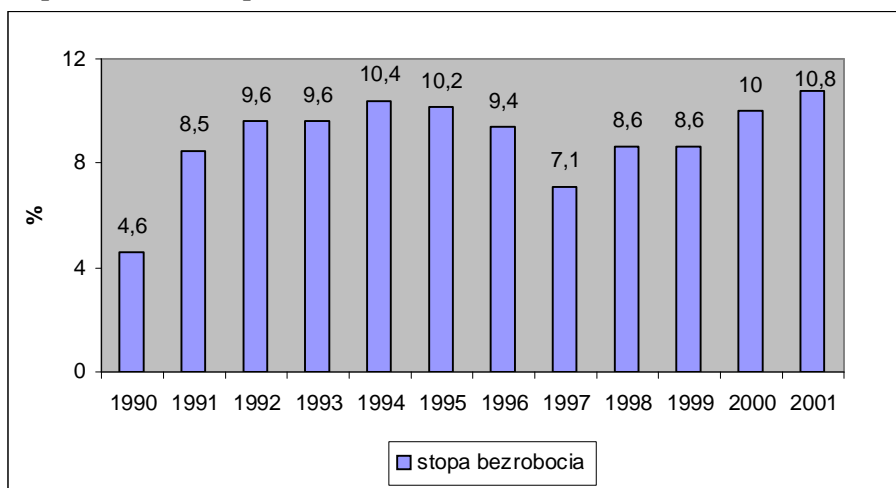
Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Wys. Maz.

2. Bezrobocie

Konsekwencją zmniejszenia się ilości miejsc pracy, restrukturyzacji rolnictwa oraz powiększania się grupy wieku produkcyjnego jest wzrastające bezrobocie. Ogólną sytuację w tej dziedzinie obrazuje stopa bezrobocia.

Rys. 14. Stopa bezrobocia na przestrzeni lat 1990-2000

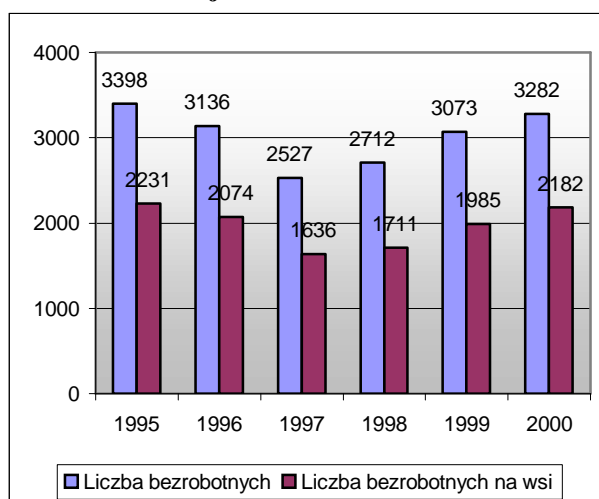

PUP Wysokie Mazowieckie

Wg bieżących informacji, na koniec 2000r. bezrobocie w Powiecie Wysokomazowieckim wynosiło 10 %. Podczas gdy ogólna stopa bezrobocia w województwie podlaskim wyniosła 13,6 %. Na 1 ofertę zatrudnienia złożoną w 2000 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wysokim Mazowieckim przypadło ponad 4 bezrobotnych.

Osoby bezrobotne zamieszkałe na wsi stanowią 66% ogółu bezrobotnych (województwo 37%). Rejestrowana stopa bezrobocia na wsi jest nieco niższa niż wśród mieszkańców miast (ok. 2%). Biorąc jednak pod uwagę proporcję zaludnienia i problem bezrobocia ukrytego można stwierdzić, że brak pracy w równym stopniu dotyka mieszkańców miasta jak i wsi.

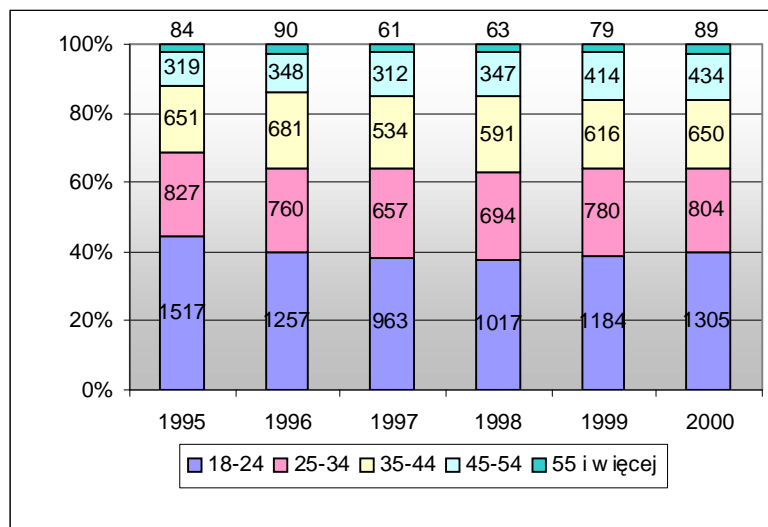
Rys. 15. Występowanie bezrobocia- lokalizacja

PUP Wysokie Mazowieckie

Największy odsetek bezrobotnych to ludzie młodzi głównie absolwenci rozpoczynający życie zawodowe. Jak wynika z zebranych informacji ilość bezrobotnych jest odwrotnie proporcjonalna do reprezentowanego przez nich wieku. Strukturalnie ludzie pomiędzy 18 a 24 rokiem życia stanowią około 40 % ogółu bezrobotnych.

Rys. 16. Struktura bezrobocia wg wieku lata 1995-2000

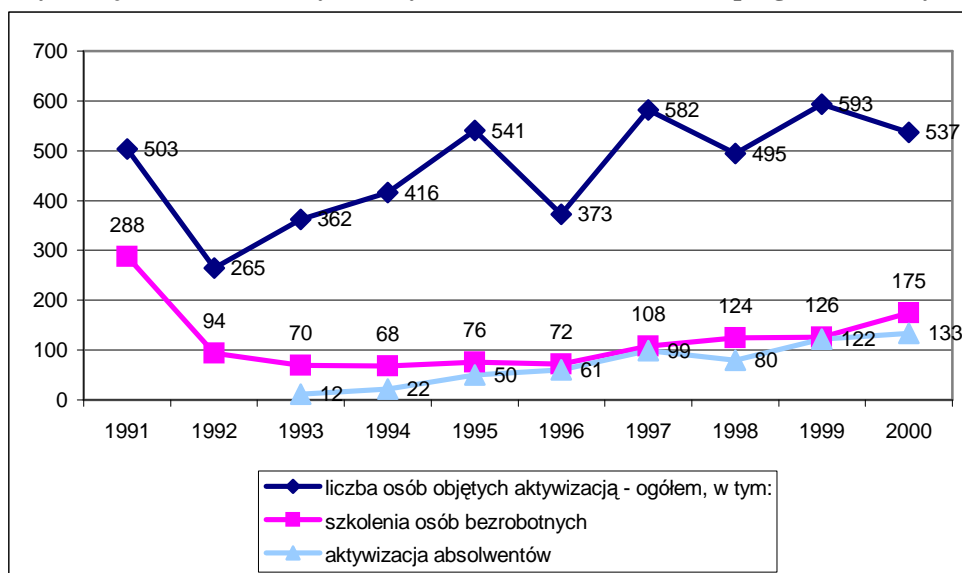
PUP Wysokie Mazowieckie

Aby ułatwić zdobycie doświadczenia zawodowego oraz dać szansę sprawdzenia się ludziom młodym PUP oferował uczestnictwo w programach subsydiowanych ze środków Funduszu Pracy. Formą staży absolwenckich, które funkcjonują od 1997r. objęto 217 absolwentów, natomiast umowy absolwenckie (częściowa refundacja pracodawcom wynagrodzenia) funkcjonujące od 1993r. podpisano z 452 absolwentami.

Równie popularne jest inicjowanie i finansowanie szkoleń specjalistycznych i kwalifikacyjnych. W okresie dziesięciolecia z tej formy skorzystało 1.091 uczestników.

Inne formy aktywizacji bezrobotnych to organizowanie miejsc pracy w ramach prac interwencyjnych (1.920 osób), robót publicznych (765 miejsc pracy) oraz samozatrudnienie poprzez pożyczki na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej (119 osób).

Rys. 17. Aktywizacja osób bezrobotnych (w tym absolwentów) w ramach programów subsydiowanych

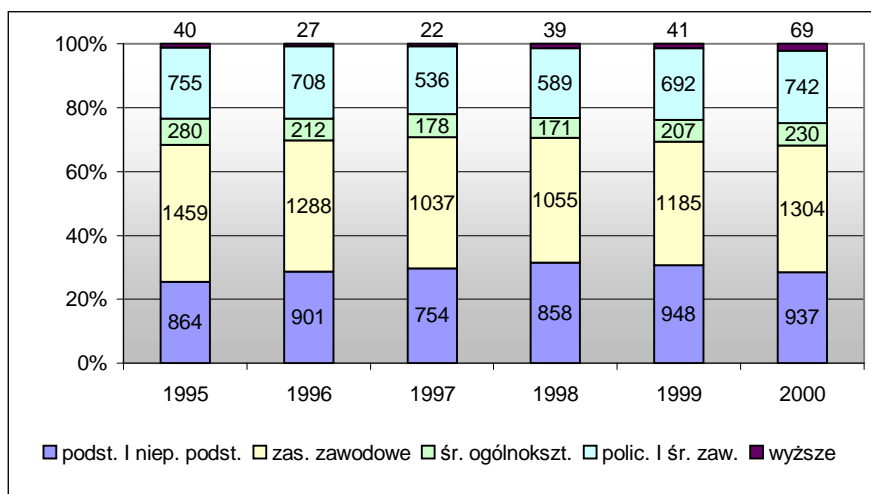
PUP w Wysokiem Mazowieckiem

Analiza skuteczności programów wskazuje na dość duży wskaźnik zatrudnienia uczestników (60%). Mało efektywnie zatrudnieniowo (3%) są roboty publiczne.

Prowadzone działania mają jednak charakter doraźny i ograniczony, nie powodujący istotnych zmian na rynku pracy powiatu.

Ograniczone środki finansowe Funduszu Pracy i brak płynności finansowej destabilizuje działania kierowane do grup ryzyka - zazwyczaj bezrobotnych o niskich kwalifikacjach zawodowych. Grupa stanowi jednocześnie największy udział w strukturze bezrobotnych.

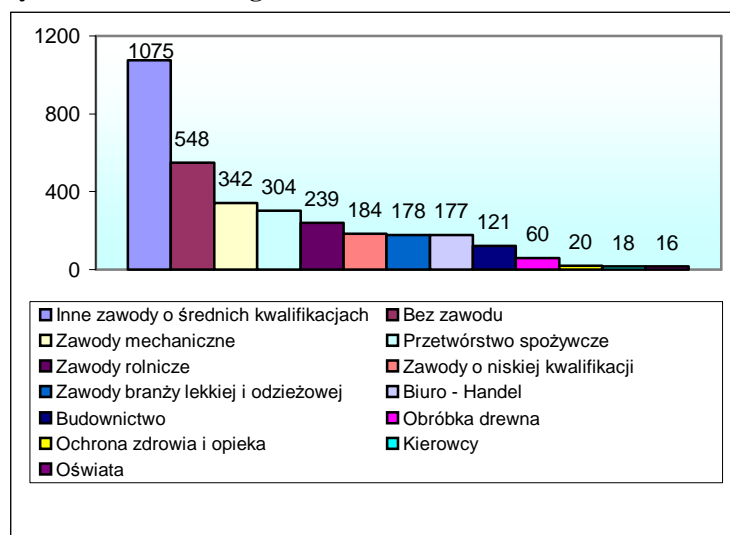
Rys. 18. Struktura bezrobocia wg poziomu wykształcenia

PUP Wysokie Mazowieckie

Istotnym elementem wpływającym na możliwość znalezienia odpowiedniej pracy jest wyuczony bądź wcześniej wykonywany zawód. W roku 2000 przekrój strukturalny przez grupę bezrobotnych wykazywał największy udział osób nieposiadających kwalifikacji zawodowych lub tych, które bliżej nie potrafiły ich określić w realiach naszego powiatu. Drugą najliczniejszą grupą zawodową stanowili mechanicy, rolnicy oraz pracownicy przetwórstwa spożywczego.

Rys. 19. Bezrobocie wg zawodów

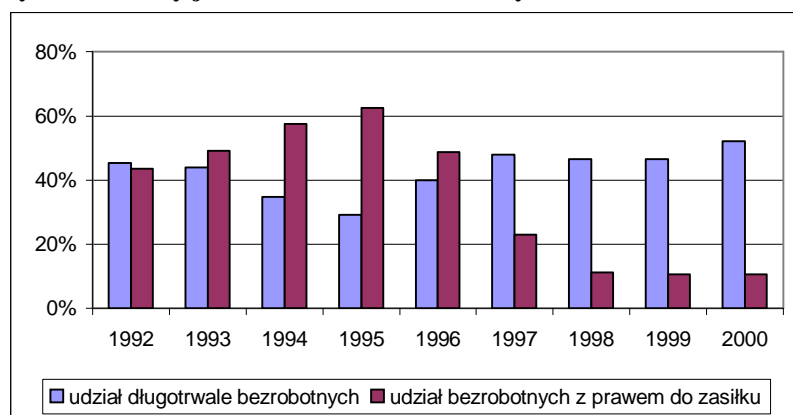
PUP Wysokie Mazowieckie 2000.

Na przestrzeni ostatnich 6 lat struktura zawodowa wśród bezrobotnych była zmienna. Najbardziej zwiększyła swój udział grupa nieposiadająca kwalifikacji zawodowych. Bezrobocie powiększyło się znacznie w branży mechanicznej i metalowej oraz w gronie pracowników biurowych. Zmniejszenie nastąpiło w grupie osób o niskich kwalifikacjach zawodowych, a także w budownictwie i wśród kierowców. Rynek pracy w naszym powiecie jest, zatem bardziej chłonny dla pracowników o niewielkich oczekiwaniach niewiążących się ambicjonalnie z wykonywanym zawodem.

Zjawisko bezrobocia można również określić jakościowo. Daje to wyobrażenie o głębi istniejącego zjawiska oraz o skutkach społecznych, jakie może ono wywoływać zarówno w aspek-

cie socjalnym jak i psychologicznym. Szczególnym i bardzo negatywnym zjawiskiem jest lawinowe zmniejszanie się osób bezrobotnych z prawem do zasiłku. Drugim równie istotnym aspektem jest narastanie tzw. bezrobocia wieloletniego. Wykształca ono społeczną apatię trwale pozbawiając możliwości rozwoju dotkniętych nią grup.

Rys. 20. Zmiany jakościowe wśród bezrobotnych

PUP Wysokie Mazowieckie

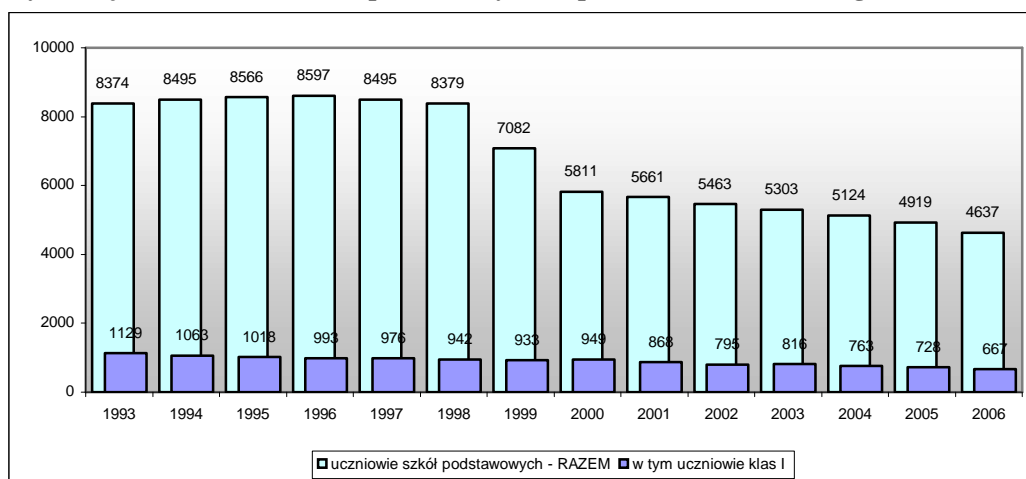
Skomplikowana sytuacja polskiej gospodarki oraz złożoność procesów przekształceniowych nie pozwalają na dokonywanie prognoz w dziedzinie rynku pracy. Zgodnie z istniejącą prognozą demograficzną, w ciągu najbliższych 5 –10 lat ilość osób pozostających w wieku produkcyjnym zwiększy się o około 500-1000 osób. Można, więc stwierdzić, iż większa część z nich to ludzie niezwiązani bezpośrednio z rolnictwem. Dodatkowo migracja ze wsi do miast oraz przekształcenia zawodowe zmuszą około 10 % dotychczasowych mieszkańców wsi do zmiany zawodu. Łącznie w ciągu najbliższych 5 lat pojawi się deficyt około 4000 miejsc pracy na lokalnym rynku.

3. Infrastruktura społeczna

1. Oświata

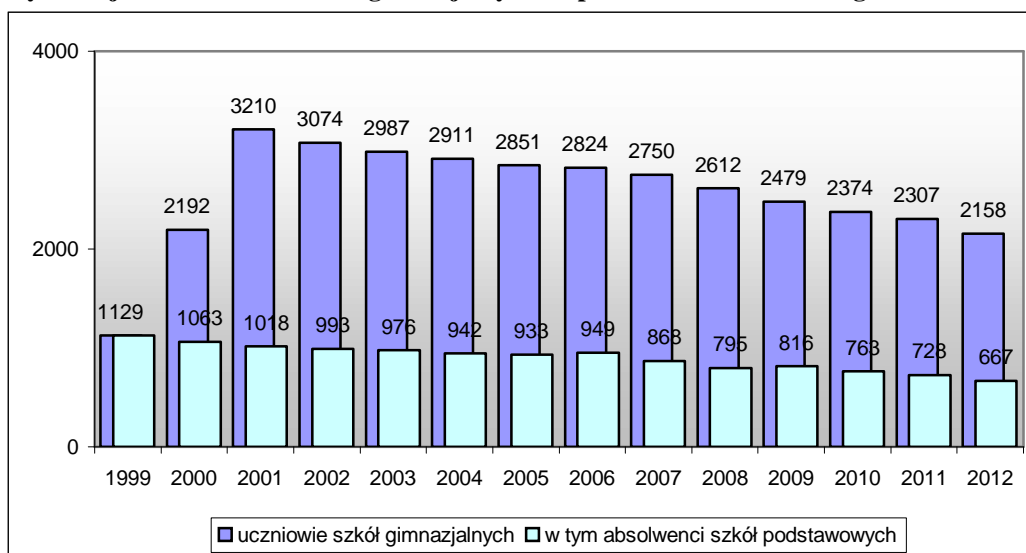
Szkolnictwo to jedna z najistotniejszych dziedzin infrastruktury społecznej. Na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego znajdują się 43 szkoły podstawowe i 11 gimnazjalnych. Zdecydowana większość to placówki zlokalizowane na terenach wiejskich. Zmniejszająca się ilość uczniów tych szkół powoduje ograniczenie ilości czynnych placówek. W roku 1997 zamknięto jedną szkołę natomiast w roku 1999 zrezygnowano z 9.

Rys. 21. Symulacja ilości uczniów szkół podstawowych na przestrzeni 1993-2006 wg rocznika urodzeń

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem

Rys. 22. Symulacja ilości uczniów szkół gimnazjalnych na przestrzeni 1999-2012 wg rocznika urodzeń

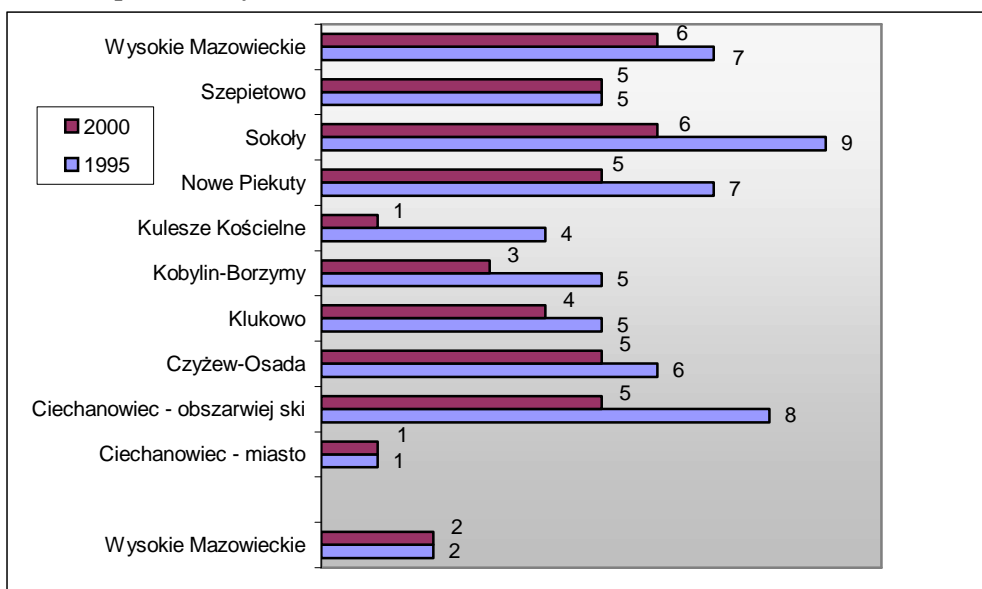

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem

Zgodnie z rozkładem ilościowym wg rocznika urodzeń wynika, że wyż demograficzny obejmuje obecnie szkoły średnie, podczas gdy szkoły podstawowe objęte są już fazą stopniowego zmniejszania się uczniów. Zgodnie z istniejącymi tendencjami i prognozami GUS, będzie to proces długotrwały i głęboki.

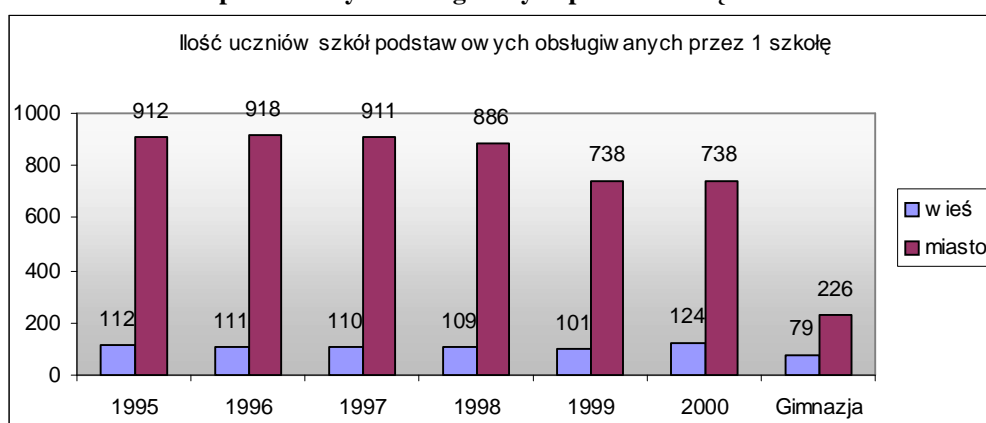
Czynnikiem, który bezpośrednio stał się przyczyną redukcji jest małe wykorzystanie i wysokie koszty utrzymania placówek.

Rys. 23. Ilość szkół podstawowych

Starostwo Powiatowe w Wysokim Mazowieckiem 2000 r

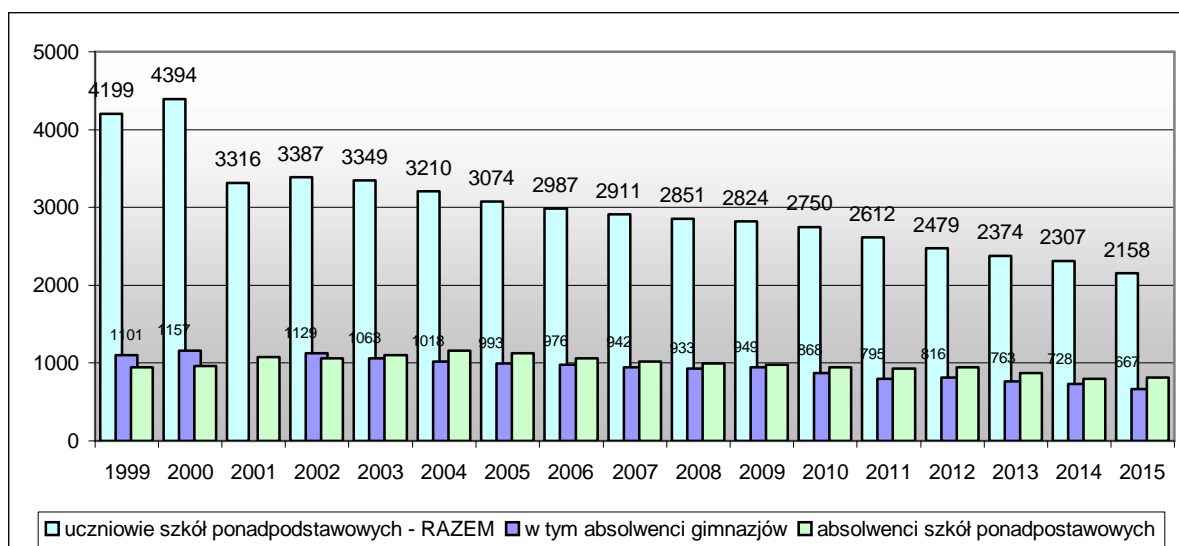
Wg danych statystycznych z roku 1999 średnio 1 szkoła podstawowa obsługuje 1189 mieszkańców powiatu, a statystyczna klasa składa się z 18 uczniów, analogicznie w województwie podlaskim szkoła podstawowa skupia 1783 mieszkańców a statystyczna klasa liczy 20 uczniów. Dostępność do oświaty na poziomie podstawowym może określać średnia ilość uczniów uczęszczających do 1 szkoły.

Rys. 24. Ilość uczniów szkół podstawowych obsługiwanych przez 1 szkołę

Starostwo Powiatowe w Wysokim Mazowieckiem

W Powiecie Wysokomazowieckim, istnieje dobrze rozwinięta sieć publicznych szkół ponadgimnazjalnych, umożliwiając dalsze kształcenie młodzieży kończącej edukację w szkole podstawowej. Zapewniają one miejsca dla 75-85 % absolwentów szkół podstawowych na poziomach zasadniczym, średnim zawodowym i ogólnokształcącym. W roku 2001 nie przewidziano naboru do szkół ponadpodstawowych ze względu na brak rocznika końącego szkoły podstawowe. Lata poprzednie 1999 i 2000 to przejście wyżu demograficznego do szkół ponadpodstawowych.

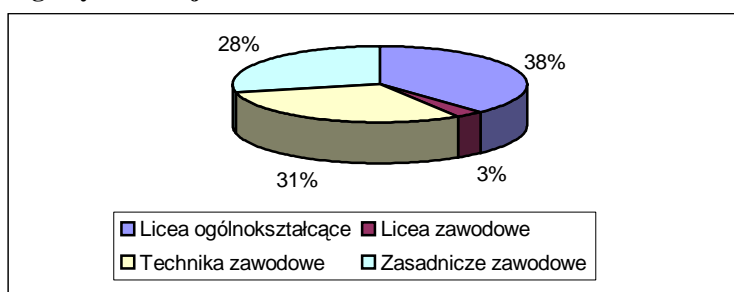
Rys. 25. Symulacja ilości uczniów w szkołach ponadpodstawowych na przestrzeni 1999-2015 wg rocznika urodzeń

Starostwo Powiatowe w Wysokie Mazowieckiem

W roku 1999 przygotowano miejsca dla 75 %, a w 2000 dla 85 % młodzieży kończącej 8 klasy szkół podstawowych. Łączna ilość miejsc przygotowanych w 2000 roku to 978.

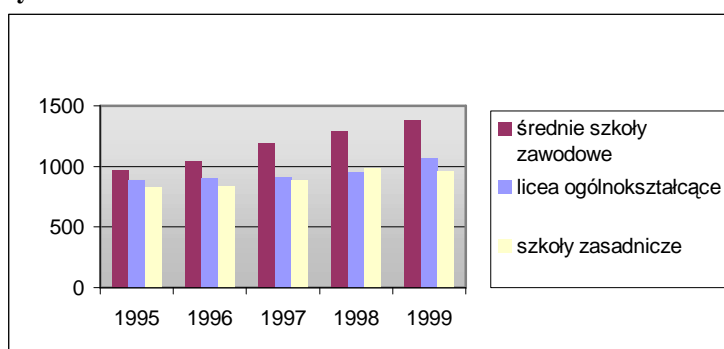
Rys. 26. Udział poszczególnych rodzajów kształcenia w ofercie dla uczniów klas VIII na rok 2000

Starostwo Powiatowe w Wysokie Mazowieckiem 2000 r

Na terenie powiatu funkcjonuje 5 zespołów szkół ponadgimnazjalnych. System szkolenia ogólnokształcącego jest prowadzony przez 4 z nich: Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu, Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Czyżewie, Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wysokiem Mazowieckiem oraz Zespół Szkół Rolniczych w Krzyżewie. Kształcenie zawodowe w zakresie średnim i zasadniczym odbywa się w 4 szkołach i realizowane jest przez wymienione placówki: Zespół Szkół Zawodowych w Wysokiem Mazowieckiem Zespół Szkół Rolniczych w Krzyżewie, Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu oraz Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Czyżewie.

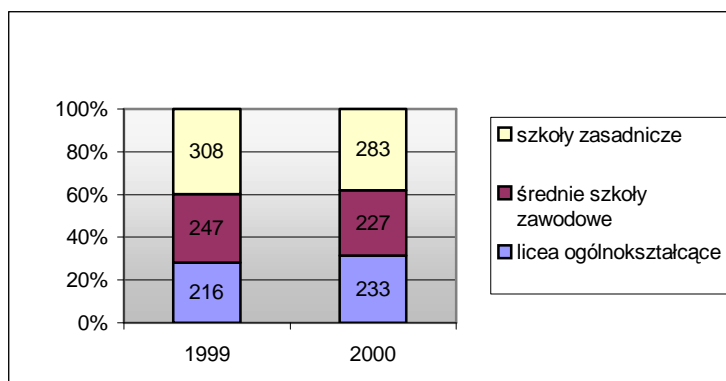
Rys. 27. Uczniowie

SP w Wysokiem Mazowieckiem

W grupie uczniów szkół ponadpodstawowych największy udział stanowią uczniowie szkół ogólnokształcących, a najmniej liczni to uczniowie szkół zasadniczych. Podobne charakterystyki dzielą absolwentów szkół ponadpodstawowych.

Rys. 28. Absolwenci

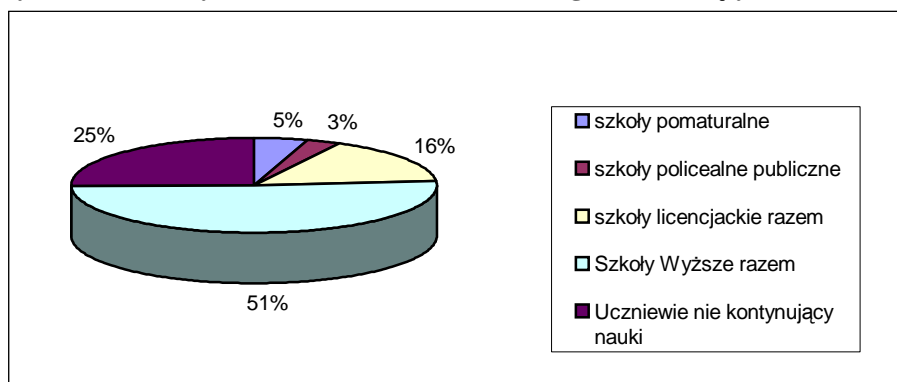

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem

Szczegółowe tendencje ilościowe zachodzące w szkolnictwie przedstawia (rys. 28).

Bardzo ważna jest skuteczność kształcenia. Na grupie absolwentów roku 2000 opracowano ilościowe zestawienie, podsumowujące dalszy proces aktywizowania się na płaszczyźnie kształcenia wyższego.

Rys. 29. Dalsze losy absolwentów szkół średnich i ogólnokształcących

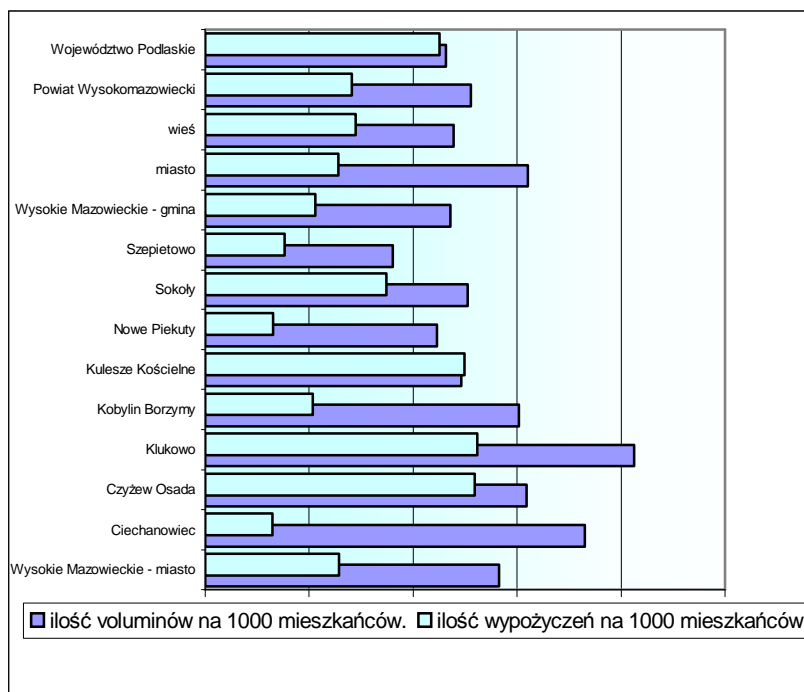

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 2000

Biorąc pod uwagę odsetek na grupie wszystkich absolwentów 2000 r. tylko 32 % młodzieży podejmuje naukę na studiach wyższych, a dalszych 10 % na studiach licencjackich. Spośród wymienionych szkół, to licea ogólnokształcące najskuteczniej przygotowują uczniów do nauki w szkołach wyższych średnio z ich grona na studia decyduje się około 60 % uczniów.

2. Kultura i rozrywka

Tradycyjną i najbardziej upowszechnioną formą kontaktu z kulturą jest książka. Dotyczy to zwłaszcza środowisk wiejskich i miejsko wiejskich. Aktualnie w granicach powiatu funkcjonuje 17 bibliotek i filii bibliotecznych. Można więc powiedzieć iż możliwość korzystania z istniejących księgozbiorów jest powszechnie dostępna.

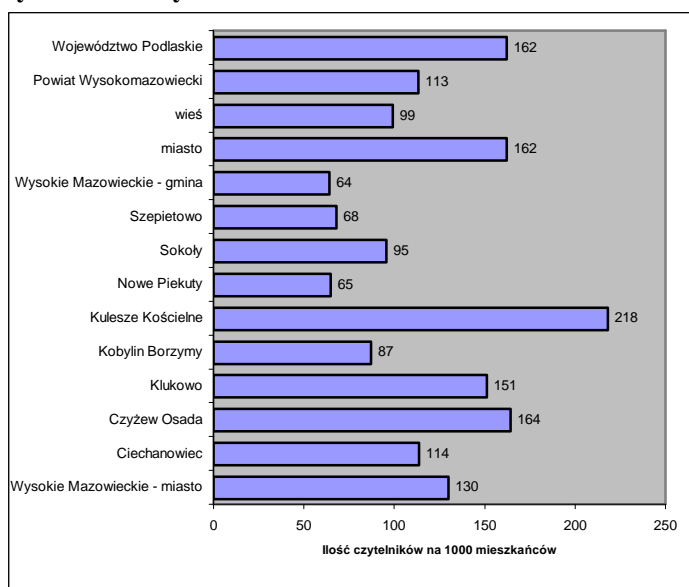
Rys. 30. Czytelnictwo w Powiecie Wysokomazowieckim

US Białystok rok 1999

Niestety zainteresowanie czytelnictwem systematycznie maleje. Klasyczna książkowa forma przegrywa z wysokokomunikatywną, telewizją sphycając tym samym wartość przekazywanych informacji.

W podobnej sytuacji znajdują się także kina i muzea. Na terenie powiatu stałą działalność prowadzą 3 kina dysponujące 642 miejscami. Daje to ponad 10 miejsc kinowych na 1000 mieszkańców, podczas gdy w województwie podlaskim wskaźnik nie przekracza 5 miejsc. Muzeum Rolnictwa im. Ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu jest z kolei jedyną stałą placówką muzealną. Ze względu na dydaktyczny charakter oraz bogactwo oferty wystawienniczej ma ono charakter ponadregionalny.

Alternatywą dla środków masowego przekazu mogą być coraz częściej i liczniej organizowane różnego rodzaju festyny i imprezy okolicznościowe.

Rys. 31. Ilość czytelników na 1000 mieszkańców

US Białystok rok 1999

Coraz większym zainteresowaniem cieszą się aktywne formy spędzania czasu, jak turystyka rowerowa, zawody sportowe. Problemem jest niedostatek lokalnej infrastruktury, która zachęcałaby do rozwijania tych form rekreacji. Brak jest ścieżek rowerowych i strzeżonych kąpielisk korzystnie zlokalizowanych w okolicach większych skupisk. Obecnie jedyne tego typu obiekty funkcjonują w Ciechanowcu nad rzeką Nurzec i w Tyborach Kamiance nad sztucznym zbiornikiem.

3. Ochrona zdrowia

Środowisko

Średnia długość życia mieszkańców w województwie podlaskim należy do najdłuższych w kraju (mężczyźni 69,5 kobiety 78,74 przy średniej krajowej odpowiednio 68,87 i 77,34). Czynnikiem ten wpływa na rozkład grup wiekowych i proporcji pomiędzy nimi. Ludzie w wieku poprodukcyjnym wymagają intensywniejszej opieki lekarskiej. Dzieci i młodzież z kolei wymagają od systemu zdrowia bieżącej kontroli nad przebiegiem rozwoju, oraz szerszych działań profilaktycznych. Obecne i przyszłe proporcje pomiędzy grupami wiekowymi przedstawia rys. 9. Nie odbiegają one od średniej w województwie podlaskim. Ogółem w Powiecie Wysokomazowieckim zamieszkuje około 62 tys. osób objętych opieką lekarską. W tym liczba dzieci i młodzieży szkolnej wynosi ponad 12 tys. Przeważająca większość pacjentów (ponad 97 %) to pacjenci ubezpieczeni w podlaskiej Regionalnej Kasie Chorych, 2,6 % stanowią pacjenci ubezpieczeni w Branżowej Kasy Chorych dla Służb Mundurowych, pozostali to ubezpieczeni w innych kasach.

Na 10 tys. mieszkańców w roku 2000 przypadało około 12,6 lekarzy przy średniej w grupie powiatów województwa podlaskiego 13,2. Pod względem wskaźnika zgonów spowodowanych chorobami układu krążenia Powiat Wysokomazowiecki zajmuje 5 miejsce na tle województwa podlaskiego przekraczając średnią. Pozytywnym akcentem jest zaś wskaźnik zgonów wywołanych chorobami nowotworowymi, – około 19 % co stawia nas znacznie poniżej średniej w województwie (23,19 %). Ważnym wskaźnikiem jest też umieralność niemowląt. W Powiecie Wysokomazowieckim w 2000 roku wyniosła ona 5,81 na 1000 żywych urodzeń i jest niższa o 20 % od roku ubiegłego przy ogólnym jego wzroście na terenie województwa o 15 %. W roku 2001 obserwuje się dalszy znaczący jego spadek - w roku 2001 w Szpitalu Ogólnym w Wysokiem Mazowieckiem nie odnotowano zgonów niemowląt.

Podstawowa opieka zdrowotna.

Zadaniem podstawowej opieki zdrowotnej jest udzielanie ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych przez lekarza rodzinnego lub lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), prowadzenie profilaktyki, sprawowanie opieki nad młodzieżą szkolną, w sposób szczególnie sprawowanie opieki nad kobietą w ciąży oraz noworodkiem, w miejscu udzielania świadczeń jak i w środowisku zamieszkania. Do zadań podstawowej opieki zdrowotnej należy, również sprawowanie opieki stomatologicznej.

Na terenie powiatu opiekę medyczną sprawują dwa niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, indywidualne praktyki lekarskie oraz w niewielkiej części Szpital Ogólny w Wysokiem Mazowieckiem. Ogólnie na POZ składa się praca 25 lekarzy z czego Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Medyk SC w Ciechanowcu dysponuje 4, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej POZ Malinowski w Wysokiem Mazowieckiem 6, Szpital Ogólny w Wysokiem Mazowieckiem 2, pozostałe to indywidualne praktyki lekarskie. Zarówno indywidualne praktyki jak również lekarze pracujący w obrębie niepublicznych zakładów zorganizowani są w

sposób komplementarny. Każdy lekarz realizuje podstawową opiekę medyczną dla zadeklarowanej grupy pacjentów, na którą składa się dodatkowo praca towarzyszących mu: pielęgniarki praktyki, pielęgniarki środowiskowej oraz położnej. Dodatkowo podmioty posiadające indywidualne kontrakty organizują na swoich obszarach także opiekę medycyny szkolnej. Pielęgniarki i położne - posiadające stosowny wpis w izbach pielęgniarskich, mogą podpisywać indywidualne kontrakty z Kasą Chorych i samodzielnie wykonywać zadania w ramach porozumień zawieranych z lekarzami I kontaktu. Obecnie funkcjonuje w ten sposób 6 praktyk pielęgniarskich. Lokalizacja lekarzy POZ pokrywa całkowicie pierwotny system terenowych przychodni: rozumianych jako wiejskie, gminne, lub miejskie ośrodki zdrowia. Wykorzystują istniejącą infrastrukturę lokalową - poprzez jej dzierżawę od gminnych władz samorządowych, które od 2000 roku są ich prawnymi właścicielami. Obiekty mieszczące niegdyś terenowe ośrodki, to zazwyczaj lokale czekające na kompleksowe remonty.

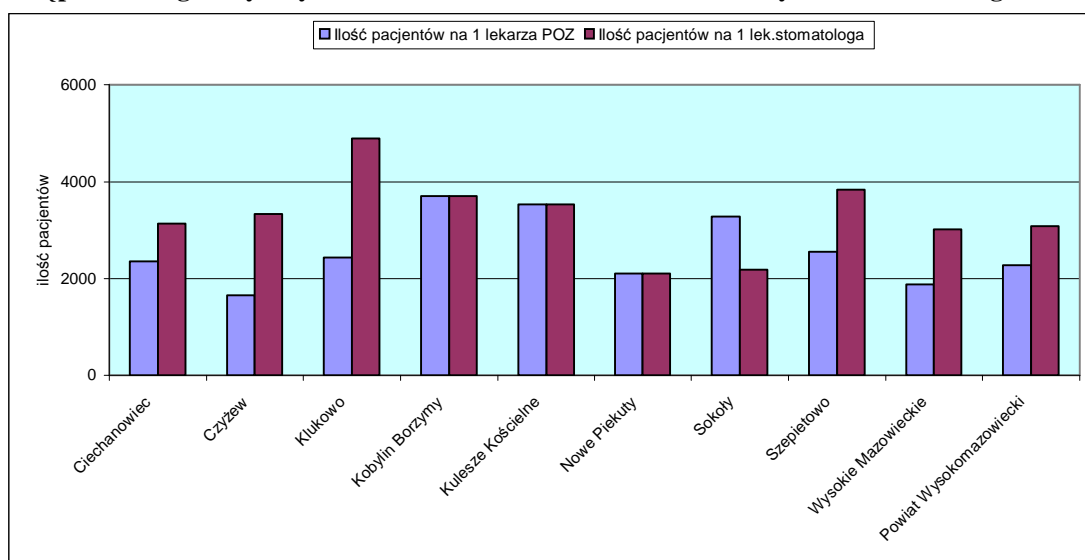
Najważniejsze w rozumieniu pojęcia dostępności usług medycznych są wskaźniki ilościowe wg, których Kasy Chorych planują i zawierają kontrakty.

Standardowo na 1 etat lekarza zatrudnionego w POZ powinno przypadać od 2500 do 3000 pacjentów. Na pielęgniarkę praktyki i pielęgniarkę środowiskową przypada 2500 pacjentów, natomiast położna w zakresie POZ, powinna obsługiwać 10 tys. mieszkańców.

Medycyna szkolna jako odrębny zakres czynności jest wykonywany przez 1 pielęgniarkę na ilości 1200 uczniów.

Oddzielną gałęzią POZ jest stomatologia. Funkcjonuje ona na nieco odmiennych zasadach i obejmuje znacznie węższy zakres. Do dyspozycji każdego pacjenta pozostają wszyscy stomatolodzy rozliczani przez wspólną z nim Kasę Chorych. Niestety usługi finansowane przez Kasę Chorych obejmują tylko najbardziej podstawowe zabiegi stomatologiczne w wersji standardowej, co w zdecydowanej większości przypadków nie zadowala jakościowo. Pomimo bezpośredniego dostępu, usługi stomatologiczne są również trudnodostępne ilościowo. Wynika to z niskich limitów przydzielanych poszczególnym praktykom stomatologicznym. Ogólnie na terenie powiatu funkcjonuje 19 praktyk stomatologii indywidualnej w tym jeden podmiot zatrudniający 3 stomatologów. Dostępność usług POZ w poszczególnych gminach przedstawia poniższy rysunek.

Rys. 32. Dostępność usług medycznych w zakresie POZ na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego

Opracowanie własne na podst. informacji PRKCh – rok 2001

Reasumując: system podstawowej opieki medycznej, oparty jest na instytucji lekarza rodzinnego i niepublicznych podmiotów zatrudniających personel medyczny. Ilość podopiecznych przypadających na 1 lekarza nie jest równomierna. Powodem tego jest funkcjo-

nowanie podstawowej opieki zdrowotnej na bazie gminnych i wiejskich ośrodków zdrowia z obwodami leczniczymi wyznaczonymi granicami gmin.

Powiat Wysokomazowiecki jest prekursorem procesów prywatyzacyjnych POZ. Przekształcenia objęły 93 % POZ.

Podczas konsultacji ze świadczeniodawcami usług medycznych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej wyodrębniono następujące problemy:

- złe warunki lokalowe,
- trudna specyfika pracy pielęgniarek z zakresu medycyny szkolnej - wynikająca z nieracjonalnie wyolbrzymionych obciążeń ilościowych,
- brak możliwości finansowych i prawnych koordynowania polityki POZ na poziomie powiatu.
- zbyt wysokie kryteria obciążeń personelu POZ, stosowane przez Podlaską Regionalną Kasę Chorych - oraz zbyt niskie stawki taryfikujące.
- niskie limity w dziedzinie stomatologii.
- brak stabilnej polityki w dziedzinie ochrony zdrowia.

Poradnie specjalistyczne

Uzupełnieniem świadczeń zdrowotnych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej udzielanych ambulatoryjnie są specjalistyczne świadczenia udzielane na bazie poradni specjalistycznych. Stanowią one formę lecznictwa otwartego. W powiatowym systemie ochrony zdrowia działa 19 poradni, w tym 4 ambulatoria. Korzystanie z porad specjalistycznych musi zostać poprzedzone skierowaniem lekarza I kontaktu. Wyjątek stanowią tu ambulatoria udzielające specjalistycznych porad w sytuacjach doraźnych, oraz poradnia chorób skóry i ginekologiczna.

Większość poradni działa w ramach szpitala ogólnego, tylko nieliczne prowadzone są w ramach indywidualnych kontraktów (2 w 2001 roku oraz 6 obecnie). W roku 2000 udzielono 75949 porad (123 porady na 100 osób – Zambrów 127 – Sokółka 136,) i w roku 2001 ponad 72162.

Zarówno poradnie specjalistyczne jak również lecznictwo zamknięte rozliczane są przez Kasę Chorych wg ilości fizycznie udzielonych usług medycznych. Lokalizację rozmieszczenia oraz dostępność poradni przedstawia poniższa tabela.

Tab. 7. Poradnie specjalistyczne na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego

Rodzaj działalności	Ciechanowiec	Czyżew	Sokoły	Klesze Kościelne	Wysokie Mazow.	Suma całkowita
Ambulatorium chirurgiczne					1	1
Ambulatorium ogólne	1				1	2
Ambulatorium pediatryczne					1	1
Poradnia chirurgiczna ogólna	1				1	2
Poradnia chirurgii urazowo-ortopedycznej					1	1
Poradnia chorób płuc gruźlicy					1	1
Poradnia dermatologiczna					1	1
Poradnia ginekologiczno-położnicza	1	1	1	1	1	5
Poradnia laryngologiczna	1				1	2
Poradnia leczenia bólu					1	1
Poradnia neurologiczna					1	1
Poradnia okulistyczna	1				1	2
Poradnia ortodontyczna					1	1
Poradnia preluksacyjna					1	1

Poradnia wad postawy					1	1
Poradnia zdrowia psychicznego	1				1	2
Rehabilitacja ambulatoryjna					1	1
Poradnia protetyczna					1	1
Ilość poradni	5	1	1	1	18	26

Opracowanie własne na podst. informacji Szpitala Ogólnego – rok 2001

Funkcja szpitala ogólnego w dalszym ciągu jest bardzo rozbudowana. Podstawowym zadaniem jest prowadzenie świadczeń z zakresu leczenia zamkniętego. Równocześnie prowadzi zarówno system poradni specjalistycznych, jak również w niewielkim zakresie zadania POZ (1 etat lekarza I kontaktu, poradnie pediatryczną oraz zadania z zakresu medycyny szkolnej).

Lecznictwo zamknięte

Kierunek restrukturyzacji Szpitala Ogólnego w Wysokiem Mazowieckiem zmierzać będzie do zachowania obecnej struktury oddziałów zabiegowych z jednoczesnym rozszerzeniem zakresu wykonywanych procedur operacyjnych, oraz do przeprofilowania niewykorzystanej bazy łóżkowej oddziałów zachowawczych na oddziały opieki długoterminowej i rehabilitację. Przyszłością szpitala ogólnego jest więc specjalizacja obejmująca jedną formę oferowanych świadczeń – hospitalizację.

Obecnie zadania w zakresie leczenia zamkniętego realizowane są w 9 oddziałach szpitalnych. Dwa z nich znajdują się w Ciechanowcu, pozostałe w Wysokiem Mazowieckiem – tabela poniżej.

Tab. 8. Lecznictwo zamknięte

Nazwa oddziału	Ciechanowiec	Wysokie Mazowieckie	Ogółem
Oddział chirurgiczny ogólny		30	30
Oddział chirurgii urazowo-ortopedycznej		19	19
Oddział chorób płuc i gruźlicy		20	20
Oddział chorób wewnętrznych	17	40	57
- pododdział dla przewlekle chorych	20	6	26
Oddział ginekologiczno-położniczy		35	35
Oddział OIOM		3	3
Szpitalny Oddział Ratunkowy		5	5
Oddział pediatryczny		15	15
Zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy	25		25
Ogółem	62	173	235

Opracowanie własne na podst. informacji Szpitala Ogólnego – rok 2002

Ogólnie szpital dysponuje 235 łóżkami. Daje to wskaźnik 39,2 łóżek na 10 tys. mieszkańców. Średnia w województwie podlaskim to około 52 łóżka. Ważne z punktu efektywności są wskaźniki leczenia zamkniętego:

	szpital ogólny	województwie
Ilość udzielonych świadczeń hospitaliz.[osób]	9079	198146
na 10000 mieszk.	1470	1621
na 1 łóżko	42,6	31,2
Przeciętne wykorzystanie łóżka w dniach	274,5	290
Zaregowane wykorzystanie łóżek	75 %	79 %
Średni okres pobytu chorego w szpitalu [dni]	6,4	9,3

Nie zawsze oddaje to satysfakcjonujący poziom dostępności, jednakże opinie obiegowe potwierdzone opinią ankietowanych pacjentów szpitala wskazują wysokie uznanie społeczeństwa dla jakości i skuteczności funkcjonowania szpitala. Spośród 597 sporządzonych ankiet ponad 94 % pacjentów pozytywnie wypowiedziało się na temat życzliwości personelu medycznego zarówno podczas pobytu na oddziale jak również w czasie kontaktów na izbie

przyjęć (ponad 91 %). Podobne wyniki otrzymano na temat warunków higieny i czystości panującej w szpitalu – 95 %.

Porównując przytoczone wskaźniki należy uwzględnić, iż dane wojewódzkie obejmują jednocześnie szpitale specjalistyczne, wojewódzkie oraz kliniki. Pamiętając tym fakcie można powiedzieć, że:

Ilość świadczeń hospitalizacyjnych wykonanych dla mieszkańców Powiatu nie odbiega od średniej w województwie.

Liczba pacjentów przypadających na 1 łóżko w Szpitalu Ogólnym jest o 36 % wyższa niż średnia w województwie.

Krótszy jest średni czas hospitalizacji pacjenta w Szpitalu Ogólnym.

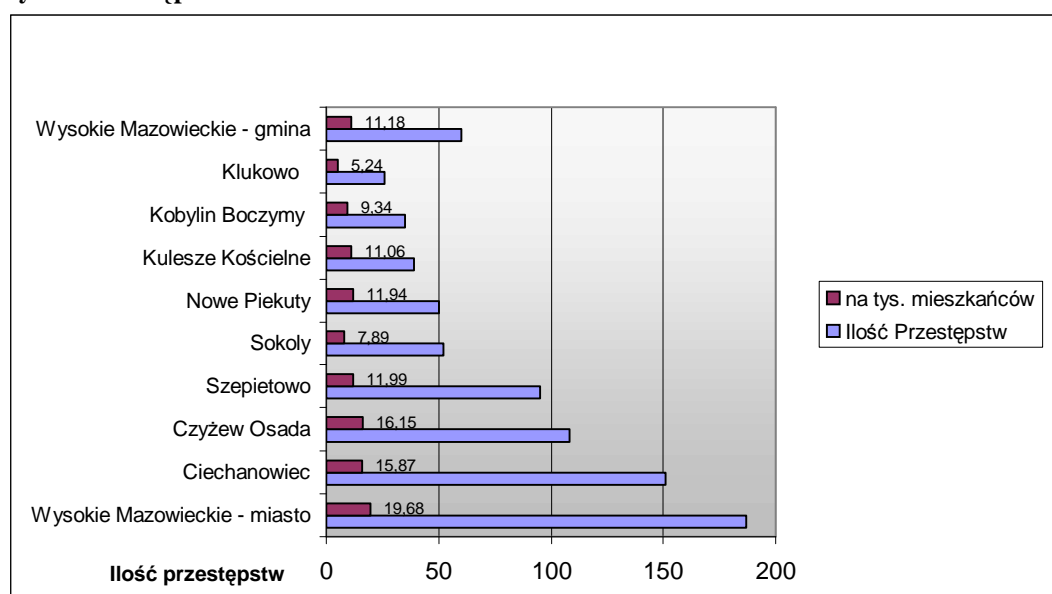
4. Bezpieczeństwo publiczne

Ocena stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w 2000r pozostaje w ścisłym związku ze zmianami dostosowawczymi struktur organizacyjnych Policji do realnych potrzeb powiatu. Przekształcenia objęły komisariaty, niespełniające wymogów jednostek organizacyjnych. Konsultacje z samorządami pozwoliły na wprowadzenie trzech Rewirów Dzielnicowych z siedzibami w Wysokiem Mazowieckiem, Ciechanowcu i Sokolach, bez konieczności likwidacji dotychczasowych siedzib. Docelowo w całym powiecie pracować będzie 18 dzielnicowych kierowanych przez 3 kierowników rewirów. Zmiany wprowadzono z dniem 1 stycznia 2001. Zarówno ilościowa jak i rodzajowa klasyfikacja istniejących zagrożeń oraz ich lokalizacja są typowe dla powiatów wiejsko miejskich. Najczęściej notowanymi kategoriami przestępstw były:

- kradzież z włamaniem - 208 czynów -(203 w 1999r),
- kradzież cudzej rzeczy - 182 czyny - (148 w 1999r),
- kradzież samochodu - 40 czynów - (39 w 1999r),
- rozbój i wymuszenie rozbójnicze - 30 czynów - (17 w 1999r),
- zanotowano również 1 zabójstwo i 2 zgwałcenia, gdzie ustalono sprawców
- uszkodzenie mienia - 50 czynów,
- bójka lub pobicie - 37 czynów,
- uszkodzenie ciała - 26 czynów.

Najbardziej zagrożonymi terenami powiatu, są duże skupiska miejskie.

Rys. 33. Przestępstwa stwierdzone

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 1999 r.

Zanotowano również 3 przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, a liczba notowanych przestępstw przeciwko rodzinie wzrosła z 44 do 58 czynów. W kategoriach przestępstw gospodarczych zanotowano nieznaczny spadek z 47 czynów na 41 w roku 2000 i najczęściej były to oszustwa, fałszerstwa i przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu.

Zatrzymano w roku ubiegłym 295 praw jazdy pijanym kierowcom.

W roku 2000 ogółem wszczęto 759 dochodzeń, a ogólny współczynnik wykrywalności wyniósł 60,7% w tym wykrywalność własna 36,8 %. Ogólnowojewódzki poziom wykrywalności przestępstw wyniósł w roku 1999 51,4 % podczas gdy w Powiecie Wysokomazowieckim – 61,3.

W stosunku do roku ubiegłego nastąpił wzrost liczby wszczętych postępowań o 17,3% oraz stwierdzonych czynów przestępczych o 10,8%, przy spadku wykrywalności o 1,3%.

Na drogach powiatu zanotowano 66 wypadków drogowych, w których zginęło 13 osób - (16 w 1999r) i 89 zostało rannych - (97 w 1999r). W 44 przypadkach konieczna była interwencja miejscowej straży pożarnej.

Niezbędnym elementem systemu przeciwdziałania zagrożeniom technicznym (pożary, działalność gospodarcza człowieka, zjawiska atmosferyczne) jest Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Wysokiem Mazowieckiem. W ubiegłym roku jednostki straży 231 razy wyjeżdżały do okolicznych pożarów.

Straż pożarna interweniowała również 3 razy w usuwaniu zagrożeń ekologicznych i chemicznych, 8 razy podczas zagrożeń budowlanych i infrastrukturalnych oraz 105 razy w innych zdarzeniach wymagających użycia specjalistycznego sprzętu.

Siedzibą miejscowej Straży Pożarnej jest Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Wysokiem Mazowieckiem. Komenda zatrudnia łącznie 43 osoby dysponujące 4 jednostkami ratowniczo gaśniczymi, oraz 4 jednostkami kwatermistrzowsko operacyjnymi.

W skład powiatowego systemu ochrony przeciwpożarowej wchodzi, ponadto 90 jednostek ochotniczej straży pożarnej skupiających około 2000 ochotników. Niestety tylko, co druga z nich dysponuje pojazdem mechanicznym.

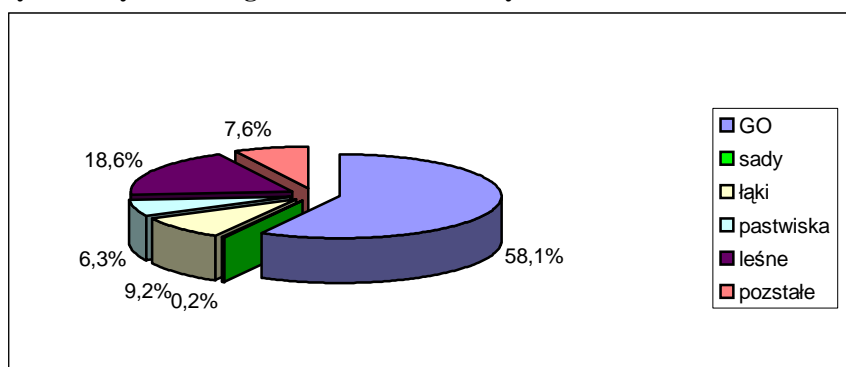
Ważnym elementem całego systemu bezpieczeństwa są partnerskie zasady współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi, Policją, Komendą Powiatową Straży Pożarnej a Radą Powiatu. Głównym celem będzie realizacja programu przeciwdziałania patologiom społecznym, oraz działania prewencyjne w dziedzinie ograniczania potencjalnych zagrożeń cywilnych i ekologicznych. Określono również kierunki walki z czynnikami generującymi przyszłe patologie. Zaliczono do nich bezrobocie, uzależnienia, demoralizację młodzieży oraz trudne warunki materialne.

III. Gospodarka

1. Rolnictwo

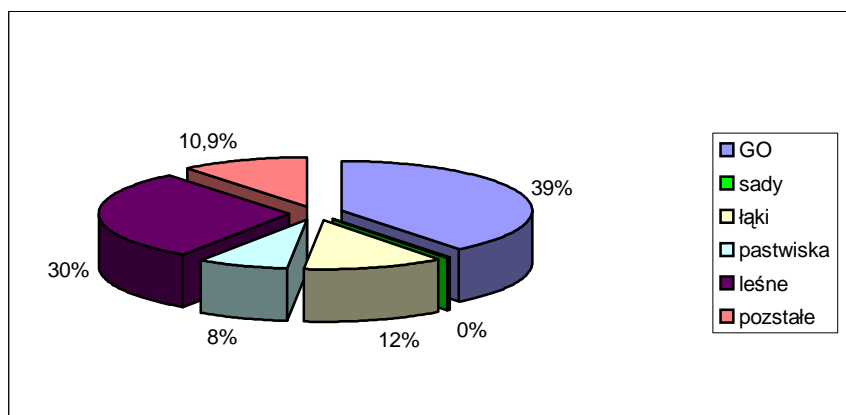
Okolo 94573 ha powierzchni naszego powiatu to użytki rolne. Stanowią one 74 % powierzchni fizycznej, dystansując zarówno wskaźnik wojewódzki (59 %) jak i ogólnokrajowy (58,9).

Rys. 34. Użytkowanie gruntów w Powiecie Wysokomazowieckim

US Białystok stan na 31.12.1999

Rys. 35. Użytkowanie gruntów w Woj. podlaskim

US Białystok stan na 31.12.1999

Warunki glebowe przedstawia w sposób uproszczony tabela 9. Agroklimat oraz pozostałe czynniki środowiskowe takie jak: ukształtowanie powierzchni, stosunki wodne, klimat, określamy za pomocą wskaźnika waloryzacji.

Tab. 9. Warunki klimatyczne i glebowe

Wyszczególnienie	Wskaźnik waloryzacji
Czyżew Osada	76,1
Szepietowo	74,4
Klukowo	71,6
Wysokie Mazowieckie	70,5
Nowe Piekuty	67,8
Kobylin Borzemy	66,7
Sokoły	63,1
Ciechanowie	59,4
Kulesze Kościelne	57,8
Woj. Łomżyńskie	57,3

Instytut Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach 1994

Porównując wartość wskaźnika waloryzacji dla terenu byłego województwa łomżyńskiego – 57,3 można powiedzieć, iż Powiat Wysokomazowiecki zajmuje czołowe miejsce pod względem przydatności do celów rolniczych

Gminy: Czyżew, Szepietowo, Klukowo, Wysokie Mazowieckie i Nowe Piekuty posiadają gleby o najkorzystniejszych właściwościach agrotechnicznych w skali powiatu i całego Podlasia.

Największy udział gruntów ornych w ogólnej strukturze użytkowania posiadają gminy Czyżew, Klukowo, Nowe Piekuty i Szepietowo. Spośród gmin o najwyższym udziale użytków zielonych należy wymienić gminę Kulesze Kościelne i Ciechanowiec.

Na przestrzeni ostatnich 20 lat dokonano szeregu inwestycji melioracyjnych zmieniających oblicze podmokłych i trudnodostępnych użytków, poprzez poprawę stosunków wodnych. Skala zmeliorowanych powierzchni to aktualnie 52,5 tys. ha co stanowi 56 % wszystkich użytków rolnych (w kraju 36,2 %). Dalsze 2,5 tys. ha to użytki czekające na zmeliorowanie.

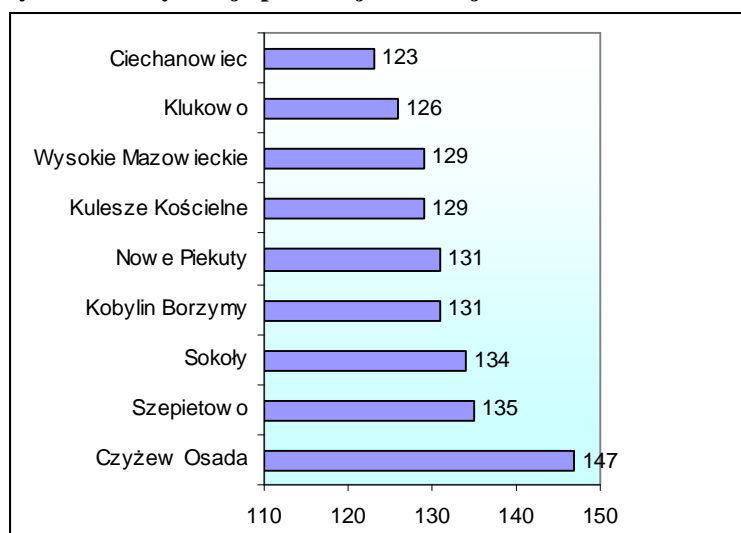
Tab. 10. Realizacja zadań inwestycyjnych z zakresu melioracji

Wyszczególnienie	1998	1999	2000
Na gruntach ornych	260,3	311,6	427,5
Na użytkach zielonych	7,2	15	20,6
RAZEM	267,5	326,6	448,1
Powierzchnia .zmeliorowana .stan na koniec roku	51742	52068	52505
Dynamika zmian	0,5%	0,6%	0,8%

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem

Intensyfikacja nakładów produkcji roślinnej jest proporcjonalna do jakości gleb i wskaźnika waloryzacji. Określa poziom stosowanych nakładów oraz osiągnięte wskaźniki produkcji. Dla celów porównawczych wyrażany jest w punktach.

Rys. 36. Intensyfikacja produkcji roślinnej

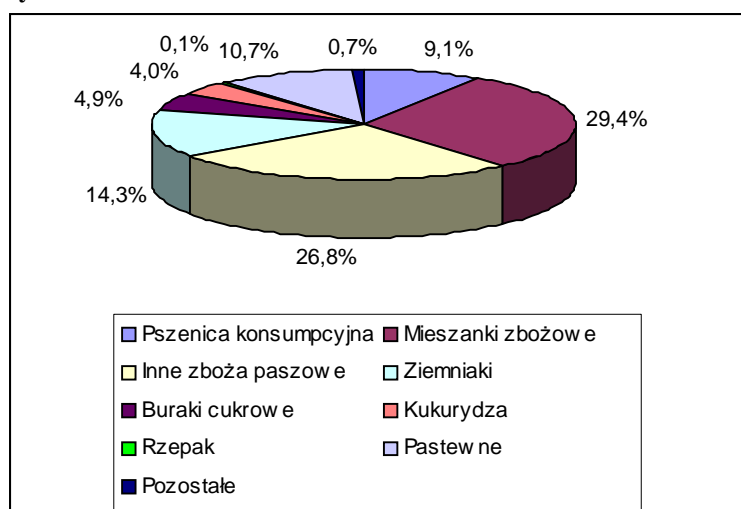
Instytut Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach 1994

Sprzyjające warunki glebowe przekładają się na obraz struktury zasiewów. Spośród wielu rozpowszechnionych upraw dominują rośliny, wpisane w rolniczą tradycję od wielu pokoleń, a więc: zboża paszowe – jęczmień, owies, żyto, i mieszanki, uprawy towarowe - pszenica

konsumpcyjna, buraki cukrowe, ziemniaki, trawy nasienne; oraz rośliny pastewne – mieszanki traw i motylkowe.

Rys. 37. Struktura zasiewów - rok 2000

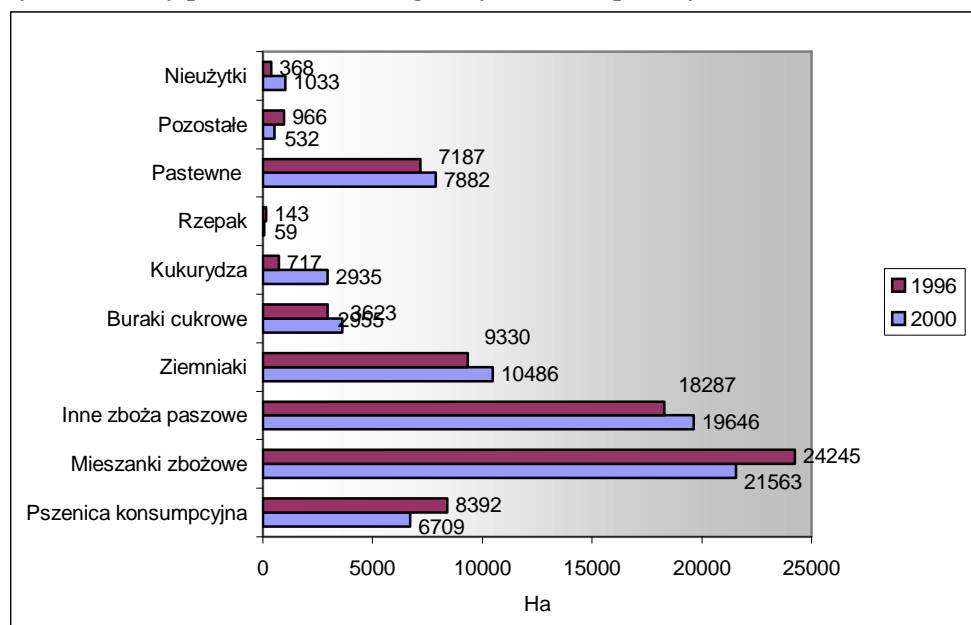
ODR w Szepietowie 2001

Coraz powszechniej uprawia się kukurydę, poplony wtóre i ścierniskowe, intensyfikując w ten sposób wydajność zielonej masy z ha.

W strukturze zasiewów przeważają, więc rośliny pastewne oraz zboża paszowe. Ich znaczenie wciąż rośnie proporcjonalnie do wzrostu pogłowia i intensyfikacji produkcji zwierzęcej. Wielokrotne przetwarzanie to, bowiem jedyna dostępna forma poprawy opłacalności.

Coraz większy udział w tej grupie stanowi kukurydza. Niskie wymagania glebowe sprawiają iż jest to uniwersalne źródło zielonki wysokiej jakości.

Rys. 38. Zmiany powierzchni arealu głównych roślin uprawnych

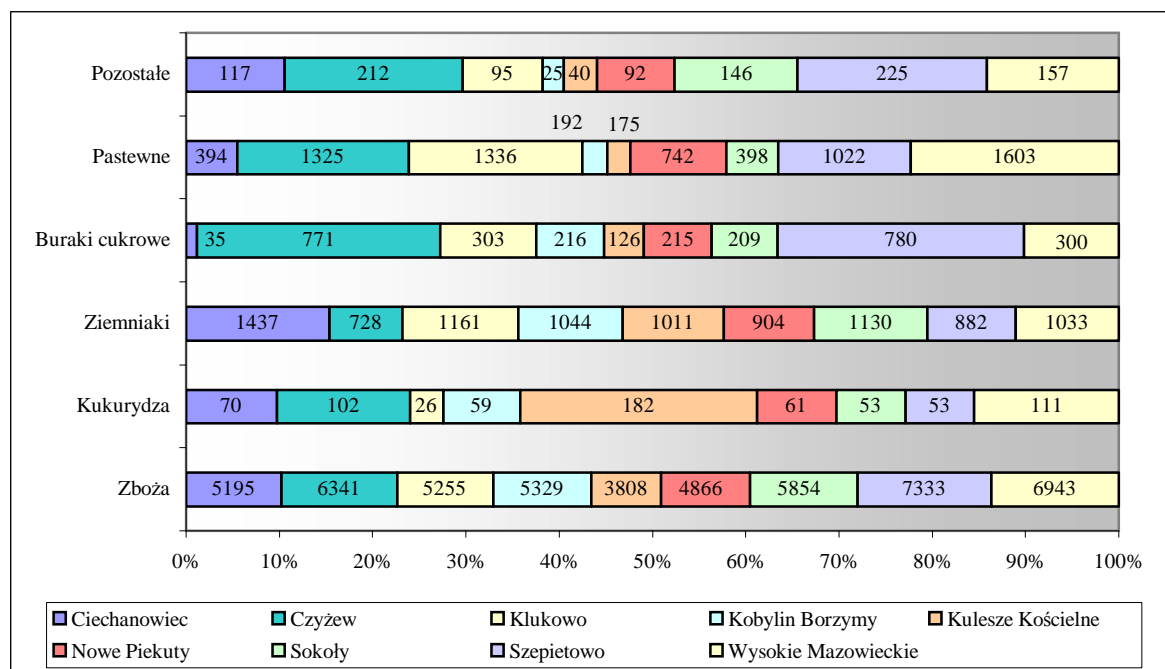

US Białystok

Rośliny towarowe ze względów rynkowych utraciły swoje znaczenie i zazwyczaj stanowią tylko uzupełnienie płodozmianu. Niska opłacalność produkcji roślinnej nie pozwala, bowiem na jednostronne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej w gospodarstwie. Skład jakościowy

struktury zależy głównie od warunków glebowych i jest charakterystyczny dla poszczególnych gmin.

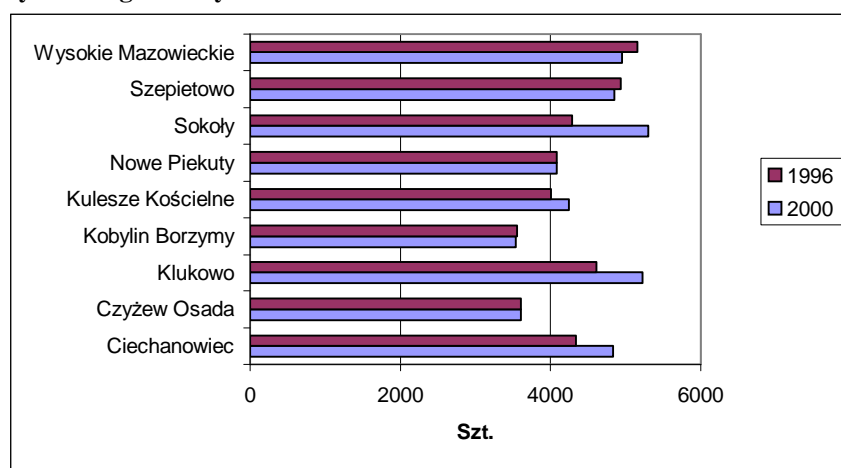
Rys. 39. Udział gmin w areale głównych roślin uprawnych na terenie powiatu.

US Białystok stan wg roku 1996.

Niekorzystnym zjawiskiem ostatniej dekady jest zanikanie uprawy roślin motylkowych, których istnienie w sposób naturalny i wielostronny poprawia właściwości gleb. Cechą charakterystyczną podlaskiego rolnictwa jest bowiem czynnik ekologiczny wynikający z czystości środowiska naturalnego oraz niskiego poziomu zużycia chemicznych środków służących do ochrony i nawożenia roślin uprawnych. Średnia ilość nawozów sztucznych zastosowanych w kg czystego składnika na 1 ha użytków rolnych wynosi 78,5 podczas gdy w kraju 87,0. Ma to również olbrzymi wpływ na produkcję, przetwórstwo a przede wszystkim na eksport produktów zwierzęcych. Od wielu lat Powiat Wysokomazowiecki to mleczne zagłębie Podlasia ubiegłoroczna produkcja na terenie naszego powiatu osiągnęła 155427 tys. l.

Rys. 40. Pogłowie bydła

Pow. Zespół Doradztwa Rolniczego w Wysokim Mazowieckiem 2001

Pogłowie krów mlecznych w 1996 wynosiło 39 tys., a średnia wydajność kształtuje się obecnie na poziomie 3985 l (5717 l. wśród zwierząt hodowlanych). Daje to obsadę 41 szt na 100

ha użytków rolnych – , mocno dystansując się do średniej krajowej - 18,5 i wojewódzkiej 34 szt.

Hodowlą bydła zajmuje się 6165 gospodarstw. Około 16 % z nich to nowoczesne gospodarstwa specjalizujące się w produkcji mleka o wysokiej jakości. W 2000 roku ponad 8 tys. zwierząt znalazło się pod stałą kontrolą użyteczności mlecznej – dwukrotnie więcej niż w roku 1996. Gospodarstwa specjalizujące się w hodowli bydła mlecznego objęte są również systemem indywidualnego odbioru mleka. W ten sposób odbiera się przeszło 46 % skupowanego surowca. Coraz częściej można spotkać kompletne hale udojowe i dojarki przewodowe. Dzięki technicznym innowacjom w dziedzinie pozyskania i transportu, produkowane mleko ma wysoką jakość technologiczną nadającą mu cechę surowca o wszechstronnym zastosowaniu w przemyśle przetwórczym. Ocena jakościowa mleka skupionego w roku 2000, wskazuje iż 75 % spełniło kryteria klasy Extra o dalsze 19 % zaliczono do klasy I.

Około 96 % produkcji trafia do Spółdzielni Mleczarskiej MLEKOVITA w Wysokim Mazowieckiem – Jest to największa mleczarnia w kraju i zarazem jedna najnowocześniejszych w Europie. Codziennie przetwarza się 1,2 mln l. mleka. W planach znajduje się rozbudowa możliwości do 1,5 mln l. dziennie. Od roku 1998 przedsiębiorstwo dysponuje międzynarodowym certyfikatem jakości zgodnym z PN ISO 9002 co potwierdza ekologiczne pochodzenie surowca dając szansę ekspansji na rynki europejskie.

Towarzysząca tym osiągnięciom hodowla bydła rzeźnego ma marginalne znaczenie i jest kontynuowana zazwyczaj jako forma ekstensywna będąca uzupełnieniem innych działalności. Bardziej rozpowszechniona jest hodowla trzoda chlewna. W roku 1996 odnotowano około 8 tys. loch – dając tym samym obsadę 8-9 loch na 100 ha UR. Wielkość ta jest jednak wyjątkowo zmienna i zależna przede wszystkim od istniejącego popytu. Na podstawie szacunkowych analiz można stwierdzić iż docelowa wielkość produkcji tuczników powinna się zamykać wielkością 128000 szt. rocznie. Stosunkowo niska kosztocłonność produkcji, stwarza możliwości daleko wychodzące poza uczynione szacunki.

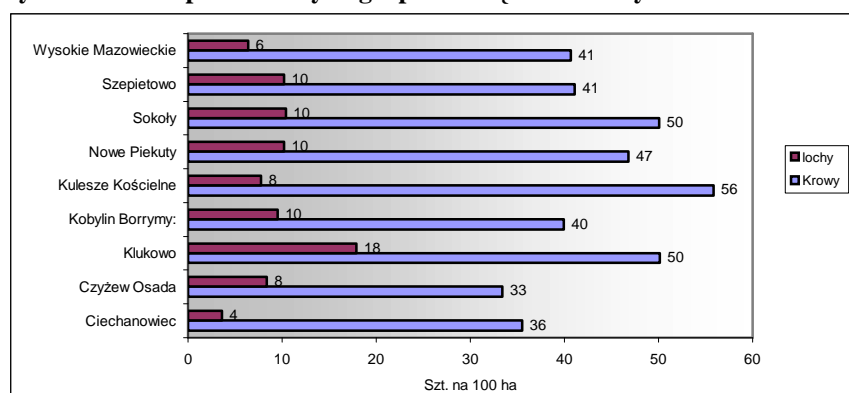
Analizując rozwój hodowli na terenie gmin naszego powiatu w latach 1996-2000 należy stwierdzić iż obsada w DJP na 100 UR istotnie wzrosła.

Tab. 11. Obsada w DJP – Powiat Wysokomazowiecki

Wyszczególnienie	1996	2000
Bydło w DJP	51868	54915
Trzoda w DJP	10867	11912
Obsada bydła w DJP na 100 ha UR	55,49	58,07
Obsada trzody w DJP na 100 ha UR	11,62	12,60
RAZEM	67,11	70,66

Starostwo Powiatowe w Wysokim Mazowieckiem

Rys. 41. Obsada podstawowych grup zwierząt hodowlanych na 1 Ha UR

PZDR w Wys. Maz. 2001

W podziale na poszczególne gminy, można stwierdzić iż najwyższą obsadę krów mlecznych na 100 Ha UR osiągają okolice o niskim wskaźniku waloryzacji.

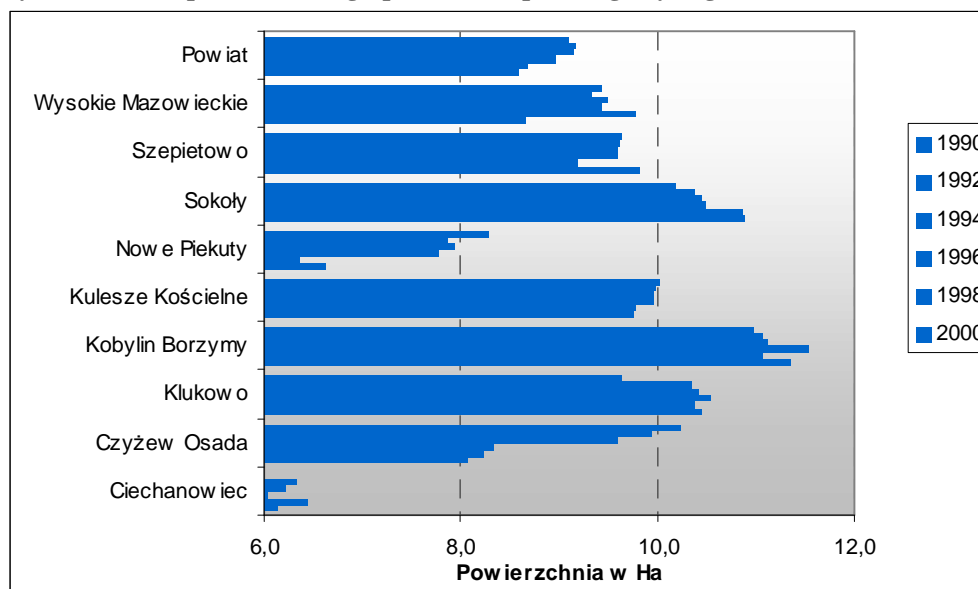
Intensyfikacja produkcji zwierzęcej alokuje Powiat Wysokomazowiecki na I miejscu pod względem ilościowym, w skali całego województwa..

W powiecie Wysokomazowieckim funkcjonuje około 11 tys. gospodarstw rolnych. Na przestrzeni ostatnich lat ilość gospodarstw rolnych zmieniała się istotnie – wzrost to I połowa lat 90 - tych i powolny spadek od roku 1996.

Współczesne warunki makroekonomiczne i założenia planu narodowego wymuszają dynamiczne zmiany struktury agrarnej, w kierunku koncentracji użytków rolnych wokół wyspecjalizowanych gospodarstw rodzinnych.

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w powiecie to 9,5 ha. UR . Na przestrzeni lat 1992-2000 średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego ulegała nieustannym zmianom.

Rys. 42. Średnia powierzchnia gospodarstw w poszczególnych gminach

Starostwo Powiatowe w Wysokim Mazowieckiem

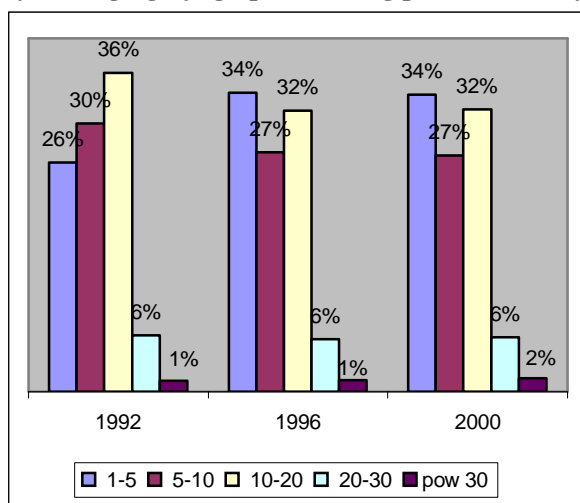
Trudne warunki ekonomiczne nie sprzyjają takim procesom. Trzeba bowiem zwrócić uwagę iż koncentracja wiąże się z umaszynowaniem i wysokimi kosztami koniecznych inwestycji, na które stać tylko nieliczne gospodarstwa o ustabilizowanej kondycji finansowej.

Tab. 12. Agregacja obszarowa gospodarstw rolnych wg gmin – 2000 r

Wyszczególnienie /Ha	1-5	5-10	10-20	20-30	pow 30	RAZEM
Ciechanowie	1203	578	359	59	18	2217
Czyżew Osada	569	348	263	103	53	1336
Klukowo	154	345	425	61	11	996
Kobylin Borzymy	162	192	394	28	5	781
Kulesze Kościelne	172	208	349	31	20	780
Nowe Piekuty	635	289	348	39	6	1317
Sokoły	121	294	437	92	28	972
Szepietowo	258	352	402	178	11	1201
Wysokie Mazowieckie	427	340	538	86	15	1406
Powiat Wysokomazowiecki	3701	2946	3515	677	167	11006

Starostwo Powiatowe w Wysokim Mazowieckiem -2000

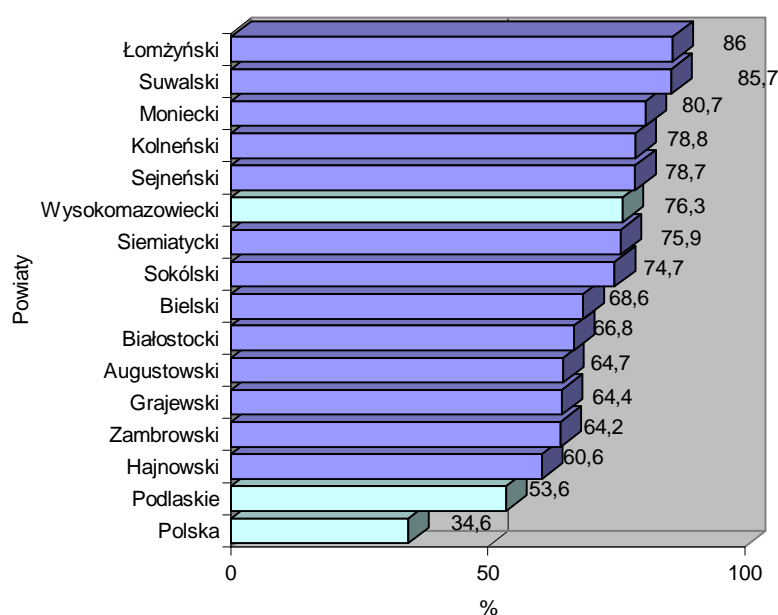
Drugą przeszkodą jest brak nowych miejsc pracy, co niejednokrotnie prowadzi nawet do wtórnego rozdrobnienia co widać na przedstawionych charakterystykach - rys.41.

Rys. 43. Agregacja gospodarstw wg powierzchni użytków rolnych

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem

Aby poprawić strukturę agrarną, projektowany jest system emerytur strukturalnych, oraz wielopłaszczyznowy mechanizm finansowania w ramach przedakcesyjnego programu SAPARD. W ślad za oczekiwanymi zmianami, zmieni się również demografia mieszkańców wsi. Obecnie na 1 mieszkańca wsi pozostającego we wspólnym gospodarstwie domowym z prowadzącym gospodarstwo rolne przypada 2,3 ha użytków rolnych. W perspektywie przyszłości wartość ta oscylować będzie do 3,5 ha.

Trudne do przewidzenia będą również socjologiczne skutki tych zmian. Około 48-55 % gospodarstw domowych utrzymuje się wykorzystując dochody z prowadzenia gospodarstw rolnych. W przybliżeniu 9 % z nich to gospodarstwa domowe utrzymujące się wyłącznie z prowadzenia małych gospodarstw o powierzchni do 10 ha. W gospodarstwach rolnych pracuje łącznie ponad 21 tys. osób, z tego 9 tys. to osoby zatrudnione dodatkowo bądź pobierające świadczenia rentowe. Pod uwagę wzięto wyłącznie osoby w wieku produkcyjnym.

Rys. 44. Udział osób zatrudnionych we własnym gospodarstwie rolnym w ogólnej ilości mieszkańców

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 2000

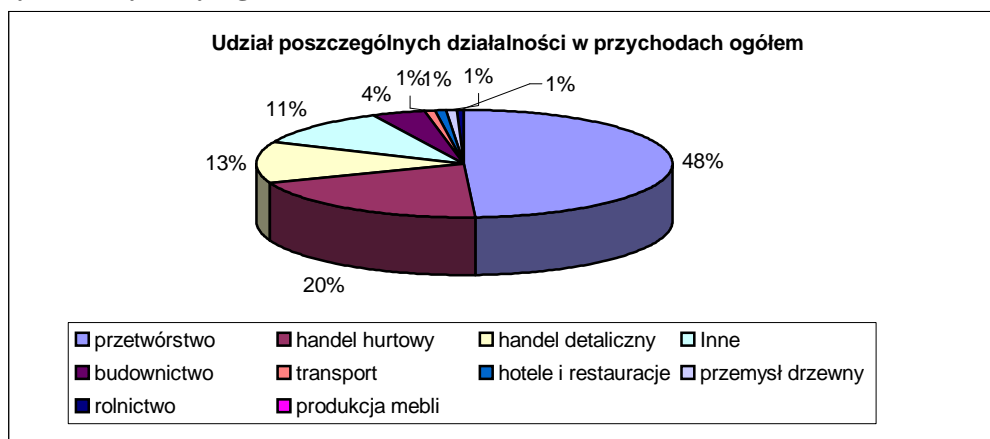
Innym aspektem pogłębiającym niepokoje jest niski stopień wykształcenia. Spośród prowadzących gospodarstwa rolne w 1996 r. tylko 1,5 % posiadało wyższe wykształcenie, a 16 %

wykształcenie średnie. Pozostali rolnicy to osoby o wykształceniu zawodowym bądź podstawowym.

2. Przemysł

Rolniczy charakter regionu ukierunkowuje istniejący przemysł na dziedziny związane z przetwórstwem rolno-spożywczym, nadając mu rolę motoryczną dla pozostałych dziedzin gospodarki. Jest to związane z tradycją oraz bezpośrednim dostępem bazy surowcowej na terenie powiatu.

Rys. 45. Przychody wg EKD

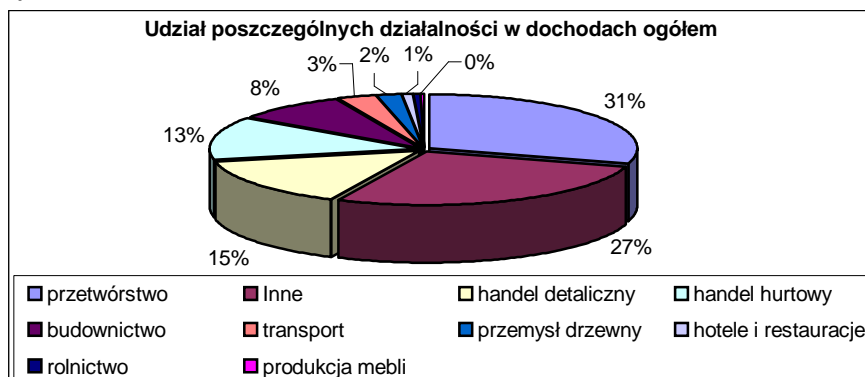
Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 1999

Do opisanej grupy należy SM Mlekovita w Wysokiem Mazowieckiem – lider ilościowy i jakościowy w branży mleczarskiej. Skala produkcji oraz zaawansowanie technologiczne stawia ten zakład w czołówce kraju i Europy. Dla mieszkańców to przede wszystkim źródło dochodów, popyt na usługi i rynek dla całej gamy urządzeń towarzyszących procesowi pozyskiwania mleka. Dzięki jej istnieniu dynamicznie rozwinęły się gospodarstwa hodowlane.

Innym równie cennym uzupełnieniem dla środowiska rolniczego jest działalność Zakładów Mięśnych - Sokołów S.A. w Czyżewie. Zorganizowana baza surowcowa stymuluje, bowiem produkcję żywca trzody chlewnej i bydła mięsnego. Przetwórstwo rolno spożywcze to również 9 nowoczesnych młynów, olejarnia i przetwórnia owocowo warzywna BEST.

Sektor przetwórstwa rolno spożywczego obsługuje w około 70 % powiatowy rynek produktów rolnych. Jest również dziedziną generującą ponad 31 % dochodu osiąganego przez wszystkie działalności zarejestrowane na terenie powiatu.

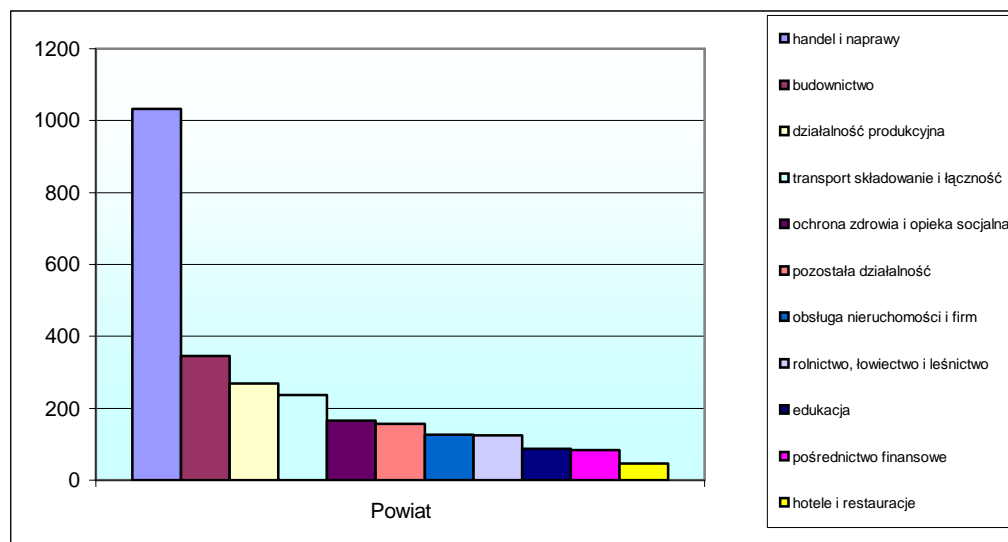
Rys. 46. Struktura dochodów w EKD.

Starostwo Pow. w Wys. M.

Dziedzina przetwórstwa jest szczelnie otoczona innymi dziedzinami gospodarczej działalności. Najliczniej reprezentowany jest handel i usługi.

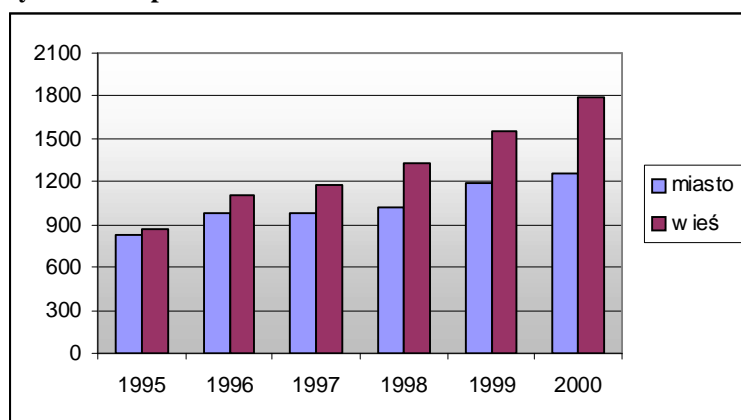
Rys. 47. Podmioty gospodarcze wg EKD -1999

US Białystok stan na 31.12.1999

Liczebność podmiotów gospodarczych nie jest związana bezpośrednio z poziomem rozwoju gospodarczego, świadczy jednak o przedsiębiorczości mieszkańców. Na przestrzeni lat 1995 – 2000 ilość zarejestrowanych podmiotów na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego zwiększyła się dwukrotnie, natomiast w skali województwa o 60 %.

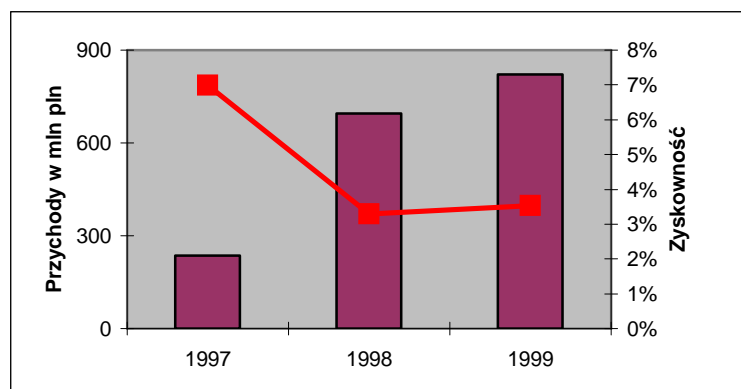
Rys. 48. Ilość podmiotów.

Starostwo Pow. w Wys. Maz.

Dodatkowym czynnikiem opisującym rozwój gospodarczy jest wzrost obrotów oraz ich zyskowość.

Rys. 49. Obroty w gospodarce narodowej Powiatu Wysokomazowieckiego

Starostwo Powiatowe w Wysokim Mazowieckiem

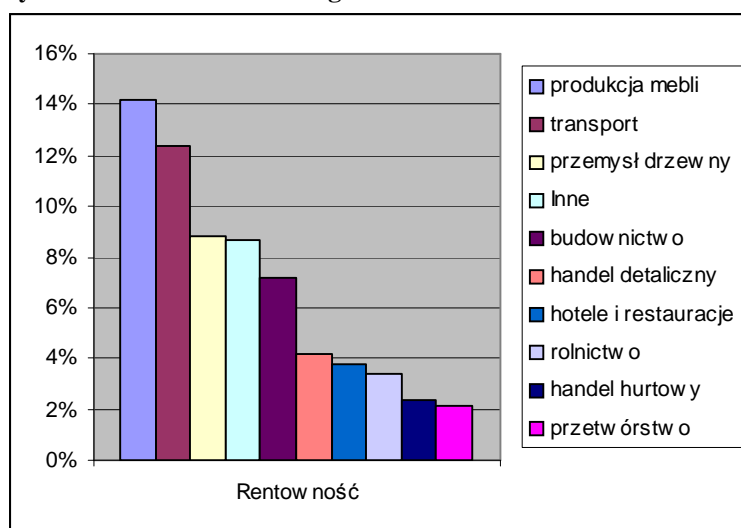
Ponad 60 % liczebnego stanu podmiotów zlokalizowana jest na terenie Wysokiego Mazowieckiego i Ciechanowca. Tu skupiają się przede wszystkim edukacja, ochrona zdrowia, działalność handlowo usługowa i produkcyjna.

Spośród 3049 istniejących przedsiębiorstw ponad 83 % z nich to osoby fizyczne, pozostałe zaś to w 12 % przedsiębiorstwa sektora prywatnego oraz przedsiębiorstwa sektora publicznego stanowiące około 5 %.

Na terenie naszego powiatu działa 30 spółek prawa handlowego, oraz 32 spółdzielnie. Osoby fizyczne przeważające liczebnością generują 60 % dochodu z działalności gospodarczej, wykorzystując tylko 40 % zaewidencjonowanych na terenie powiatu obrotów. Jak więc widać efektywność małych i średnich przedsiębiorstw jest dużo wyższa. Przychody przedsiębiorstw o złożonej formie organizacyjnej obejmują około 60 % wszystkich przychodów generując jednocześnie jedynie 40 % dochodu.

Zróznicowana jest również zyskowność poszczególnych dziedzin gospodarki.

Rys. 50. Rentowność branż wg EKD - 1999.

Starostwo Powiatowe w Wysokie Mazowieckiem

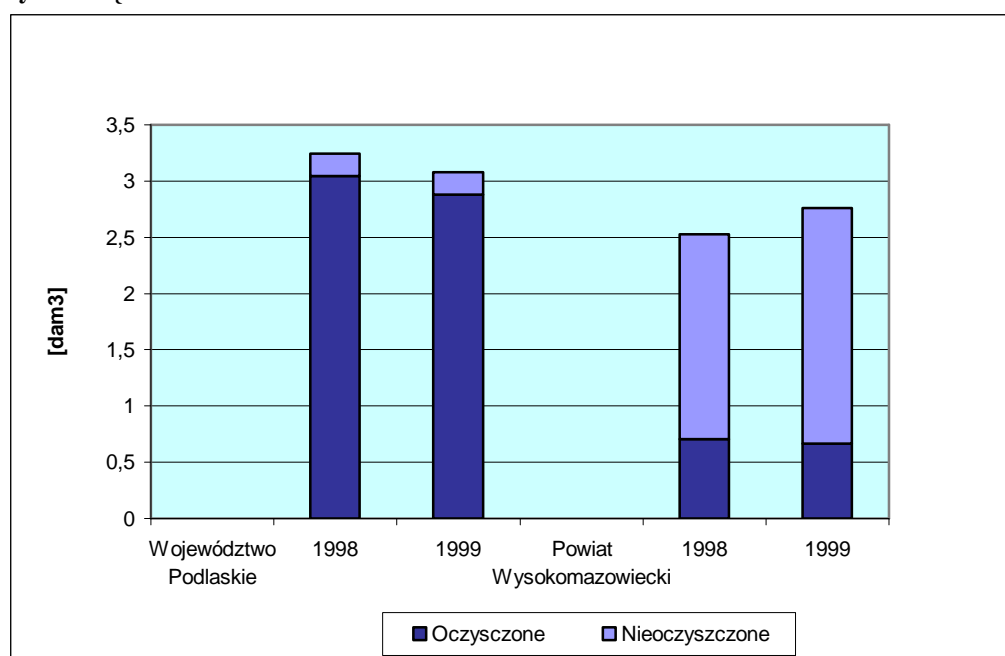
W nowej koncepcji rozwoju województwa znalazła się również na naszych terenach dziedzina, która dotychczas nie funkcjonowała powszechnie na rynku działalności – Turystyka. Do niej należeć będzie eksploracja zasobów krajobrazowych w powiecie. Złożą się na nią istniejąca baza noclegowa oraz sieć usług gastronomicznych i kulturalnych reprezentowane dotychczas przez 47 podmiotów. Walory środowiskowe koncentrują uwagę turystów głównie na okolicach Ciechanowca, wokół górnego biegu rzeki Nurzec. Równie ciekawy jest północny skraj powiatu obejmujący pradolinę środkowego biegu Narwi. Obecnie baza noclegowa w Powiecie Wysokomazowieckim to 196 miejsc zlokalizowanych głównie w Ciechanowcu, Szepietowie, Wysokiem Mazowieckiem i Sokołach.

IV. Ochrona Środowiska

Na tle proekologicznych założeń rozwoju województwa podlaskiego ochrona środowiska staje się istotnym elementem polityki regionalnej. Płaszczyzna oddziaływania mieszkańców na otaczającą ich przyrodę jest bardzo złożona. Wyróżniamy zanieczyszczenia ściekowe odpady stałe oraz zanieczyszczenia atmosferyczne. Ich źródłem jest działalność gospodarcza oraz sfera socjalno bytowa.

Powiat Wysokomazowiecki wytwarza znaczne ilości ścieków pochodzenia przemysłowego zajmując I miejsce na liście powiatów województwa podlaskiego. Ścieki w całości neutralizowane są biologiczne, i w tej formie nie stanowią zagrożenia ekologicznego. Ścieki komunalne odbierane są przez oczyszczalnie i stanowią 28 % wszystkich utylizowanych nieczystości. Łącznie oczyszczalnie obsługują 17,6 % mieszkańców naszego Powiatu. Pozostała część korzysta z indywidualnych przydomowych zbiorników. Dalszy proces utylizacji ścieków odbywa się w sposób niekontrolowany. Ze względu na brak ewidencji nie można stwierdzić jaka ilość ścieków objęta jest utylizacją. Szacunkowo ilość wszystkich ścieków komunalnych powinna równoważyć się w układach zamkniętych z ilością wody zużytej w gospodarstwach domowych. Około 24 % ścieków komunalnych przyjętych tą metodą podlega oczyszczeniu i neutralizacji. W roku 1999 roku oczyszczalnie zneutralizowały ponad 412 tys. m³ ścieków komunalnych. Ilość ścieków przemysłowych w stosunku do roku ubiegłego jest niższa o 3%. Ścieki komunalne szacowane przyjętą metodą szacunkową zwiększyły się do roku ubiegłego o 9%, przy jednoczesnym zmniejszeniu ilości ścieków oczyszczanych o 6%.

Rys. 51. Łączna ilość ścieków na 100 mieszkańców.

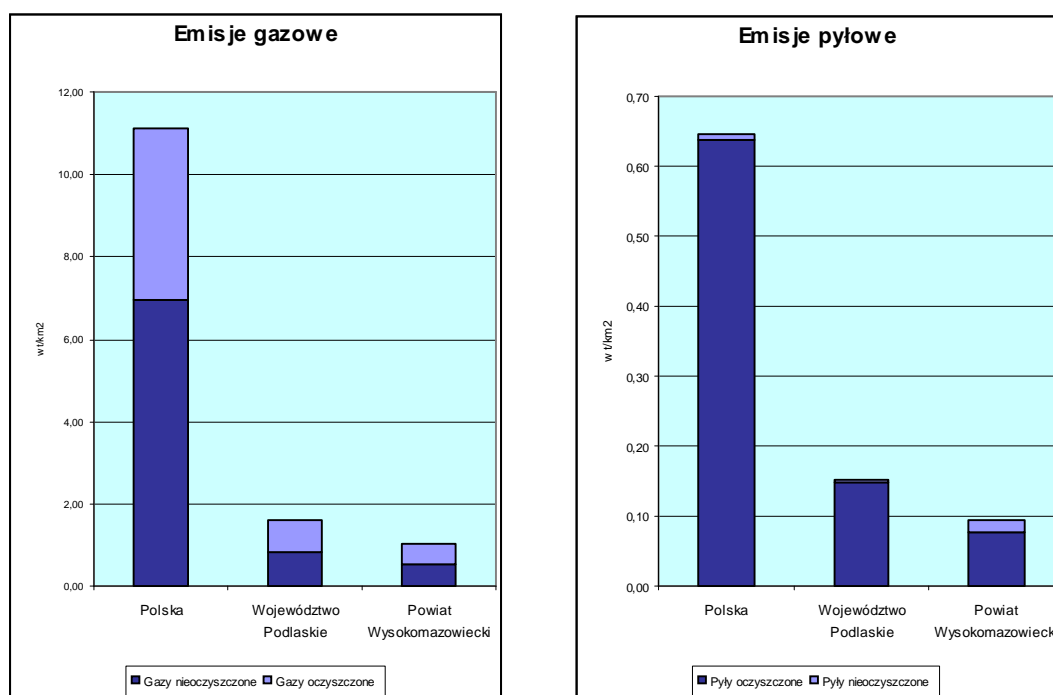
Starostwo Powiatowe w Wysokie Mazowieckiem

Na terenie powiatu działają 3 oczyszczalnie komunalne i jedna oczyszczalnia zakładowa, która drogą zawartych porozumień obsługuje ścieki komunalne miasta Wysokie Mazowieckie. Możliwości utylizacyjne istniejących oczyszczalni wykorzystywane są w 33 %. Bezpośrednią przyczyną jest niewielki zasięg sieci kanalizacyjnych. Ich rozwój ograniczony jest przez wysoką kosztocłonność oraz trudności techniczne związane z przestrzenną zabudową terenów wiejskich. Uzupełnieniem są przydomowe oczyszczalnie ścieków (450 szt) funkcjonujących na terenie gminy Klukowo.

Problemem przyszłości jest nieuregulowana gospodarka odpadami zwierzęcymi na terenach rolniczych. Ilościowy rozwój wysokoprodukcyjnych gospodarstw hodowlanych, gdzie skala produkcji nie jest skorelowana z ilością użytków rolnych coraz częściej prowadzi do kumulowania się niezagospodarowanych odchodów.

W granicach powiatu znajdują się 4 przedsiębiorstwa, które w znacznych ilościach emitują substancje szkodliwe dla środowiska. Emisja szkodliwych zanieczyszczeń gazowych stawia nasz powiat na II miejscu w grupie powiatów ziemskich województwa podlaskiego. Dwa przedsiębiorstwa z w/w grupy posiadają urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych co w 82 % obniża ich emisję. Potwierdza to skuteczność stosowanych rozwiązań zachęcając do podobnych działań w zakresie emisji gazowych. Drugim istotnym źródłem emisji dwutlenku węgla i związków siarki są indywidualne systemy grzewcze w budownictwie jednorodzinnym. Alternatywą są coraz powszechniejsze przyjazne dla środowiska systemy zasilane paliwem gazowym. Przykładem jest miasto Wysokie Mazowieckie, około 27 % indywidualnych gospodarstw domowych oraz około 90 % jednostek instytucjonalnych i komunalnych wykorzystuje paliwo gazowe do celów grzewczych.

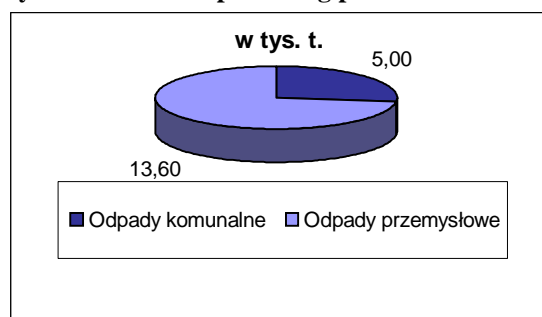
Rys. 52. Emisja gazów i pyłów w Powiecie Wysokomazowieckim na tle województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 km² – rok 1999

Starostwo Powiatowe w Wysokie Mazowieckiem

Innym ważnym aspektem ochrony środowiska są odpady stałe.

Rys. 53. Podział odpadów wg pochodzenia

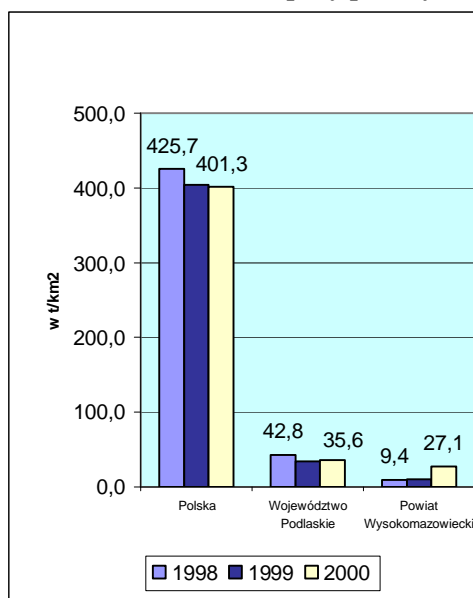
US Białystok stan na 31.12.1999

Na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego funkcjonują 2 składowiska spełniające istniejące normy środowiskowe. Posiadają one izolacje wodną oraz konieczne urządzenia ściekowe do

odprowadzania nadmiaru wód po-opadowych. Składowiska obsługują gminy Kulesze Kościelne, Nowe Piekuty, Miasto oraz Gminę Wysokie Mazowieckie. Pozostałe gminne wysypiska odpadów stałych nie posiadają izolacji wodnych. Gmina Kobylin B. i Sokoły w zakresie gospodarki odpadami korzysta z usług wyspecjalizowanych przedsiębiorstw, które realizują transport i składowanie odpadów z terenu całej gminy. Gospodarka odpadowa w Powiecie Wysokomazowieckim nie stwarza potencjalnych zagrożeń dla otaczającego środowiska.

Istniejące możliwości składowe dotychczasowych wysypisk zapewniają realizację potrzeb lokalnych społeczności w perspektywie 2005 – 2012. Ilościowe wskaźniki dla odpadów przemysłowych są niższe od wojewódzkich i całkowicie dystansują średnią krajową – związane jest to ze specyfiką gospodarczą.

Rys. 54. Wskaźniki ilościowe – odpady przemysłowe

US Białystok stan na 31.12.1999

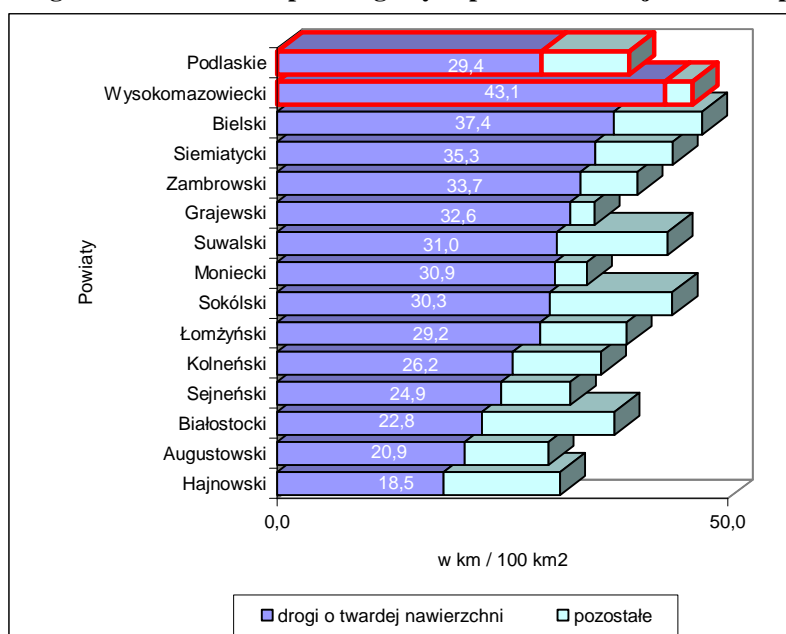
W 2000 r. działalność gospodarcza człowieka wytworzyła około 13,6 tys. ton odpadów z czego zneutralizowano lub wykorzystano w tzw. recyklingu ponad 13 tys. ton. Pozostała część odpadów o mniejszej szkodliwości składowana jest na składowiskach zakładowych i komunalnych (0,6 tys. t.) z tego 0,2 tys. t. przebywa tam tymczasowo. Obszary wiejskie wytworzyły 3,1 tys. ton. Niewielka część odpadów przemysłowych to odpady niebezpieczne- około 32,75 t/rocznie. Odpady aktywne chemicznie są usuwane i neutralizowane przez wyspecjalizowane podmioty poza granicami naszego powiatu.

V. Infrastruktura techniczna

1. Komunikacja

Sieć komunikacji drogowej jest w Powiecie Wysokomazowieckim dosyć silnie rozwinięta. Na 100 km² przypada około 73 km dróg o twardej nawierzchni przewyższając o 34 % średni poziom w województwie podlaskim. Lokalną sieć drogową tworzą głównie drogi gminne 761 km i powiatowe 591 km – pozostałe stanowią tylko 7 %. Nawierzchnia utwardzona przeważa na drogach powiatowych (około 84 %), i pokrywa ogólnie 61 % powierzchni łącznej dróg na terenie powiatu, w skali województwa nawierzchnie utwardzone na drogach powiatowych gminnych i wojewódzkich łącznie stanowią 57 % ich długości.

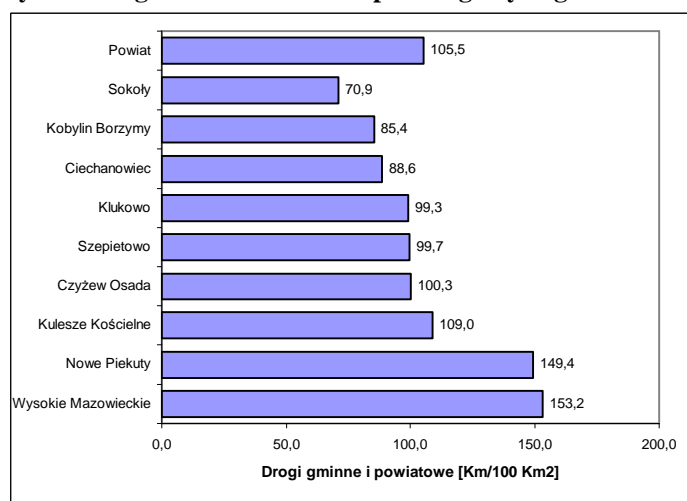
Rys. 55. Drogi lokalne na terenie poszczególnych powiatów w województwie podlaskim

Starostwo Pow. w Wys. Maz. 2000 r

Jednak analiza stanu technicznego dróg wskazuje na konieczność poniesienia ogromnych nakładów na ich modernizację, przekraczających możliwości gmin i powiatu. Sieć dróg gminnych obsługuje potrzeby komunikacyjne lokalnych społeczności. Ich rozwój na poszczególnych gminach jest zróżnicowany.

Rys. 56. Drogi lokalne na terenie poszczególnych gmin Powiatu Wysokomazowieckiego

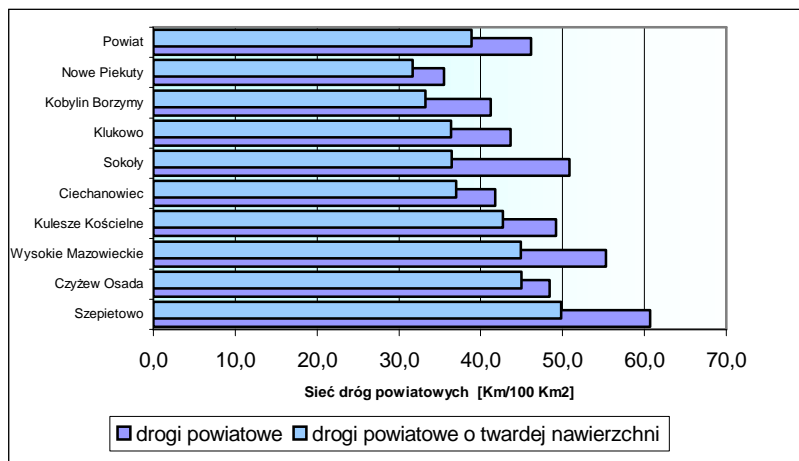

Starostwo Pow. w Wys. Maz. 1999 r.

Dynamiczny rozwój transportu samochodowego na początku lat 90 tych doprowadził do intensywnego zużywania się istniejących nawierzchni.

Dotyczy to szczególnie dróg powiatowych mających zazwyczaj charakter ponadlokalny. Zgodnie ze sporządzonym długoterminowym programem poprawy sieci dróg powiatowych, blisko 96 km dróg powiatowych wymaga modernizacji, a 141 odnowienia.

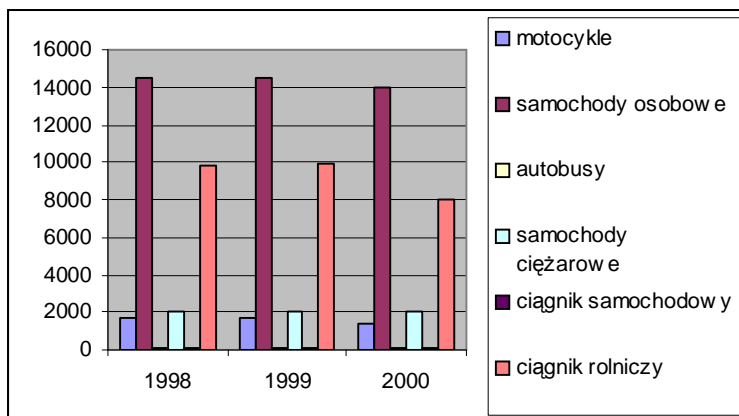
Rys. 57. Drogi Powiatowe na terenie poszczególnych gmin powiatu

Starostwo Pow. w Wys. Maz. 2000 r.

W roku ubiegłym dokonano modernizacji nawierzchni o długości około 22 km.

Rys. 58. Użytkownicy rejestrowani w Starostwie Powiatowym w Wysokim Mazowieckiem

Starostwo Pow. w Wys. Maz.

Ilość korzystających z dróg przypadająca na długość połączeń drogowych jest porównywalna z wielkością dla województwa podlaskiego chociaż jest nieco niższa – wynosi 19 uczestników na km biejący połączeń.

2. Mieszkania

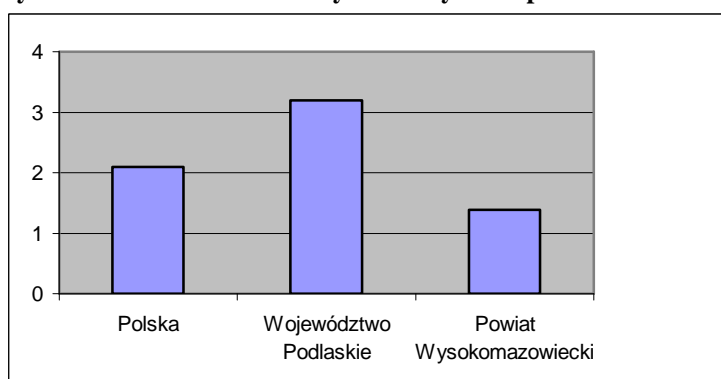
Na terenie powiatu znajduje się ponad 17,5 tys. samodzielnych lokali mieszkaniowych. Średnia powierzchnia mieszkania jest bardzo wysoka i wynosi około 80 m².

Mieszkalnictwo na terenie powiatu zdominowane jest przez indywidualne budownictwo mieszkaniowe. W przewadze jest to zabudowa jednorodzinna i zagrodowa. Istniejące zasoby mieszkaniowe stanowią w 94 % własność prywatną, pozostałe to własność gminna (4,1 %) zakładowa (1,6 %) i wspólnotowa (14 mieszkań). Średnia ilość osób przypadających na 1 samodzielny lokal mieszkaniowy wynosi 3,5 i jest nieco wyższa od średniej w województwie podlaskim i w kraju (3,2). Należy dodać, że wskaźniki mieszkaniowe są bardziej korzystne dla terenów wiejskich, trudniej dostępnych infrastrukturalnie i mniej atrakcyjnych lokalizacyjnie.

Rys. 59. Wskaźnik kwaterunkowy

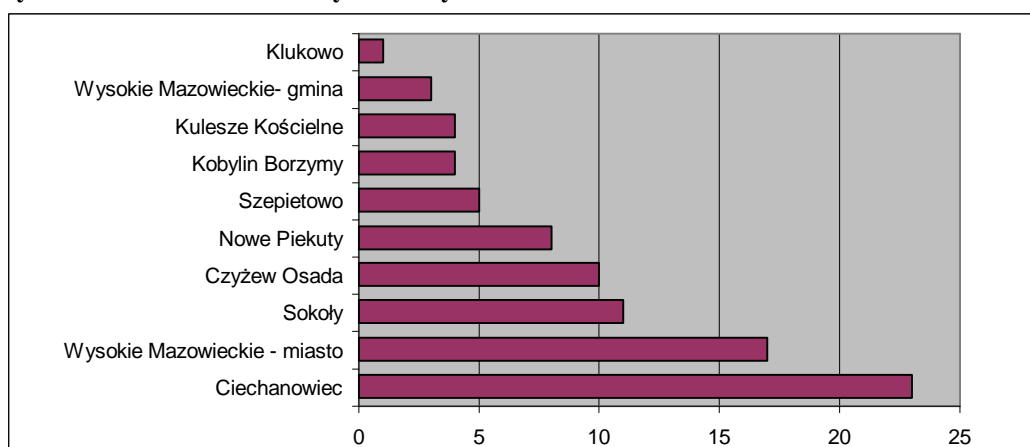
US Białystok stan na 31.12.1999

Wyższa jest natomiast ilość powierzchni mieszkaniowej przypadająca na 1 osobę – 22,9 m², podczas gdy w województwie wynosi ona 20,5 m² a w kraju 19 m². Można więc stwierdzić że istniejące mieszkania są średnio bardziej przestronne. Na podstawie danych wojewódzkich stwierdzono też, że w roku 1999 ogólnie 77 % mieszkań dysponowało łazienką. Rozwój mieszkalnictwa jest procesem złożonym zależnym przede wszystkim od zmian demograficznych, a w dalszej kolejności od sytuacji gospodarczej regionu.

Rys. 60. Ilość mieszkań oddanych do użytku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

US Białystok stan na 31.12.1999

W ten sposób należy wyjaśnić niskie wskaźniki charakteryzujące lokalne budownictwo mieszkaniowe.

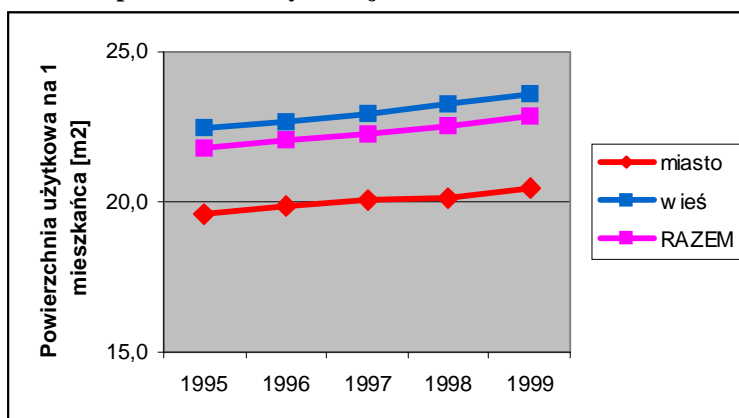
Rys. 61. Ilość mieszkań oddanych do użytku w 1999 roku.

US Białystok stan na 31.12.1999

Pomimo to ogólne tendencje w mieszkalnictwie mają charakter wzrostowy zarówno w sensie ilościowym jak również w sensie jakościowym.

Rys. 62. Wskaźnik powierzchni użytkowej

US Białystok

Przykładem jest systematyczny wzrost powierzchni użytkowej przypadającej na 1 mieszkańca oraz dynamika ilościowego wzrostu zasobów mieszkaniowych na przestrzeni ostatnich lat

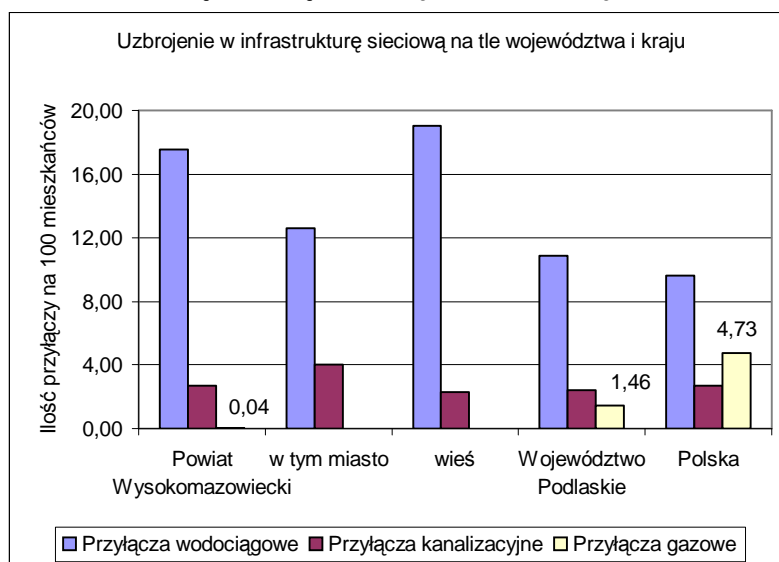
Tab. 13. Dynamika rozwoju zasobów mieszkaniowych.

Wyszczególnienie	1996	1997	1998	1999
lokale użytkowe	0,39%	0,41%	0,28%	0,38%
łącna powierzchnia użytkowa	0,81%	0,63%	0,69%	0,83%

3. Infrastruktura sanitarno-wodociągowa i gazownicza

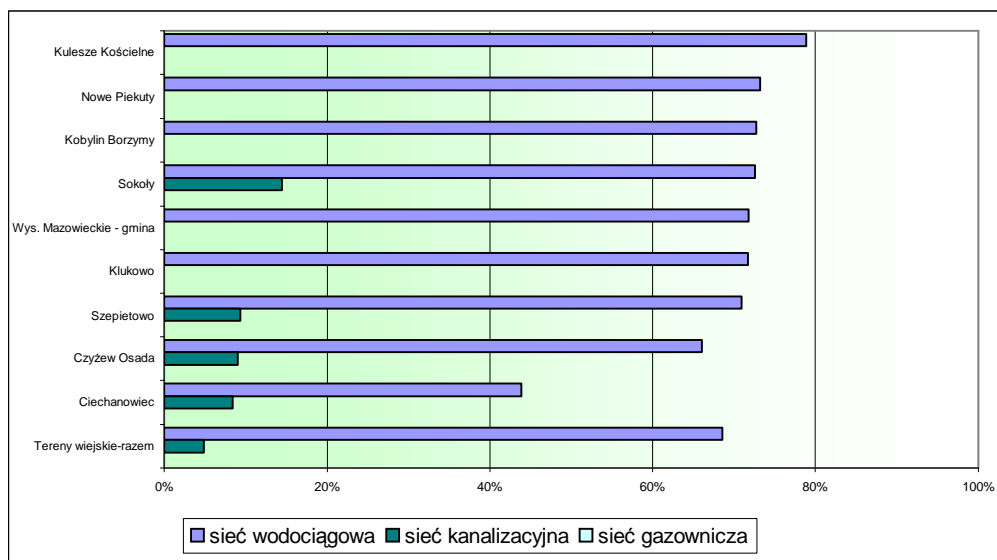
W ostatnich latach nastąpił znaczny postęp w ilości sieci komunalnych na terenie powiatu. Mimo to brak jest pełnego zwodociągowania powiatu, sieć kanalizacyjna jest ograniczona do kilku miejscowości, a gazownicza prawie nie istnieje.

Rys. 63. Uzbrojenie w infrastrukturę sieciową na tle województwa i kraju

US Białystok stan na 31.12.1999

Miarą upowszechnienia sieci komunalnych może być udział lokali mieszkalnych przez nie obsługiwanych. Jest to wielkość mocno zróżnicowana na terenie poszczególnych gmin powiatu Wysokomazowieckiego. Ze względu na brak możliwości pozyskania miarodajnych wskaźników dla budynków wielorodzinnych, zestawienie nie uwzględnia miasta Wysokie Mazowieckie.

Rys. 64. Samodzielne lokale mieszkalne w % korzystające z sieci komunalnych

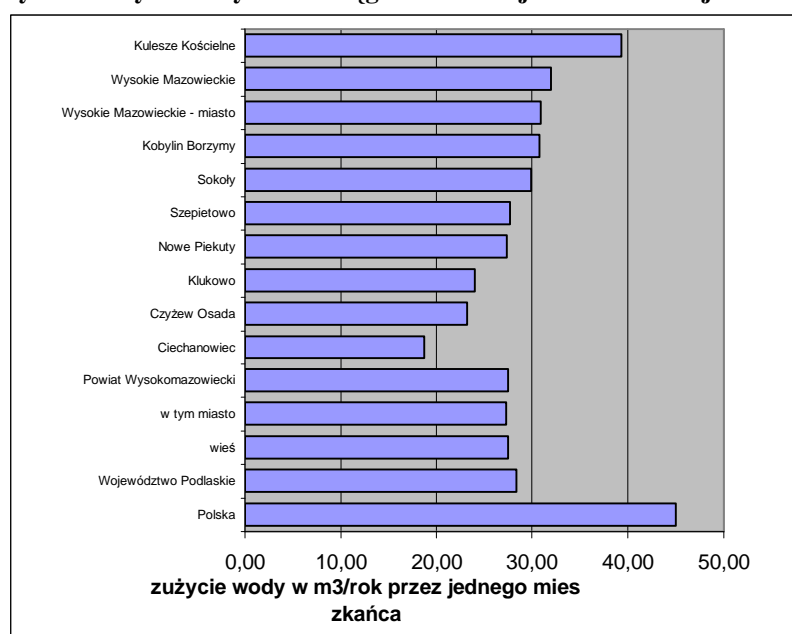
US Białystok stan na 31.12.1999

Najbardziej dostępną jest sieć wodociągowa. Sieć gazownicza natomiast jest dopiero na początkowym etapie rozwoju. Zasięg oddziaływania jest ograniczony do miasta Wysokie Mazowieckie, 10 wsi z terenu gminy Wysokie Mazowieckie oraz 1 wsi z terenu gminy Sokoły.

Tab. 14. Udział mieszkańców miast korzystających z zasobów infrastruktury sieciowej

Wyszczególnienie	% ludności korzystającej z		
	wodociągowej	kanalizacyjnej	gazowej
Wysokie Mazowieckie	80,1	70,7	11,1
Ciechanowiec	70,8	40,9	0
Województwo podlaskie	87,7	75,7	41,6
Polska	99,9	99,5	92,5

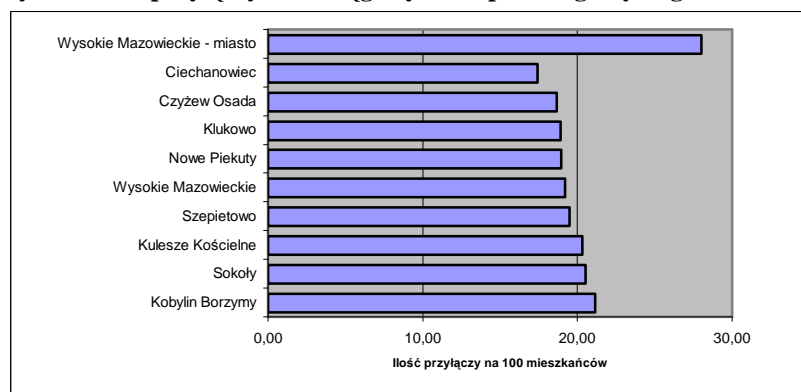
Najbardziej podstawowym urządzeniem komunalnym są wodociągi. Ma to związek zarówno z technicznym aspektem zaopatrzenia w wodę jak również z poprawą jej jakości do celów spożywczych.

Rys. 65. Zużycie wody z wodociągów na tle województwa i kraju

US Białystok stan na 31.12.1999

Sprzyjające warunki finansowe stymulowały dynamiczny rozwój sieci wodociągowej na przestrzeni lat 90-tych. Obecnie wskaźniki ilościowe sieci wodociągowej mocno dystansują zarówno wskaźniki wojewódzkie jak również krajowe obejmując swym zasięgiem ponad 62 % lokali mieszkalnych na terenie Powiatu. Szczegółowe opracowanie porównawcze przedstawiające rozwój sieci wodociągowej na terenie poszczególnych gmin Powiatu Wysokomazowieckiego przedstawia poniższy rysunek.

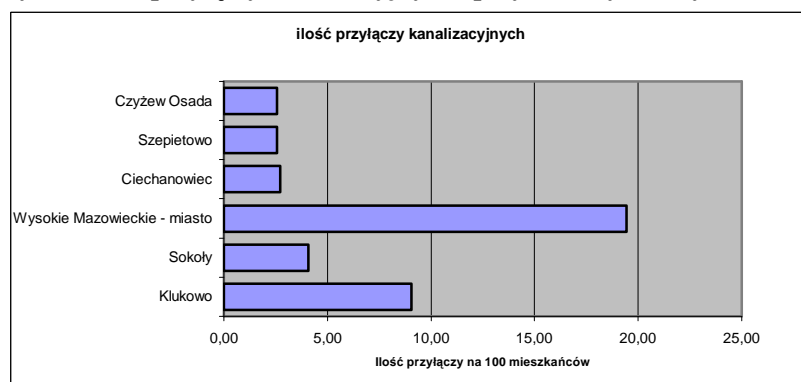
Rys. 66. Ilość przyłączy wodociągowych na poszczególnych gminach Powiatu Wysokomazowieckiego.

US Białystok stan na 31.12.1999

Sieć kanalizacyjna obsługuje ponad 17 % ludności i stanowi ekologiczne dopełnienie sieci wodociągowej zamykając obieg substancji płynnych w gospodarstwie domowym. Wysoka kosztowność ogranicza zasięg rozwoju sieci kanalizacyjnej do miast i większych miejscowości gminnych.

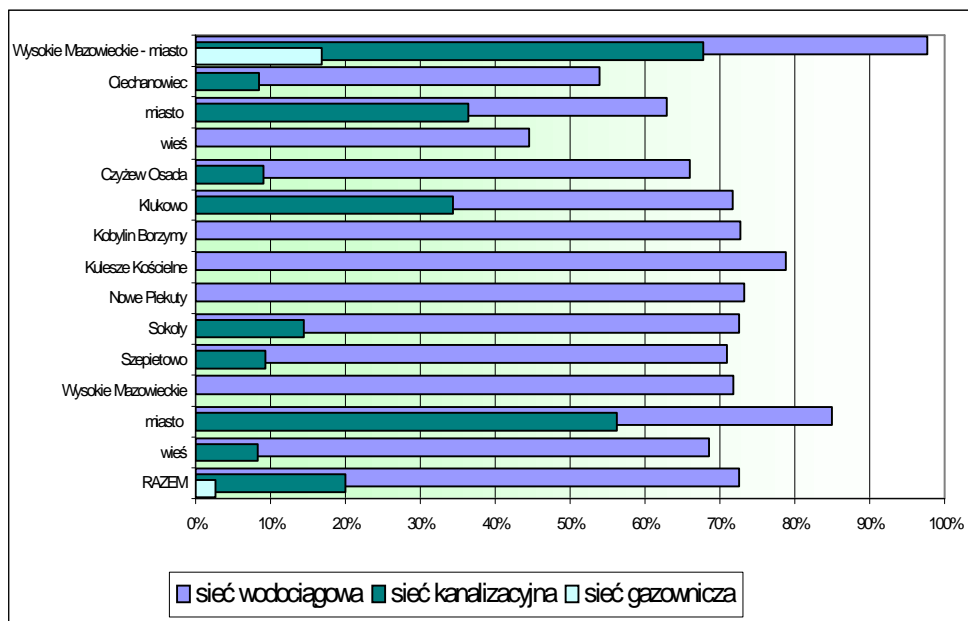
Rys. 67. Ilość przyłączy kanalizacyjnych i przydomowych oczyszczalni ścieków

US Białystok stan na 31.12.1999

Ważnym czynnikiem charakteryzującym przestrzeń przydatności sieciowej naszego powiatu jest efektywność sieci komunalnych wyrażona ilością przyłączy na km bieżących sieci rozdzielczej.

Rys. 68. Efektywność sieci komunalnych

US Białystok stan na 31.12.1999

Kształtuje to bezpośrednio kosztocłonność inwestycji komunalnych w zależności od lokalnych warunków środowiskowych.

Rozwój sieci komunalnych ma tendencje wzrastające, pomimo iż dynamika ich wzrostu istotnie maleje.

Tab. 15. Dynamika rozwoju sieci komunalnych

	1996	1997	1998	1999
rozdzielcza sieć wodociągowa	11%	6%	6%	4%
rozdzielcza sieć kanalizacyjna	26%	11%	20%	18%
rozdzielcza sieć gazownicza		6%	17%	2%

Starostwo Powiatowe w Wysokie Mazowieckiem - 1999

4. Infrastruktura elektroenergetyczna

Na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego istnieją dwie grupy odbiorców energii elektrycznej

§ odbiorcy przyłączeni na średnim napięciu, w liczbie 23. W roku 2000 grupa wykorzystała energię elektryczną w ilości 41567 MWh (w roku 1999 odbiorców było 22, a wykorzystanie wyniosło 42932 MWh)

§ odbiorcy przyłączeni na niskim napięciu, w liczbie 27176. W roku 2000 grupa wykorzystała energię elektryczną w ilości 64927 MWh (w roku 1999 odbiorców było 27241, a wykorzystanie wyniosło 64202 MWh)

W grupie zasilanej na niskim napięciu znajdują się 8222 „gospodarstwa domowe”, które w 2000 r. wykorzystały 15885 MWh (w roku 1999 odbiorców tej grupy było 8073, a łączne wykorzystanie wyniosło 15750 MWh, oraz 16779 gospodarstw rolnych, które w roku 2000 zużyły 31081 MWh (w roku 1999 odbiorców tych było 16975 i zużyto 30577 MWh).

Odbiorcy z terenu powiatu Wysokomazowieckiego zasilani są głównie z dwóch stacji

§ stacja 110/30/15 kV w Wysokim Mazowieckiem z transformatorami o mocach 16/16/16 i 16/10/10 MVA

§ stacja 110/15 kV w Czyżewie z transformatorami o mocach 10 MVA każdy.

Maksymalne obciążenia łączne transformatorów w stacji Wysokie Maz. w ostatnich latach kształtuje się od 14 do 15, 4 MW, a w Czyżewie 7,5 do 9 MW co stanowi około 50% możliwości przesyłowych tych stacji. Główne linie zasilające, na dzień dzisiejszy, posiadają zdolności przesyłowe zaspakajające potrzeby odbiorców z terenu Powiatu.

Powyższe dane wskazują na spadek zużycia energii w roku 2000 w porównaniu z 1999r., dotyczy to głównie odbiorców zasilanych na średnim napięciu czyli odbiorów przemysłowych - 3,2%, zużycie odbiorców na niskim napięciu - odbiorcy komunalni, gospodarstwa rolne i drobne usługi utrzymuje się prawie na stałym poziomie - 2000r. / 1999r. wzrost 1,13 %. Dane dotyczące powiatu, są wyodrębniane dopiero od 2 lat i nie mogą służyć do wnioskowania o tendencjach zmian zapotrzebowania na energię elektryczną.

Zmiany zużycia energii elektrycznej w perspektywie krótkoterminowej możemy oszacować na podstawie opracowanych przez GUS danych statystycznych, według których w ostatnich latach nastąpił wzrost zużycia na mieszkańca w granicach 2 - 3 % na rok..

Zmiany zużycia energii elektrycznej w perspektywie lat dalszych 2010 i 2020 będą zależały od ogólnego rozwoju gospodarczego kraju oraz naszego regionu i trudno je przewidzieć.

Jednocześnie w najbliższych 3 latach przewiduje się modernizację sieci energetycznej w następujących miejscowościach:

rok 2001:

- Pszczółczyn, gm.Kobylin Borzymy,
- Siennica Lipusy, gm. Czyżew,
- Zadobrze , gm. Ciechanowiec,
- Wojny Izdebnik, gm Szepietowo,

rok 2002:

- Lubowicz Wielki, gm. Klukowo,
- Tybory Olszewo, gm. Wysokie Mazowieckie, - Czyżew przy PKP, gm. Czyżew,
- Koce Basie, gm. Ciechanowiec, - Roszki Leśne, gm. Sokoły,

rok 2003:

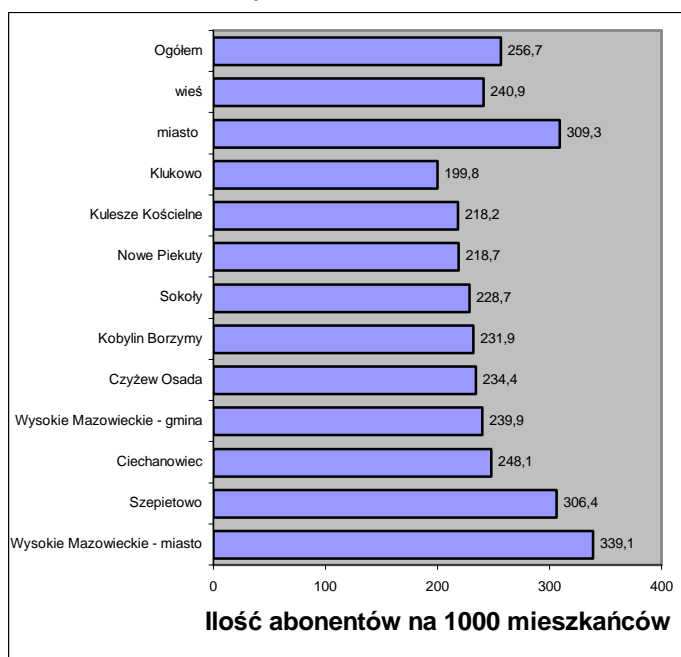
- Roszki Chrzczony, gm. Sokoły,
- Dąbrowa Szatanki, gm. Czyżew,
- Czyżew Złote Jabłko, gm. Czyżew,
- Nowe Piekuty - modernizacja 2,8 km linii 15 kV,
- Ciechanowiec - modernizacja linii 15 kV pierścienia miejskiego.

Inwestycje rozwojowe związane są głównie z przyłączaniem nowych odbiorców. Projektowaną przez Rejon Energetyczny inwestycją o charakterze „ponadgminnym” na terenie Powiatu będzie przebudowa stacji 30/15kV w Ciechanowcu na stację 110/15kV, i związane z tym przebudowa istniejącej linii na 110 kV (pracującej obecnie na napięciu 30 kV) do projektowanej stacji Ciechanowiec i do stacji Wysokie Mazowieckie wraz budową w tej stacji pola 110 kV .

5. Infrastruktura medialna

Istotnym elementem prawidłowego funkcjonowania społeczności jest możliwość wymiany informacji oraz dostęp do ponadregionalnych zasobów środków masowego przekazu. Współcześni mieszkańcy mogą korzystać zarówno z sieci telefonii komórkowej obejmującej swoim zasięgiem ponad 90 % powierzchni Powiatu jak również z tradycyjnych stacjonarnych łączy telefonicznych.

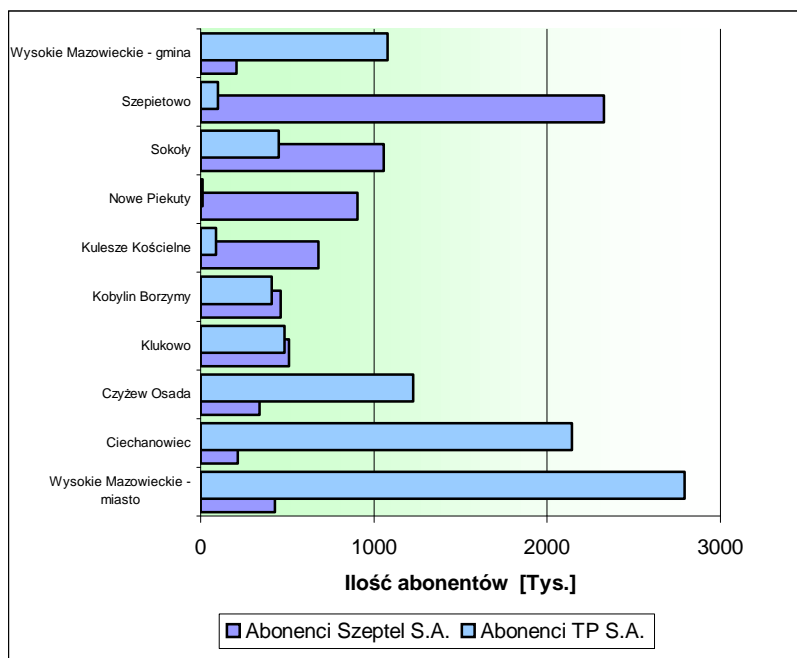
Rys. 69. Ilość abonentów na 1 tys. mieszkańców

GUS w Warszawie wg stanu na 31 XII. 1999

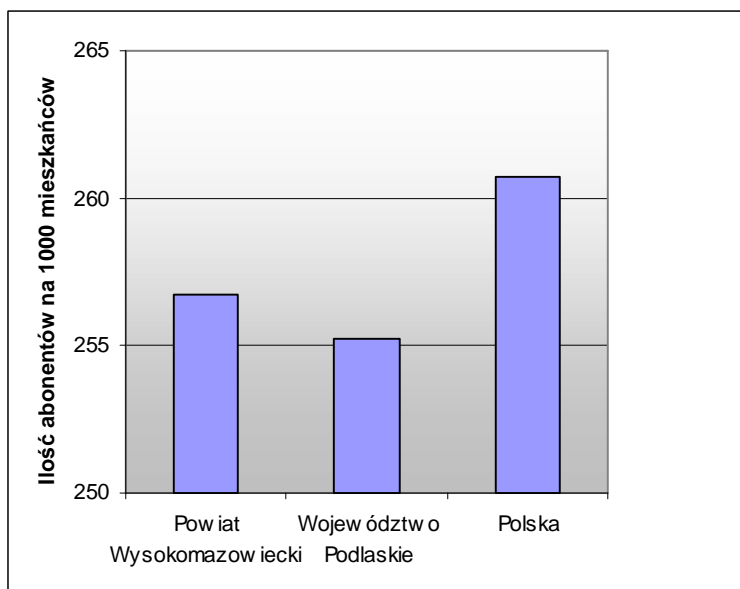
Miarą uzbrojenia w środki przekazu informacji jest w dalszym ciągu ilość standardowych łączy abonenckich w przeliczeniu na tys. mieszkańców. Lata 95-99 to burzliwy rozwój telefonii przewodowej z około 7 tys. abonentów do 16 tys. w roku 2000. Usługi telekomunikacyjne oferowane są przez dwa przedsiębiorstwa Szeptel S.A. oraz Telekomunikację Polską S.A. Prawidłowo ukształtowane mechanizmy rynkowe były głównym stymulatorem rozbudowy sieci stacjonarnych również w trudnych warunkach osadnictwa wiejskiego. Dzięki temu teren Powiatu Wysokomazowieckiego przeobraził się z niszy telekomunikacyjnej w region o wysokim wskaźniku dostępności usług.

Na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego wydawane są czasopisma samorządowe – „Głos Wysokomazowiecki” biuletyn samorządu powiatowego, oraz czasopisma gminne jak np.: „Wiadomości Mazowieckie”, „Sokolim Okiem” i „Głos Ciechanowiecki”. Dużym uznaniem rolników cieszy się miesięcznik „Wiadomości Rolnicze”, czasopismo wydawane przez WPODR w Szepietowie.

Rys. 70. Ilość abonentów stacjonarnych sieci telekomunikacyjnych

US Białystok i informacje własne SP wg stanu na 31.12.1999

Zachowując rolniczy charakter odległej prowincji, średnia ilość abonentów przypadająca na tysiąc mieszkańców naszego Powiatu jest zbliżona do średniej krajowej i przewyższa średnią wojewódzką.

Rys. 71. Powiat na tle średniej krajowej – abonenci telefonii stacjonarnej

US Białystok stan na 31.12.1999

Synonimem społeczeństwa medialnego jest internet – bezpośrednio związany z sieciami teleinformatycznymi. Z jednej strony indywidualnie rozwija i kształtuje z drugiej staje się doskonałym środkiem promocji i nieodzownym narzędziem gospodarczej działalności.

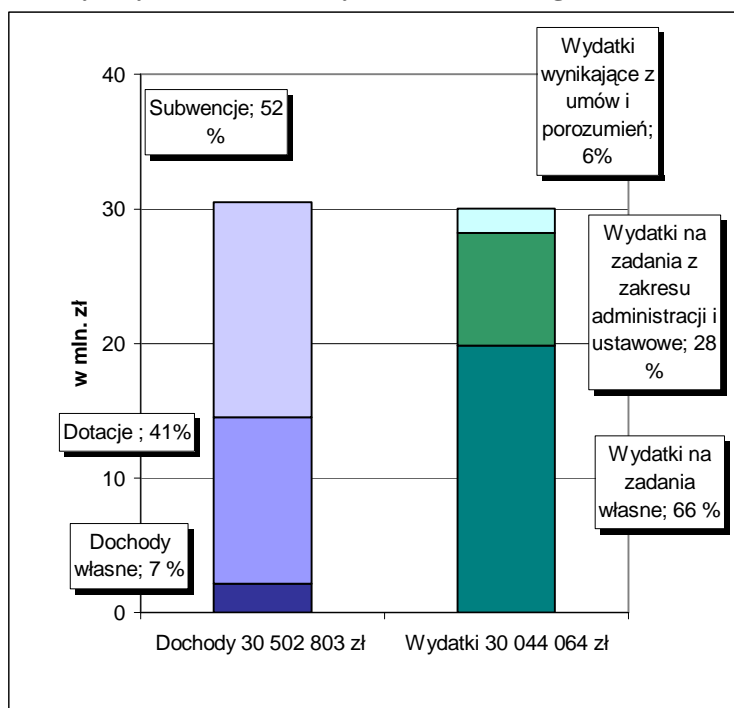
W tym sensie teren Powiatu Wysokomazowieckiego należy uważać za środowisko przyjazne potencjalnym przedsięwzięciom.

VI. Budżet i działalność inwestycyjna

Powiat to struktura funkcjonująca od niedawna, co w połączeniu z trudną sytuacją finansową państwa uniemożliwia formułowanie wieloletnich prognoz finansowych. Przedstawienie specyfiki budżetu w naszym powiecie ma, więc charakter jednorazowy i doraźny. Ze względu na zachowanie spójności dostępnych informacji statystycznych przedstawiono budżet powiatu zrealizowany w roku 2000. Poziom dochodów umożliwił całkowite pokrycie wydatków budżetowych w wysokości 30,04 mln. zł, pozostawiając dodatnie saldo w wysokości 458739,- zł.

Rys. 72. Dochody i wydatki Powiatu Wysokomazowieckiego

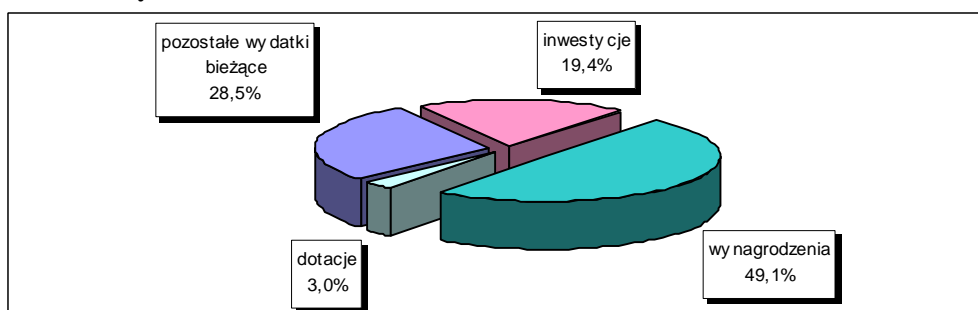

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 2000 r.

Na dochody powiatu złożyły się przede wszystkim dotacje (40,5 %) oraz subwencje budżetowe (52,5%). Dochody własne Powiatu miały niewielki udział w strukturze (7 %). Łączna wielkość środków w dyspozycji zarządu powiatu wyniosła po wyłączeniu dotacji celowych 18130343,-zł. Ogólnie - poziom dochodów na 1 mieszkańca wyniósł 494 zł - średnio w powiatach na Podlasiu 460 zł na osobę. W obrębie posiadanych środków realizowano zadania ustawowe i zleczone z zakresu administracji państwowej (27 % wydatków), zadania wynikające z umów i porozumień (7 % wydatków), a przede wszystkim zadania własne Powiatu pochłaniające pozostałe 66 %.

Wydatki podzielono także wg kategorii rachunkowych (rys. 73).

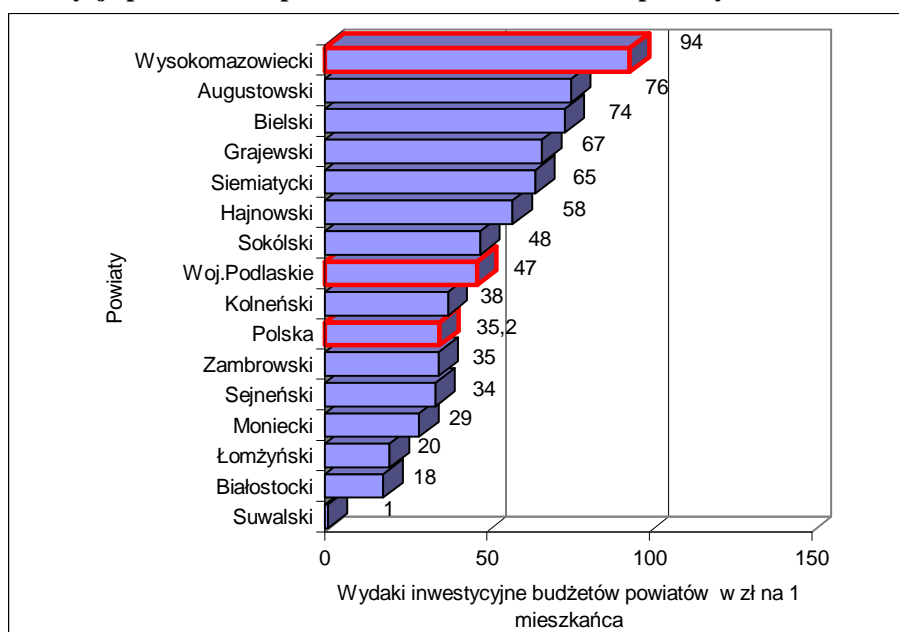
Rys. 73. Struktura wydatków

Starostwo Powiatowe w Wysokiem Mazowieckiem 2000 r.

Ponad 2/3 wydatków to koszty bieżące związane z funkcjonowaniem wszystkich powiatowych struktur - Szkoły Ponadpodstawowe, Straż, Policja, Inspektoraty Powiatowe, Powiatowy Urząd Pracy, Starostwo Powiatowe. Są nimi także koszty zadań własnych zleconych innym strukturom. Drugą kategorią są wydatki inwestycyjne stanowiące 19 % wszystkich kosztów - średnio w powiatach jest to 10,3 %. Na inwestycje przeznaczono w 2000 roku ponad 5,8 mln zł. Przygniatająca dysproporcja wydatków bieżących nad wartością dokonanych inwestycji wydaje się być cechą naturalną w kontekście porównania wielkości inwestycji powiatowych przypadających na 1 mieszkańca do innych powiatów województwa podlaskiego (rys. 74).

Rys. 74. Inwestycje powiatowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca – powiaty ziemskie.

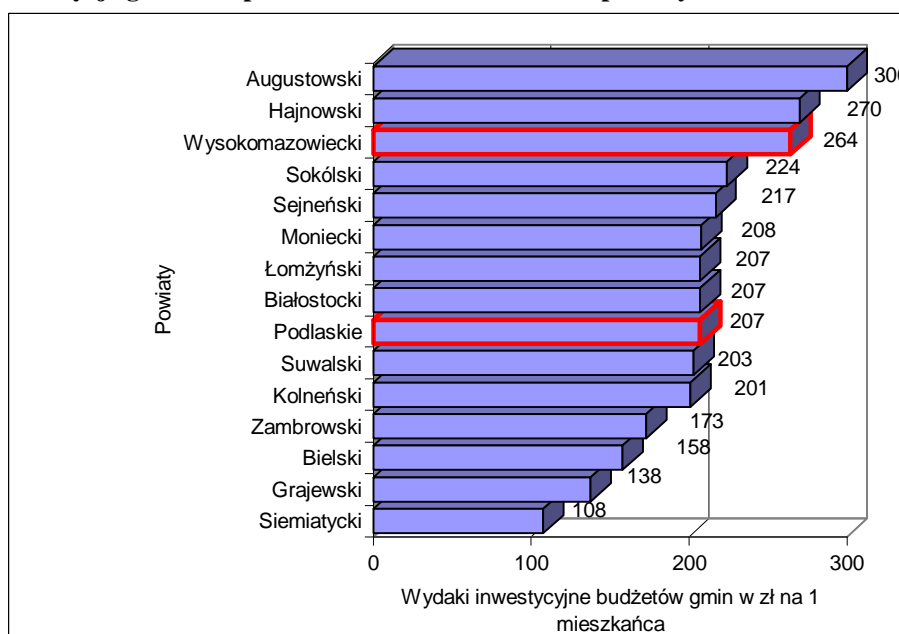

GUS w Warszawie 2000 r.

Przekłada się to na XVI miejsce w kraju.

Aktywność inwestycyjna jest także cechą samorządów gminnych w naszym powiecie.

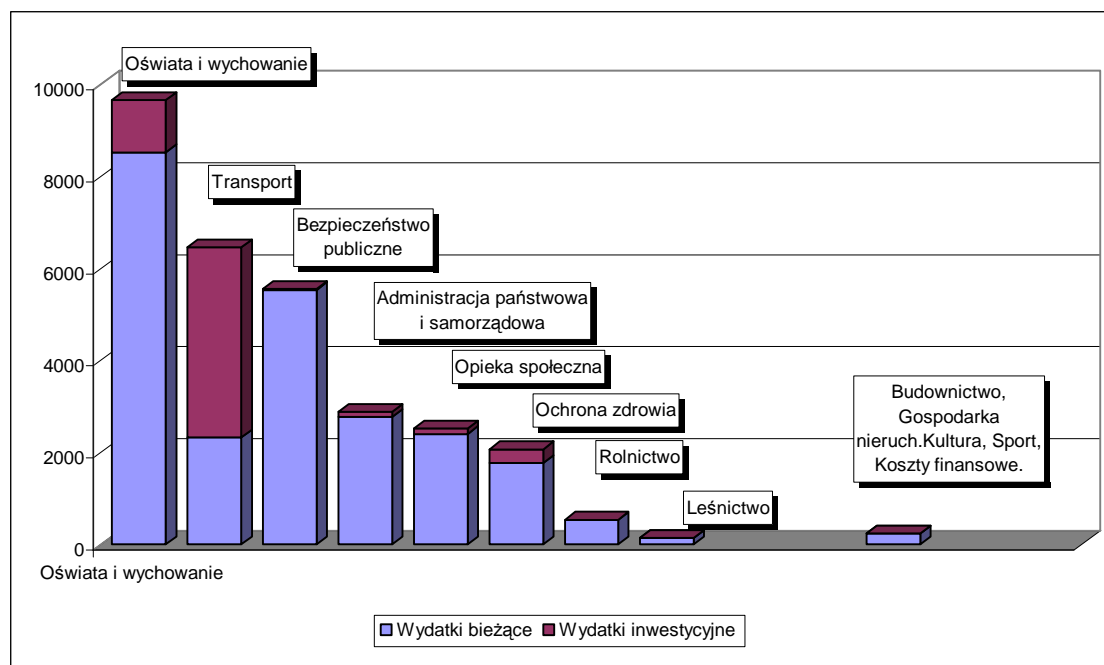
Rys. 75. Inwestycje gminne w przeliczeniu na 1 mieszkańca – powiaty ziemskie.

GUS w Warszawie 2000 r.

Obraz kosztów przedstawiający, dziedziny, w których powiat realizuje najważniejsze zadania przedstawia rysunek poniżej.

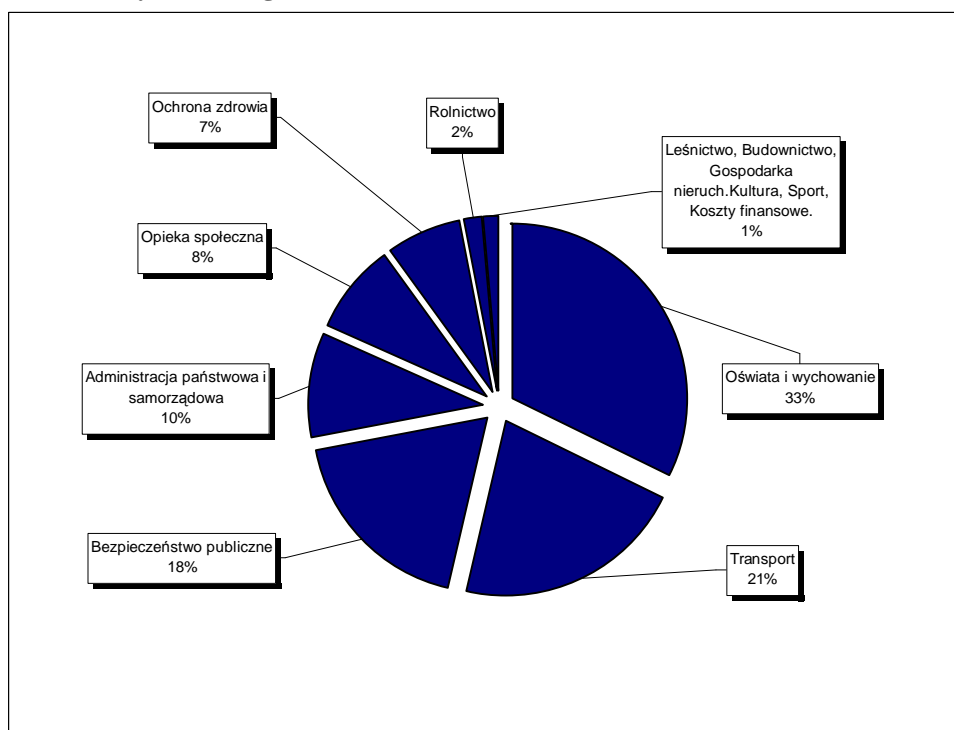
Rys. 76. Wydatki wg dziedzin

Opracowanie własne 2000 r.

Uzupełnieniem jest struktura wydatków wg tych samych kategorii.

Rys. 77. Struktura wydatków wg dziedzin

Opracowanie własne 2000 r.

Różnice wynikające z porównań do średniej w powiatach ziemskich naszego województwa są nieznaczne, z dostępnych informacji wynika iż w 2000 r. powiaty wydawały ze swoich bu-

dżetów więcej na oświatę, o 2 % (34 %) i więcej na opiekę zdrowotną i opiekę społeczną o 4%.

Wyniki realizacji budżetu w roku 2001 napawają umiarkowanym optymizmem. Ogólny wzrost dochodów o 13,8 %, ukształtował wartość na poziomie 34,7 mln zł (w stosunku do roku ubiegłego wzrostowi uległy subwencje i dotacje, zmniejszyły się dochody własne o 17 %). Umożliwiło to podniesienie poziomu wydatków o 14 % do kwoty 34,3 mln zł przy zachowaniu nadwyżki budżetowej na poziomie roku ubiegłego (1-1,5 % dochodów). Wzrosły zasadniczo wydatki inwestycyjne (o 20 % w stosunku do roku ubiegłego) oraz wydatki bieżące (o 13 %). Nie zmieniło to istotnie struktury księgowej: inwestycje w dalszym ciągu stanowią 19-20 %, wynagrodzenia 49-53 % a pozostałe wydatki bieżące 29-26 %. Stabilność wykazuje także struktura przedmiotowa: łączne wydatki na oświatę ponadgimnazjalną, transport oraz bezpieczeństwo publiczne stanowią 65-72 % wszystkich wydatków.

Hierarchia priorytetów w zakresie inwestycji jest niezmienna do roku ubiegłego. Głównym ich przedmiotem są przedsięwzięcia związane z utrzymaniem i modernizacją dróg powiatowych (72% wartości wszystkich wydatków inwestycyjnych), a w dalszej kolejności szkoły ponadgimnazjalne (12%), ochrona zdrowia (9 %) i bezpieczeństwo publiczne.

Struktura budżetu kształtowała się od podstaw w ciągu ostatnich 3 lat pod wpływem surowych realiów okresu początku reform. Wyniki rzeczowe (reorganizacja systemu ochrony zdrowia, oddłużenie szpitala, inwestycje drogowe i oświatowe) w kontekście osiągnięć innych samorządów powiatowych, pozytywnie zweryfikowały przyjęty system finansowania. Wielopłaszczyznowa struktura budżetu ma stabilny charakter, i umożliwiła projekcję przepływów pieniężnych w ciągu najbliższych lat. Daje to podstawę, do określenia możliwości inwestycyjnych powiatu a także stopnia realizacji celów przyjętych w dalszej części strategii.

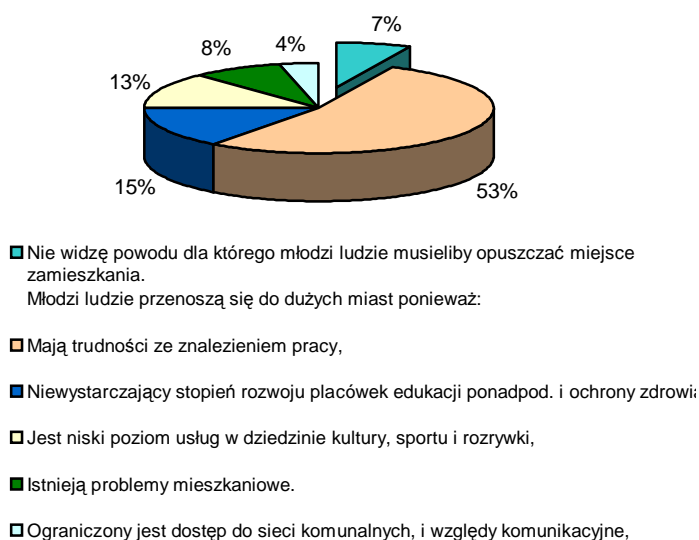
VII. Ocena i wnioski

1. Konsultacje społeczne – wnioski

Jednym z najistotniejszych elementów określających całokształt zjawisk zachodzących na terenie powiatu jest poziom życia jego mieszkańców. Składają się na to zarówno warunki techniczne jak również sposób funkcjonowania podstawowych systemów społecznych odpowiedzialnych za ochronę zdrowia, edukację, bezpieczeństwo publiczne. Informacje przedstawione w rozdziale II określały je w sensie parametrycznym patrząc na infrastrukturę z pozycji nadrzędnej. Rzeczywista ocena skuteczności tych systemów powinna uwzględniać wyniki społecznych konsultacji artykułując jednocześnie społeczne oczekiwania. W tym celu na przełomie czerwca i lipca 2001 roku przeprowadzono ankietę. Jej treść uszczegóławia głównie tą stronę poszczególnych dziedzin, która może być przewidywaną płaszczyzną kontrowersji. Gronem respondentów objęto młodzież szkół ponadpodstawowych, środowisko mieszkańców środowisk miejskich i wiejskich, inteligencję, rolników oraz inne grupy społeczne tab. nr 13. Intencją było objęcie badaniami jak największej różnorodności społecznej w sposób proporcjonalny do liczebności poszczególnych grup. Ogółem przygotowano i przeanalizowano 160 ankiet.

Przedmiotem ankiety są opinie związane z funkcjonowaniem służby zdrowia, oświaty, oraz powiatowego systemu bezpieczeństwa cywilnego. Druga część ankiety koncentruje się na wyrażeniu społecznych oczekiwań. Związane są one bezpośrednio z sytuacją materialną rodzin, inaczej postrzeganą w oficjalnych statystykach, a inaczej przez osoby, których ona bezpośrednio dotyczy. Weryfikacji poddano, również aktualną sytuację gospodarczą w powiecie. Poniżej przedstawiamy wyniki odpowiedzi na poszczególne pytania.

Rys. 78. Co twoim zdaniem jest główną przyczyną ucieczki młodych ludzi do dużych miast:

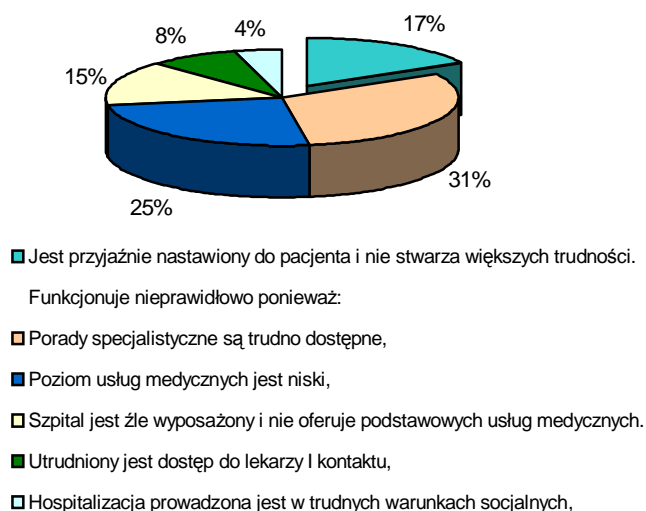
Wyniki nie budzą kontrowersji. Rozkład odpowiedzi jest raczej oczekiwany. Głównym problemem jest znalezienie pracy, która zapewni środki do życia, i dlatego, ta opcja znalazła najwyższy priorytet wśród respondentów kształtując bardzo współczesną formułę „mieszka się tam gdzie się pracuje”. Na uwagę zwraca waga z jaką respondenci traktują dostęp do edukacji. Jak widać względy komunikacyjne nie są już istotnym problemem nawet dla mieszkańców wsi w ich codziennym życiu, i nie determinują życiowych wyborów tak jak do niedawna.

Rys. 79.,,Co sądzisz o systemie oświaty ponadpodstawowej w naszym powiecie?''

Ponad ¼ respondentów przedstawia pozytywną ocenę szkół ponadpodstawowych. Zdecydowana większość potwierdza jednak jego nieprawidłowe funkcjonowanie wskazując przede wszystkim na niedostateczne wyposażenie. Na kolejnym miejscu wymienia się brak placówek i niedostosowanie do lokalnych potrzeb co może wskazywać na trudności w dostępie do najbardziej preferowanych dziedzin nauczania. Niskie kryteria jakościowe w oświacie zdobyły tylko 8 pkt, co świadczy pozytywnie.

Rys. 80.,,Jak oceniasz system ochrony zdrowia w Powiecie Wysokomazowieckim?''

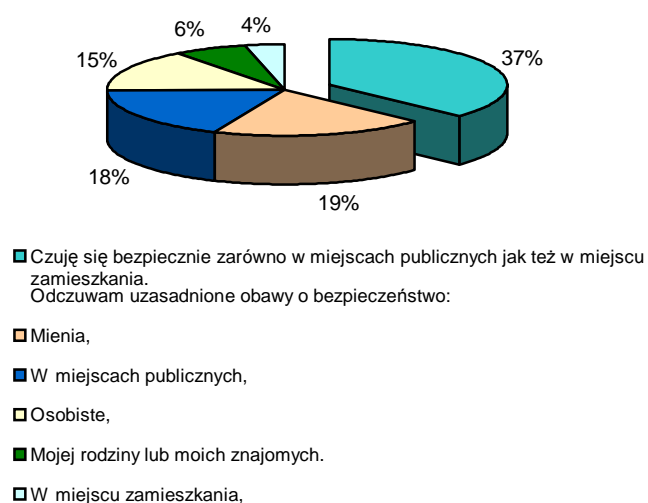
Ogólne tendencje w dziedzinie ochrony zdrowia normują negatywne o nim przekonanie w sensie dostępności do porad specjalistycznych oraz kładą się cieniem na wyposażeniu, i również na poziomie usług. Wśród potencjalnych problemów na ostatnim miejscu wymieniano trudny dostęp do lekarzy i kontaktu oraz warunki socjalno bytowe Szpitala Ogólnego. Świadczy to pozytywnie o reformatorskich przeobrażeniach służby zdrowia dokonanych w naszym powiecie.

Rys. 81., „Czy oferta kulturalno rekreacyjna odpowiada potrzebom mieszkańców?”

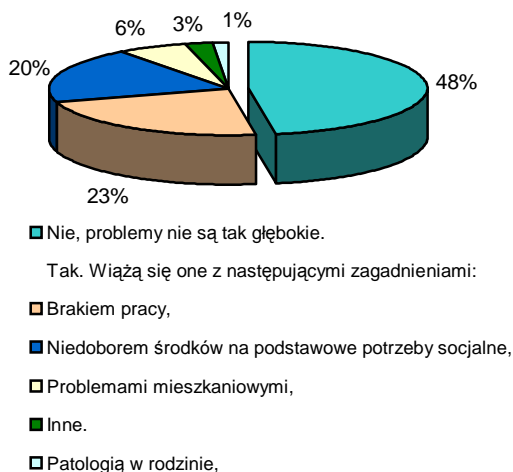
Wnioski bardzo oczywiste na tle istniejących realiów – brak pływalni, wyeksploatowane remizy strażackie i domy kultury to obraz przeważający. Odpowiedzi pozwalają jednakże na hierarchizowanie potrzeb i oczekiwań. Mieszkańcy znacząco wskazali na brak miejsc rekreacji. Pozostałe problemy nie są już tak wyrażone, choć znane są w równym stopniu naszym respondentom.

Rys. 82., „Jak oceniasz poziom bezpieczeństwa w Powiecie?”

37 % ankietowanych nie przejawia obaw o własne bezpieczeństwo. W następnej kolejności powszechnie występuje obawa o mienie, zwłaszcza w miejscach publicznych. Najistotniejsze z punktu społecznej i moralnej szkodliwości są wykroczenia przeciwko życiu i zdrowiu – podważające nietykalność osobistą. W przedstawionej analizie niepokój o bezpieczeństwo osobiste odnalazł się na ostatnim miejscu. Wskazuje to, że 15 % ankietowanych obawia się o swoje bezpieczeństwo osobiste, a dodatkowo 6 % niepokoi się o swoich bliskich.

Rys. 83. „Czy twoja rodzina boryka się z problemami mogącymi zagrozić podstawom jej egzystencji?”

Najbardziej zasadnicze pytanie w sensie oczekiwań ma w sposób kluczowy zadeklarować poziom socjalny mieszkańców – rodzina to przecież fundament przyszłości, a w ekstremalnych warunkach socjalnych – możliwość przetrwania. Nie obawia się o nią co drugi respondent. Z materiału wynika, że spośród niepokojących się o dalsze losy prawie 1/4 wskazuje na bezrobocie, a co 5 osoba przyznaje się do postępującej biedy. Niewielkie znaczenie mają tu trudności mieszkaniowe oraz patologia. W rzeczywistości zjawia-

ska patologiczne mają dużo większe znaczenie.

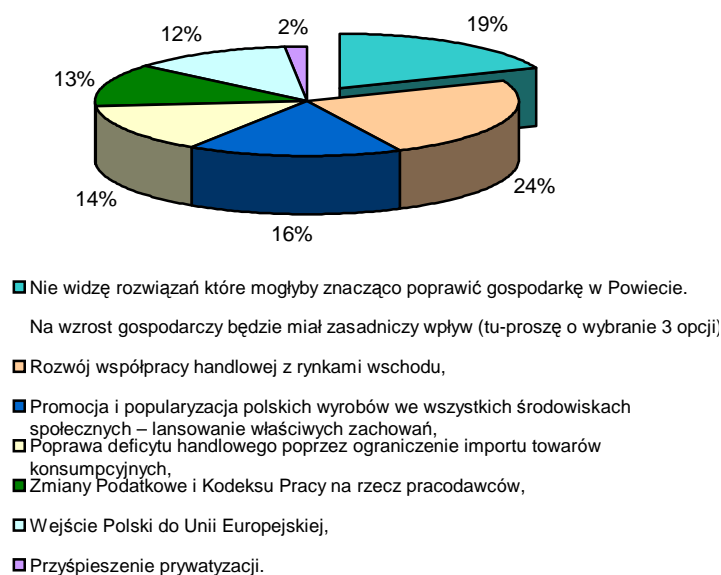
Rys. 84., „Twoje zamierzenia w odniesieniu do siebie lub swojej rodziny dotyczą?”

Swój skrajnie pesymistyczny pogląd na temat swej przyszłości wyraża ponad ¼ ankietowanych.

Co 4 osoba zamierza inwestować w siebie lub w swoich bliskich. Dalsza kolejność priorytetów pozwala sądzić, że o ile dysponujemy rezerwami finansowymi to zazwyczaj przeznaczamy je na podniesienie poziomu socjalnego. Zdecydowanie nie lubimy inwestować. Co 5 ankietowany stwierdza, że jego rodzina zamierza podejmować inwestycje polegające na budowie, rozbudowie lub zakupie mieszkania.

Rys. 85., „Które z procesów, twoim zdaniem mogą mieć największe znaczenie dla Powiatu?”

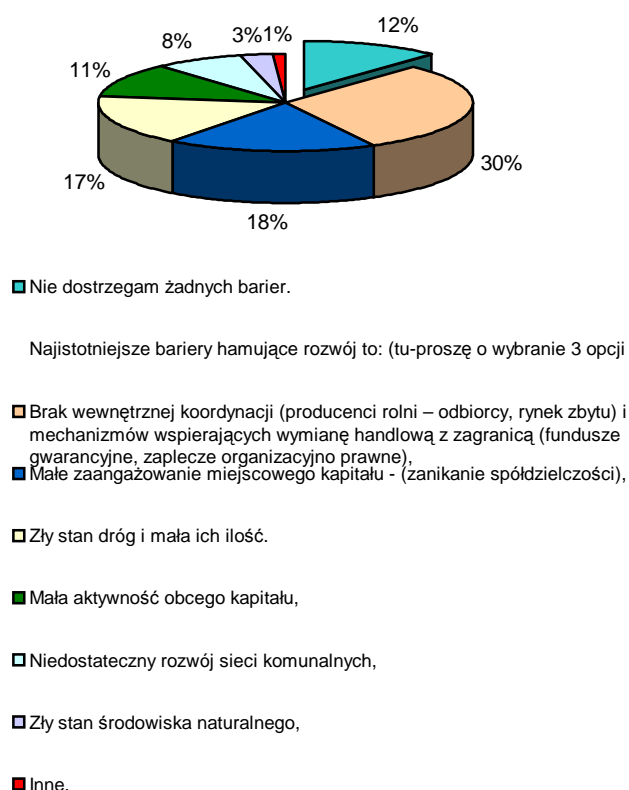
Pytanie przynosi nam odpowiedź jak **przeciętny mieszkaniec** naszego powiatu wartościuje zachodzące procesy względem ich oddziaływania na lokalne życie gospodarcze.

Przedstawione wyniki są bardzo spójne z istniejącymi realiami i znacznie odbiegają od lansowanych powszechnie rozwiązań prezentując trzeźwe spojrzenie na sprawy ogólnogospodarcze.

Podtrzymują także słuszność wniosków przedstawionych w Rozdziale VI 3.

Rys. 86., „Najistotniejsze bariery hamujące rozwój gospodarczy”

Ankietowani uznali iż najważniejszym problemem dla rolników i przedsiębiorców jest brak **profesjonalnej** obsługi organizacyjno prawnej w jej najbardziej podstawowych formach. Związane jest to częściowo z dwiema dalszymi opcjami wskazującymi na niewielki udział rodzimego kapitału w tworzeniu bardziej zorganizowanych form gospodarczej działalności. Świadomość, lokalnych możliwości i ich znaczenie w kształtowaniu gospodarki dominuje w przekonaniu mieszkańców nad potencjalną rolą obcego kapitału.

Poniżej przedstawiamy rozkład statystyczny respondentów wg przyjętych kryteriów wiekowych i środowiskowych:

Tab. 16. Statystyczny rozkład grupy respondentów.

Kryterium	15-20 lat	20-35 lat	35-50 lat	>50 lat
Wiekowe	18%	28%	51%	4%
Rodzajowe	Kobiety	51%	Mężczyźni	49%
Środowiskowe	Miejskie	36%	Wiejskie	64%

Aby ułatwić oraz skonkretyzować pozyskane opinie ankietę przygotowano w formie testu. Przyjęte warianty zostały opracowane zespołowo, w sposób odzwierciedlający najbardziej istotne potrzeby oraz niepokoje. Aby wydatnie zoptymalizować uzyskane wyniki zastosowano wielostopniowy sposób wyboru (wg priorytetu 2 lub 3 wybranych opcji).

2. Analiza SWOOT

MOCNE STRONY

- § Dobra jakość gleb.
- § Wysoka kultura rolna.
- § Duża intensywność produkcji rolnej.
- § Czyste środowisko.
- § S.M. MLEKOVITA.
- § Zakłady Mięsne Sokołów S.A. Oddział FARM FOOD w Czyżewie
- § Rozwinięty przemysł rolno-spożywczy (młyny, masarnie, piekarnie).
- § Nadrzędne położenie przy szosie krajowej Zambrów – Białowieża.
- § Centralne położenie głównej linii kolejowej Warszawa – Białystok.
- § Dobrze rozwinięta sieć lokalnych połączeń drogowych: powiatowych i gminnych.
- § Centralne położenie miasta powiatowego.
- § Bezpośrednie sąsiedztwo województwa mazowieckiego.
- § Korzystne warunki geośrodowiskowe - niewielkie zagrożenie powodziowe, stosunkowo nieduża erozja.
- § Rozwinięty system melioracji wodnych.
- § Rozwinięta sieć wodociągowa.
- § Wysoki stopień telefonizacji.
- § Szeroki dostęp do zasobów medialnych.
- § Wysoki wskaźnik rezerwy energetycznej.
- § Walory turystyczne - dolina Nurca, pradolina Narwi
- § Rozwinięta sieć szkół ponadpodstawowych.
- § Wystarczająca kubatura Szpitala Ogólnego w Wysokiem Mazowieckiem do zaspokajania potrzeb mieszkańców w zakresie lecznictwa stacjonarnego

SZANSE

- § Bliskie sąsiedztwo rynków wschodnich.
- § Duża dostępność produktów rolnych.
- § Stosunkowo niska wartość rynkowa nieruchomości pod budownictwo przemysłowe.
- § Bliskość Warszawy jako ewentualnego rynku zbytu oraz odbiorcy usług turystyczno wypoczynkowych.

SŁABE STRONY

- § Zróznicowanie warunków glebowych.
- § Surowy klimat.
- § Słabo rozwinięty sektor produkcji i usług.
- § Brak zorganizowanych form monitoringu i koordynacji rynku rolnego.
- § Brak grup producenckich i upadek spółdzielczości.
- § Brak naturalnych surowców mineralnych.
- § Znaczne zanieczyszczenie wód płynących.
- § Brak zorganizowanej bazy hotelowo-gastronomicznej na potrzeby wypoczynkowo szkoleniowe.
- § Brak obiektów zagospodarowanych na potrzeby rekreacji.
- § Stosunkowo niewielka atrakcyjność turystyczna przeważającej części powiatu.
- § Słabo rozwinięty system kanalizacji.
- § Zła jakość nawierzchni drogowych.
- § Niski stopień wykształcenia mieszkańców.

ZAGROŻENIA

- § Pogarszająca się koniunktura rolna.
- § Jednostronny rozwój przemysłu – brak zastępczych dziedzin rozwoju.
- § Brak racjonalnych rozwiązań utylizacji odchodów zwierzęcych w gospodarstwach wysokotowarowych.
- § Stopniowe zmniejszanie się ilości uczniów szkół ponadpodstawowych.
- § Wzrastające bezrobocie.
- § Spadkowe prognozy ilości mieszkańców.
- § Gwałtowna restrukturyzacja obszarów wiejskich.
- § Nieefektywne systemy gospodarki odpadami na terenach wsi.
- § Braki sprzętowe i lokalowe w niektórych szkołach
- § Nasilenie się patologii społecznych wśród młodzieży.
- § Negatywne zjawiska w ramach powiększającej się migracji do dużych ośrodków miejskich.
- § Brak jednorodnego i perspektywicznego systemu ochrony zdrowia może spowodować utratę płynności finansowej Szpitala Ogólnego

3. Wnioski

Strategia Rozwoju Województwa podlaskiego formuuje rolę naszego powiatu w obrębie Zachodniego Obszaru Funkcjonalnego, przypisując szeroko rozumiane rolnictwo oraz przemysł rolno spożywczy. Założenia leżące u podstaw przedstawionych założeń są w sposób oczywisty zbieżne z realiami. Na tle przedstawionych informacji należy bowiem stwierdzić iż determinującą rolę w rozwoju lokalnej gospodarki odgrywają czynniki naturalne. Dzięki korzystnym warunkom glebowym rozwinęło się rolnictwo. Skala jego rozwoju zdystansowała w wielu dziedzinach wskaźniki krajowe. Nowoczesne technologie są świadectwem postępu wielu gospodarstw rolnych. Ich skutkiem jest wysoka jakość pozyskiwanego surowca spełniająca najwyższe kryteria jakościowe wymagane przez rynki europejskie. Rzeczą oczywistą jest iż tak szerokie zmiany są procesem bardzo kosztocłonnym. Prowadzi to do spontanicznej restrukturyzacji obszarów wiejskich. Dotychczasowe specjalistyczne gospodarstwa średnioobszarowe przekształcają się w wysokoprodukcyjne fermy oparte na masowych systemach hodowli. Na bazie rynku mleka okazuje się, że już dzisiaj skupiają one nieproporcjonalnie większy udział w produkcji surowca (około 50 %). W dalszej perspektywie prowadzi to do eliminowania drobnych producentów. W obecnych warunkach ekonomicznych rozwój sektora usług, który w naturalny sposób pochłania powstające zasoby siły roboczej podnosząc socjalny poziom życia mieszkańców jest bardzo trudny i ograniczony.

Wniosek I Głównym problemem społeczno gospodarczym jest bezrobocie. Stopa bezrobocia jest niższa w stosunku do innych powiatów. Specyfika gospodarcza sprawia, iż zdecydowana większość bezrobotnych reprezentuje środowisko wiejskie (66 % - najwyższy wskaźnik w województwie podlaskim). Najbardziej narażeni na skutki bezrobocia są ludzie z wykształceniem zasadniczym i podstawowym (68 % bezrobotnych), z drugiej zaś strony zaawansowani wiekowo (40 % stanowią ludzie w wieku ponad 55 lat). Najliczniej w grupie bezrobotnych reprezentowane są zawody wymagające średnich kwalifikacji. Mając na uwadze intensywny postęp technologiczny w perspektywie przyszłości największe znaczenie dla rozwoju lokalnej gospodarki a także rynku pracy mają absolwenci, istotne jest więc zahamowanie intensywnej migracji absolwentów poprzez ułatwienie zawodowego startu dla osób o najwyższych kwalifikacjach zawodowych.

Wniosek II Ograniczenia w rozwoju obszarów wiejskich wynikają przede wszystkim z recesji jaka istnieje na obszarach wiejskich, a po wtóre z niskiego poziomu wykształcenia co utrudnia skuteczne przekwalifikowanie.

Sytuacja gospodarstw zrestrukturyzowanych zapewnia w świetle bieżącej koniunktury tylko doraźną stabilizację. Wzrost produkcji, ograniczenie jednostkowych kosztów stałych, i poprawa jakości surowca to elementy inwestycyjne, które jak się okazuje nie powodują wzrostu dochodowości gospodarstw rolnych adekwatnie do poniesionych kosztów. Z tego powodu gospodarstwa wysokotowarowe jak żadne inne, wykazują wrażliwość na nieznaczne nawet zmiany rynkowe, a niski poziom akumulacji nie zapewnia minimalnych poziomów rezerwy w płynności bieżącej. W ten sposób obszar destabilizacji poszerza się, a równolegle narasta recesja. Nasuwa się, więc konieczność by formułując hierarchię priorytetów kierujących rozwojem naszego powiatu nie ograniczać jego roli, lecz rozwijać ją o funkcje oświatowe i przemysłowe. Ważnym elementem byłoby także zaistnienie zorganizowanych form przeciwdziałania negatywnym skutkom rynkowych wahań poprzez działania monitorujące i koordynujące. Koordynacja rynku nie wpływa na jego pozytywną specyfikę, nie krępuje go i nie ingeruje w jego mechanizmy, może jednak znacznie ograniczyć ryzyko handlowe, ograniczyć koszty logistyczne i rozwinąć bazę kooperantów. Działania pomogą ekonomicznie ustabilizować

gospodarstwa rodzinne i przyczynią się do wytworzenia strefy usług dając trwałą i niezależną byt pozostałym mieszkańcom obszarów wiejskich.

Wniosek III Istniejący przemysł rolno spożywczy charakteryzuje się małą różnorodnością. Większość surowców trafia do dużych przedsiębiorstw, które nie reprezentują interesów współpracujących z nimi rolników w stopniu adekwatnym do roli społeczno gospodarczej jaką w rzeczywistości dla nich odgrywają. Paraliżuje to mechanizmy rynkowe na niekorzyść producentów rolnych oraz wzbudza niepokój o perspektywę przyszłości. Przeciwwagą mogą być samoistne grupy producenckie, umożliwiające zaistnienie warunków, w których gospodarstwa rolne stymulowane swobodą rynkowych mechanizmów będą miały ekonomiczne podstawy swej działalności, uniezależniając się jednocześnie od lokalnych kontrahentów.

Wniosek IV Silna baza różnorodnych surowców rolniczych dostęp do zasobów gospodarki leśnej oraz dogodne położenie komunikacyjne to bardzo ważne atuty również dla innych dziedzin gospodarki. Otwiera to możliwości gospodarczego rozwoju większych skupisk ludzkich zwłaszcza w dziedzinach przemysłu rolno spożywczego, budowlanego i lekkiego. Do konkretnych przedsięwzięć mogących eksplorować istniejące zasoby należy zaliczyć: branżę obróbki skór, produkcję olejów roślinnych, szwalnie, stolarnie, przetwórnictwo owocowo warzywne. Uzupełnieniem będzie rozwój już istniejących dziedzin: meblarstwa, chemii gospodarczej, elementów budowlanych, instalatorskich oraz mechanicznych. Miarą współczesności jest rozwój handlu i usług zarówno socjalnych jak gospodarczych. Dostrzec można istniejące potrzeby w zakresie informatyki, usług budowlano montażowych, mechanicznych, edukacyjnych, rekreacyjnych i kulturalnych.

Efektywność społeczno gospodarcza w aktualnych realiach finansowych bardziej wskazuje na małe i średnie przedsiębiorstwa rozwijane rodzinnie lub zespołowo, drogą ewolucji przystosowawczych.

Zadaniem samorządów lokalnych jest budowanie sprzyjającej atmosfery w sensie promocji i administracyjnej obsługi inwestorów. Celem jest wykształcenie korzystnych *public realition* by w przyszłości można było skutecznie wspierać pozytywne procesy rozwojowe z poziomu samorządu lokalnego. Równie istotne w tym sensie jest racjonalne zarządzanie nieruchomościami. Bardziej fizycznym, chociaż ograniczonym oddziaływaniem na gospodarkę jest polityka finansowa samorządów oraz gospodarowanie nieruchomościami.

Wniosek V Czynnikiem ułatwiającym znalezienie pracy, lub podjęcie działalności gospodarczej jest poziom wykształcenia. Jednym z najbardziej cenionych jego aspektów zwłaszcza w kontekście realiów naszego powiatu jest płynna znajomość praktycznych zagadnień wyuczonego zawodu na każdym poziomie edukacji ponadpodstawowej, a szczególnie w zakresie kształcenia interwencyjnego i szkoleń kwalifikacyjnych. Służą temu działania samorządu powiatowego. Na bazie istniejących placówek zainicjowano szereg nowych kierunków kształcenia rozwijając dotychczasowe formy i rozbudowując je w sensie technicznym. Upowszechniono tym samym dostęp do ośrodków oświaty ponadpodstawowej, adresując go szczególnie uczniom z terenów małych wiejskich miejscowości. Ukoronowaniem tych działań jest potrzeba utworzenia Powiatowego Centrum Kształcenia Praktycznego w Wysokiem Mazowieckiem, które spełniałoby funkcje warsztatów i jednocześnie realizowałoby we współpracy z miejscowym PUP własne programy praktycznego przekwalifikowania mieszkańców.

Wniosek VI Elementem, który bezpośrednio stymuluje rozwój inwestycyjny jest także infrastruktura. O ile infrastruktura medialna, energetyczna i telekomunikacyjna zachęcają

potencjalnych inwestorów o tyle jakość sieci drogowej jest w stanie krytycznym. Dyskontuje się tym samym korzystne walory lokalizacyjne. Pomimo ustawicznie podejmowanych działań, skutek zaniedbań ostatnich kilkadziesiąt lat przerasta możliwości finansowe powiatu. W celu zinventaryzowania potrzeb opracowano Długoterminowy Program Poprawy Sieci Dróg Powiatowych. Istotna część tych zamierzeń została w ciągu ostatnich dwóch lat zrealizowana dzięki środkom pozyskanym z zewnątrz. Terminarz pozostałych rozłożono na najbliższe 15 lat.

Podobne zróżnicowanie dotyczy także sieci komunalnych. Sieć wodociągowa jest powszechnie dostępna, natomiast kanalizacyjna ogranicza się tylko do miasta Wysokie Mazowieckie (częściowo Ciechanowca, Czyżewa, Szepietowa, i Sokół). Sieć kanalizacyjna oraz oczyszczalnie ścieków to element wiążący rozwój gospodarczy z ochroną środowiska, kształtujący jednocześnie poziom atrakcyjności inwestycyjnej. Z istniejących informacji wynika iż gospodarka ściekowa to inwestycje traktowane priorytetowo przez samorządy zwłaszcza większych miejscowości. Kobylin, Kulesze Kościelne, Nowe Piekuty to gminy o jednorodnie rolniczym charakterze. Kosztocłonność inwestycji kanalizacyjnych zazwyczaj przekracza racjonalne granice i jedynym optymalnym rozwiązaniem może być tu wariant gminy Klukowo, która za-inwestowała w system przydomowych oczyszczalni ścieków socjalnych.

Wniosek VII W perspektywie najbliższych lat problemem staną się również odchody zwierzęce wysokotowarowych gospodarstw rolnych, stąd koniecznością staje się wypracowanie założeń do programu rozwoju ochrony środowiska na terenie poszczególnych gmin jak również całego powiatu. Ważnym elementem takiego programu jest gospodarka odpadowa. Głównym celem na tym polu jest z jednej strony ochrona obszarów wiejskich przed nielegalnym składowaniem odpadów, z drugiej zaś zainicjowanie selektywnej ich zbiórki na obszarach miast i w większych miejscowościach. Będą temu służyć zarówno czynności zapobiegawcze poprzez kształtowanie właściwych zachowań na etapie szkolnym jak również rozwiązania organizacyjne, które wzorem gminy Kobylin Borzymy i Sokoły kompleksowo rozwiązały swoje potrzeby w dziedzinie gospodarowania odpadami.

Wniosek VIII Struktura organizacyjna służby zdrowia w sensie ilościowym i jakościowym nie odbiega od standardów ogólnokrajowych, i jest dostępna ogółowi mieszkańców w stopniu zadowalającym ze statystycznego punktu widzenia. Proces reformy POZ dobiega końca i należy stwierdzić, iż Powiat Wysokomazowiecki pełni rolę prekursora w dziedzinie restrukturyzacji służby zdrowia na swoim terenie. Koniecznością jest dalsza restrukturyzacja organizacyjna szpitala ogólnego, ograniczająca świadczony zakres usług do leczenia zamkniętego. W następnej kolejności Szpital czekać będą inwestycje racjonalizujące dotychczasową działalność oraz podnoszące poziom satysfakcji i oczekiwań, leczonych pacjentów oraz zatrudnionego personelu. Wśród zadań pierwszoplanowych należy wymienić, budowę nowego bloku operacyjnego, modernizację pomieszczeń działów diagnostycznych i części poradni specjalistycznych oraz modernizację i informatyzację budynku szpitala w Wysokim Mazowieckiem.

Wniosek IX Bardzo ważną i społecznie oczekiwaną jest potrzeba inwestycji w dziedzinie kultury i sportu, . Ze zidentyfikowanych aktualnie potrzeb należy wymienić Centrum Sportu i Rekreacji w Ciechanowcu oraz pływalnię publiczną w Wysokim Mazowieckiem.

Wniosek X Na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego istnieją dwa obszary atrakcyjne turystycznie: Dolina Nurca z ośrodkiem w Ciechanowcu oraz Pradolina rzeki Narew z ośrodkiem w Kurowie. Otacza je szereg turystycznych atrakcji: Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu oraz bliskie sąsiedztwo Kotliny Biebrzańskiej. Aktualnie wymienione zasoby wy-

korzystywane są w niewielkim stopniu. Powodem jest brak kosztownej infrastruktury złożonej z obiektów noclegowych oferujących zainteresowanym odpowiedni poziom usług.

REASUMPCJA Obraz Powiatu Wysokomazowieckiego jaki wyłania się z informacji przedstawionych w dziale II, nie wykazuje w bieżącej sytuacji istnienia egzystencjalnych problemów które mogłyby zagrozić społecznej harmonii na jego terenie, zagrażać spójności terytorialnej lub znacząco kępować możliwości jego funkcjonowania w sensie administracyjnym. Mimo to przedstawione analizy wskazują jednoznacznie, że istniejąca sytuacja gospodarcza obciąża dużym ryzykiem perspektywę dalszego rozwoju pomimo wysokiego potencjału produkcyjnego.

4. Cele

Identyfikując cele wykorzystano wnioski oraz opinie społeczne. Przedstawiono także analizę SWOOT, co w znacznym stopniu skonkretyzowało dotychczasowe rozważania. Motto przewodnie, leżące u podstaw kształtowania celów określono jako:

Umożliwienie mieszkańcom godnych i stabilnych warunków życia, zachęcających do gospodarczej aktywności i intelektualnego rozwoju.

Motto jest utożsamione z następującymi priorytetami:

ograniczenie bezrobocia, rozwój gospodarczy, wzrost poziomu wykształcenia, poprawa warunków bytowych, walka z patologiami.

Motto będzie realizowane w szczególności przez cele strategiczne:

I Nowoczesne rodzinne gospodarstwa rolne, zaspokajające potrzeby bytowe rodziny głównym stymulatorem dalszego wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

II Rozwinięty przemysł rolno przetwórczy, wykorzystujący podstawowe walory gospodarcze i komunikacyjne Powiatu, jako podstawowe źródło nowych miejsc pracy oraz ekonomiczny katalizator rolniczego potencjału.

III Usługi, drobna wytwórczość, handel i turystyka, wykorzystujące lokalną przedsiębiorczość, jako uzupełnienie podstawowych dziedzin gospodarki

IV Rozwinięta infrastruktura techniczna i społeczna, przyjazna mieszkańcom i środowisku

V Bezpieczeństwo mieszkańców – wolne od aktów przemocy, patologii społecznych i zagrożeń ekologicznych

Hierarchia celów strategicznych ma wymiar ponadgminny. Dalszym rozwinięciem są cele pomocnicze opisane działaniami. Ograniczono je do kompetencji samorządu powiatowego.

W obrębie Celu I

1. Poprawa sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych.

Inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć alternatywnie wykorzystujących nadwyżkę rolniczego potencjału (paliwa ekologiczne, biogaz).

Działania na rzecz rozwoju ogrodnictwa i warzywnictwa jako dodatkowe źródło utrzymania dla małych gospodarstw rolnych.

Aktywizacja ludności wiejskiej w kształtowanie warunków prawno ekonomicznych

Promowanie podlaskiego rolnictwa

Stworzeniu regionalnej bazy informacji rynkowej

Zapewnienie obsługi prawnej rolnikom

Zebranie informacji na temat potencjału rolniczego w Powiecie.

Upowszechnianie nowoczesnych technologii, optymalnych dla średnioobszarowych gospodarstw rodzinnych.

Odbudowa międzyregionalnej współpracy handlowej z krajami Europy Wschodniej

2. Podniesienie kwalifikacji w zakresie zarządzania nowoczesnym gospodarstwem rolnym.

Organizowanie szkoleń i kursów tematycznych adresowanych do rolników prowadzących towarowe gospodarstwa rolne.

3. Rozwój infrastruktury wiejskiej odpowiadającej potrzebom nowoczesnych gospodarstw towarowych.

Rozwój i modernizacja lokalnych połączeń drogowych.

Gospodarka ściekowa

Dostosowanie poziomu usług weterynaryjnych do potrzeb rozwijającego rolnictwa.

W obrębie Celu II

4. Wspieranie lokalnych przedsięwzięć.

Rozwijanie i modernizowanie infrastruktury.

Racjonalne wprowadzanie możliwych ulg i zwolnień z realizacji świadczeń publicznych.

5. Aktywizowanie miejscowego kapitału

Promowanie podmiotów gospodarczych mających prestiżowe znaczenie marketingowe oraz uznanie konsumentów.

Upowszechnianie wiedzy na temat spółdzielczości, jej znaczenia dla środowisk lokalnych, oraz prawnych i praktycznych zasad jej funkcjonowania

6. Pozyskiwanie inwestorów z zewnątrz.

Promowanie walorów gospodarczych powiatu w kraju i zagranicą – zwłaszcza w dziedzinie przetwórstwa.

W obrębie Celu III

7. Aktywizacja zawodowa mieszkańców wsi

Zorganizowanie pomocy organizacyjnej.

Pomoc informacyjna w zakresie potrzeb na rynku usług.

Umożliwienie doksztalcania i przekwalifikowania się - szkolenia kwalifikacyjne i zawodowe.

Poprawa warunków komunikacyjnych na terenach wiejskich.

-
8. Wspieranie aktywności gospodarczej w dziedzinie handlu, usług i agroturystyki
Rozwinięcie systemu poręczeń kredytowych i gwarancji handlowych
Zapewnienie obsługi prawnej przedsiębiorcom w zakresie handlu, oraz prowadzenia działalności gospodarczej

W obrębie Celu IV

9. Poprawa właściwości komunikacyjnych
Modernizacja i rozbudowa sieci dróg powiatowych.
10. Ochrona środowiska przed zanieczyszczeniami
Przygotowanie planu rozwoju ochrony środowiska
Współdziałanie z samorządami w zakresie ochrony środowiska naturalnego, gospodarki ściekowej i odpadowej.
Ochrona walorów przyrodniczych.
Upowszechnianie proekologicznych postaw.
11. Poprawa jakości i dostępności oświaty
Rozwój kształcenia zawodowego.
Rozwój szkolnictwa w zakresie przekwalifikowań, i szkoleń uzupełniających.
Prawidłowe kierunkowanie oświaty ponadgimnazjalnej na bieżące i przyszłe potrzeby rynku pracy.
Poprawa warunków socjalnych w szkołach ponadgimnazjalnych.
Rozbudowa bazy pomocy naukowych.
Wzbogacenie lokalnego systemu oświaty o możliwość kształcenia wyższego w dziedzinie rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.
Koordynowanie połączeń komunikacyjnych (drogowych i kolejowych)
12. Poprawa dostępności usług medycznych i opieki społecznej
Rozwój bazy technicznej w dziedzinie ochrony zdrowia i opieki społecznej
Dalsza reorganizacja systemu ochrony zdrowia
Poprawa jakości opieki w stosunku do osób niepełnosprawnych
13. Upowszechnienie walorów kultury, sportu i lokalnej turystyki,
Modernizacja istniejących ośrodków kultury
Organizowanie, imprez kulturalnych i sportowych
Budowa nowych obiektów sportowych
14. Podniesienie jakości obsługi administracyjnej mieszkańców do współcześnie przyjętych standardów.
Dostosowanie pomieszczeń do obsługi osób niepełnosprawnych
Podniesienie poziomu informatyzacji urzędów
Poprawa warunków socjalnych

W obrębie Celu V

15. Poprawa bezpieczeństwa cywilnego.
Poprawa warunków technicznych Komendy Powiatowej Policji w Wysokiem Mazow.
Opracowanie i wdrożenie systemu przeciwdziałania patologiom społecznym.
-

16. Rozwój środków technicznych ratownictwa medycznego, drogowego, chemicznego i przeciwpożarowego.

Wprowadzenie jednolitego systemu powiadamiania dla wszystkich rodzajów zagrożeń
Podniesienie możliwości technicznych w dziedzinie ratownictwa drogowego i chemicznego

System celów opracowano stosując zasadę spójności ze Strategią Rozwoju Województwa podlaskiego. Cele strategiczne są częścią uniwersalną i ponadczasową, cele pomocnicze wyrażają już konkretne aspekty wynikające z istniejącej rzeczywistości.

Realizacja celów sprowadza się do działań inwestycyjnych i instytucjonalnych.

Pierwotnie określone zostały doraźne potrzeby inwestycyjne. Niektóre z nich znalazły się w fazie całkowitej lub częściowej realizacji. Pozostałe w dalszym ciągu stanowią przedmiot planowania. Wyłonione cele narzucają potrzebę weryfikacji, a także rozwinięcia o kolejne działania odpowiadające przyjętym kryteriom. Potrzeby inwestycyjne określone poniżej, nie stanowią planu działań inwestycyjnych, lecz są otwartą propozycją realizacji przyjętych celów zestawionych na podstawie zgłoszonych potrzeb.

W dziedzinie oświaty ponadgimnazjalnej

Informacje statystyczne świadczą o stopniowym zmniejszaniu ilości uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych, co jednocześnie ogranicza dalszy ilościowy rozwój systemu szkolnictwa średniego na terenie powiatu kierując go w stronę poprawy jakości kształcenia.

Realizacja tego zadania będzie realizowana w trzech kierunkach:

- Podniesienie standardu kształcenia poprzez modernizację i remonty dotychczasowych obiektów, tworzenie pracowni językowych oraz rozwijanie zaplecza pomocy dydaktycznych.
- Reorganizację kształcenia zawodowego – poprzez budowę Centrum Kształcenia Praktycznego. Nowa placówka odciąży Zespół Szkół Zawodowych im. S. Staszica w Wysockim Mazowieckim oraz umożliwi budowę nowoczesnych wielokierunkowych warsztatów. Konieczność stworzenia dobrze wyposażonych warsztatów to potrzeba współczesnego rynku pracy. Ich zadaniem jest rozwijanie zdolności praktycznych w zawodach prostych jak również w zawodach o wyższym stopniu technologicznego zaawansowania. Warsztaty będą wykorzystywane także przez uczniów innych szkół zawodowych i ewentualnie wyższych oraz pozwolą na realizację szkoleń kwalifikacyjnych.
- Zorganizowanie oddziału wyższej szkoły rolniczej. Ze względu na specyfikę regionu, przedsięwzięcie powinno być prowadzone przez uczelnię rolniczą ze szczególnym uwzględnieniem kierunków ogólnie rolniczych, przetwórczych i zarządzania. Wielu mieszkańców z naszego powiatu kształci się w prywatnych szkołach wyższych Białegostoku lub Łomży. Stanowi to poważne utrudnienie szczególnie dla młodzieży pracującej lub rolników indywidualnie prowadzących swoje gospodarstwa. Barierej stanowi zarówno czasochłonność dojazdów, jak również ich kosztowność. Istnienie oddziału państwowej uczelni wyższej wpłynie motywująco na mieszkańców naszego regionu zachęcając do rozwijania swych kwalifikacji, a jednocześnie będzie stanowić przeciwwagę dla niepublicznych szkół wyższych, co zaowocuje podniesieniem poziomu nauczania.

W dziedzinie komunikacji

Sieć dróg lokalnych jest dość dobrze rozwinięta. Problemem jest zły stan nawierzchni na ponad 40% dróg powiatowych. Działania inwestycyjne będą się koncentrować na modernizacji istniejących nawierzchni, rzadko na budowie nowych dróg. Szczegółowe opracowanie potrzeb inwestycyjnych w zakresie drogownictwa zawiera **Długoterminowy Program Po-**

prawy Sieci Dróg Powiatowych. W opracowaniu znajdują zarówno lokalizacje nawierzchni przeznaczonych do modernizacji jak również techniczne założenia ich realizacji.

W dziedzinie ochrony środowiska

Większość problemów związanych z ochroną środowiska leży poza obszarem zadań własnych samorządu powiatowego. W zakresie przedsięwzięć wspólnych nie wyklucza się jednak partycypacji w kosztach konkretnych inwestycji lub przedsięwzięć. W bieżącym roku przygotowany zostanie **program gospodarki odpadami** jako składowa część szerszego **programu ochrony środowiska** egzekwowanego przez przepisy prawne. Programy opracowane dla poszczególnych gmin będą spójne z programem powiatu. Takie ujęcie umożliwi kompleksowe i miarodajne spojrzenie na aspekt ochrony środowiska przez fachowców. W planie ochrony środowiska opracowane zostaną także sposoby rozwiązywania problemów oraz potrzeba realizacji konkretnych inwestycji w tej dziedzinie.

W dziedzinie kultury sportu i turystyki

Na pierwszy plan zwraca uwagę potrzeba powołania powiatowej biblioteki. Ranga biblioteki powinna odzwierciedlać wiodącą rolę jaką powinna ona pełnić w sytuacji gdy większość bibliotek publicznych od wielu lat nie odnawia swych księgozbiorów ograniczając się do działań bieżących. Istnienie obiektu z pewnością poprawi zainteresowanie książką, podnosząc wartości intelektualne mieszkańców oraz ułatwi dostęp do wiedzy fachowej. Przedsięwzięcie to wiąże się również z potrzebą utworzenia powiatowego ośrodka kultury skupiającego okolicznych artystów i twórców ludowych. Ośrodek spełniałby funkcję inkubatora lokalnej twórczości artystycznej pełniąc jednocześnie patronat nad imprezami kulturalnymi w powiecie.

Najbliższe lata powinny także zainicjować budowę krytej pływalni w Wysokim Mazowieckiem. Potrzeba jej istnienia jest kwestią bezsporną i wzbudza żywe zainteresowanie mieszkańców nie tylko Wysokiego Mazowiecka, ale całego Powiatu.

Walory turystyczne Powiatu Wysokomazowieckiego nie stawiają go w czołówce województwa podlaskiego. Pomimo to na terenie powiatu istnieje szereg obiektów o wartości konserwatorskiej, wrośniętych w swojski krajobraz Podlasia pomiędzy Doliną Górnej Narwi i Bugu na południu. Stwarza to warunki, które należy wykorzystać proporcjonalnie do poziomu ich atrakcyjności, a więc przede wszystkim do rozwoju turystyki weekendowej. Pomocą będzie stworzenie struktury turystycznej (ośrodki wypożyczalnie sprzętu – w Ciechanowcu i Kamiance, ścieżki rowerowe w okolicach Kurowa wzdłuż Narwi i Nurca, szlaki krajoznawcze) w miejscach szczególnie atrakcyjnych turystycznie.

W dziedzinie bezpieczeństwa publicznego

Priorytetem staje się modernizacja budynku Komendy Powiatowej Policji w Wysokim Mazowieckiem. Innym ważnym zagadnieniem jest wdrożenie systemu powiadamiania ratunkowego, przystosowującego możliwości techniczne służb ratunkowych do natychmiastowego reagowania w obliczu współczesnych zagrożeń.

Ważnym zadaniem w dziedzinie bezpieczeństwa cywilnego jest identyfikacja zagrożeń walka oraz przeciwdziałanie patologiom zarówno tym w rodzinie jak również w środowiskach młodzieży. Zagadnienie jest tak szerokie, że wymaga szerokiego frontu działań wielu instytucji pomimo nadrzędnej roli, jaką ma do spełnienia Komenda Powiatowa Policji. W tym celu istnieje potrzeba opracowania ogólnopowiatowego **programu przeciwdziałania patologiom.**

W dziedzinie rolnictwa i gospodarki

Możliwości bezpośredniego oddziaływania na życie gospodarcze są bardzo ograniczone. Dostępne środki to działania instytucjonalne. Podjęto w tym zakresie inicjatywę utworzenia Fundacji Centrum Targów i Wystaw Rolnych.

W ogólnym opisie zadania Fundacji możemy podzielić na trzy szerokie płaszczyzny działań: Uruchomienie i obsługa Funduszu Wspierania Aktywności Gospodarczej – rozumianego jako finansowa forma wspierania przedsiębiorczości i handlu (gwarancje handlowe, system poręczeń dla rolników i średnich przedsiębiorców oraz w miarę możliwości inne formy pomocy finansowej);

Promowanie regionalnych produktów rolnych, organizowanie spotkań prezentacyjnych, szkoleń zakresu ekonomii i marketingu dla miejscowych agro-przedsiębiorców, rozszerzanie i wymiana kontaktów handlowych – poprzez utworzenie stałej bazy wystawienniczej.

Techniczno-organizacyjna obsługa transakcji handlowych i wymiany towarowej. W przyszłości być może działaniem to stanie się podwaliną giełdy rolno towarowej w pełnym rozumieniu tego słowa na wzór podobnych instytucji funkcjonujących w krajach UE. Nasz powiat mając na uwadze drogowy i kolejowy układ komunikacyjny wraz z niewykorzystaną bazą magazynową, ma szczególne predyspozycje.

Priorytetem wszystkich zamierzeń jest walka z bezrobociem - szczególnie trudnym i dotkliwym na terenach wiejskich. Przeciwdziałać będzie program przekwalifikowań i szkoleń zawodowych realizowany wspólnie z PUP w oparciu o własne zaplecze dydaktyczne.

W Dziedzinie ochrony zdrowia i opieki społecznej

Rozbudowa Szpitala Ogólnego w sensie powiększenia ilości łóżek jest w obecnych okolicznościach bezzasadna. W dziedzinie wyposażenia potrzeby są jednak bardzo rozległe. Od budowy bloku operacyjnego przez remont pomieszczeń zabiegowych, sal i kuchni, po informatyzację, zakup podstawowego wyposażenia oraz konkretnych urządzeń medycznych. Szpital ogólny jest samodzielnym i samo finansującym się podmiotem, pomimo to zakup niektórych urządzeń decydujących o podniesieniu jakości usług przekracza możliwości finansowe.

W trakcie prac nad strategią zgłoszono potrzebę rozbudowy Domu Pomocy Społecznej w Kozarzach polegającą na zwiększeniu ilości miejsc. Propozycje o zakup nowoczesnego wyposażenia umożliwiającego pracę z ludźmi upośledzonymi zostały zgłoszone także przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie oraz Poradnię Psychologiczno Pedagogiczną w Wysokiem Mazowieckiem i Ciechanowcu. Jednostki realizują zadania w zakresie opieki społecznej nad rodziną oraz nad osobami niepełnosprawnymi. Celem jest podniesienie skuteczności oraz jakości świadczonej pomocy.

W dziedzinie administracji

Pod tym pojęciem kryją się inwestycje związane z funkcjonowaniem Starostwa Powiatowego, powiatowych inspektoratów, i PUP. Do nich zaliczymy przede wszystkim realizację potrzeb lokalowych oraz kompleksowe urządzenie biur. Oceniając sygnalizowane potrzeby, niezbędne w ciągu najbliższych lat będzie uregulowanie statusu własności budynku zajmowanego przez Powiatowy Urząd Pracy – racjonalnym rozwiązaniem może się okazać jego wykup.

W budynku starostwa mieszczą się 2 inspekcje, poradnia psychologiczno pedagogiczna i powiatowe centrum pomocy rodzinie. Różnorodność i skala załatwianych spraw, oraz wciąż wzrastająca ilość zadań własnych Samorządu Powiatowego wymagają dużo większej przestrzeni. Koniecznym rozwiązaniem jest adaptacja sąsiedniego budynku – a więc kapitalny remont adaptowanego obiektu.

Tab. 17. Potrzeby inwestycyjne na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego w latach 2002-2015 - w ramach kompetencji samorządu Powiatowego.

LP	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strat. /pom	Działania	Lokalizacja	Zaawansowanie
1	Remont kapitalny budynku Liceum Ogólnokształcącego w Wysokiem Mazowieckiem	IV/11	Wymiana okien, remont szatni, odwodnienie budynku, wymiana pokrycia dachowego, remont kuchni, wymiana ogrodzenia posesji budowa sali gimnastycznej, wymiana kotłowni na gazową, wymiana instalacji CO.	Wysokie Mazowieckie	Faza realizacji
2	Remont kapitalny budynku Zespołu Szkół Zawodowych w Wysokiem Mazowieckiem	IV/11	Remont wnętrza budynku – wymiana stolarki okiennej, posadzek, malowanie sal, naprawa przykrycia dachowego wraz z ociepleniem i elewacją budynku, adaptacja i kapitalny remont pomieszczeń po studium medycznym Zakup wyposażenia informatycznego komputerów celach dydaktycznych i innych pomocy naukowych	Wysokie Mazowieckie	Faza realizacji
3	Budowa Centrum Kształcenia Zawodowego	II/2 III/7 IV/11	Budowa obiektu i urządzenie.	Wysokie Mazowieckie	Projektowanie
4	Remont kapitalny budynku szkoły i internatu Zespołu Szkół Rolniczych w Krzyżewie	II/2 IV/11	Remont budynków, Remont kuchni, Wymiana kotłowni na olejową, Wymiana instalacji CO, Zakup komputerów i innych pomocy naukowych, utworzenie pracowni językowej.	Krzyżewo	Faza realizacji
5	Budowa przyłącza kanalizacyjnego w Zespole Szkół Rolniczych w Krzyżewie	IV/10 IV/11	Wsparcie finansowe (około 6 km kolektora)	Krzyżewo	Założenia
6	Remont kapitalny budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu	IV/11	Remont budynku, Wymiana kotłowni na olejową, Wymiana instalacji CO, zakup wyposażenia technicznego, zakup komputerów i innych pomocy naukowych	Ciechanowiec	Faza realizacji
7	Rozbudowa i urządzenie Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Czyżewie	IV/11	Rozbudowa i urządzenie szkoły	Czyżew	Faza realizacji
8	Stworzenie możliwości kształcenia na poziomie wyższym	I/2 IV/11	Wsparcie – organizacyjne i finansowe	Wysokie Mazowieckie	Założenia
9	Realizacja programu długoterminowej poprawy stanu sieci drogowej na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego	I/3 II/4 III/7 III/8 IV/9 IV/11	Budowa, modernizacja i odnowienie dróg -492,416 km	Powiat Wysokomazowiecki	Faza realizacji
10	Budowa systemu selektywnej zbiórki i utylizacji odpadów	IV/10	Wsparcie – organizacyjne i finansowe	Powiat Wysokomazowiecki	Założenia
11	Opracowanie i wdrożenie programu gospodarki odpadami i ochrony środowiska na terenie Powiatu Wysokomazow.	I/3 II/4 IV/10	Przygotowanie planu, wsparcie – organizacyjne i finansowe jego realizacji w poszczególnych gminach	Powiat Wysokomazowiecki	Założenia

12	Utworzenie Powiatowej Biblioteki	IV/11 IV/13	Przystosowanie odpowiednich pomieszczeń, Zakup sprzętu, Zakup księgozbioru.	Wysokie Mazowieckie	Założenia
13	Utworzenie Powiatowego Ośrodka Kultury	IV/13	Przystosowanie odpowiednich pomieszczeń pomoc organizacyjna, finansowanie	Wysokie Mazowieckie	Założenia
14	Budowa basenu sportowo – rekreacyjnego w Wysokiem Mazowieckiem	IV/11 IV/13	Wsparcie – organizacyjne i finansowe	Wysokie Mazowieckie	Założenia
15	Przygotowanie szlaku turystyczno - rekreacyjnego Szlak Nadbużański-Ciechanowiec-Wysokie Mazowieckie-Kulesze Kościelne-Narwiański Park Narodowy	I/3 III/8 IV/9 IV/13	Wsparcie organizacyjne i finansowe Przygotowanie infrastruktury komunikacyjnej	Powiat Wysokomazowiecki	Założenia
16	Przygotowanie i oznaczenie ścieżek rowerowych	III/8 IV/13	Wytyczenie i oznakowanie ścieżek – współfinansowanie	Powiat Wysokomazowiecki	Założenia
17	Remont Komendy Powiatowej Policji w Wysokiem Mazow.	V/15	Kapitałny remont wewnętrzny i zewnętrzny budynku.	Wysokie Mazowieckie	Założenia
18	Przygotowanie i wdrożenie Programu Przeciwdziałania Patologiom	V/15	Zgodnie z Przyjętymi Załoženiami	Powiat Wysokomazowiecki	Założenia
19	Zakup sprzętu ratowniczego i technicznego dla Komendy Powiatowej Straży Pożarnej	V/16	Wymiana 2 samochodów ratowniczo gaśniczych, zakup samochodu ratownictwa techniczno drogowego, zakup 2 samochodów operacyjno rozpoznawczych	Wysokie Mazowieckie	Założenia
20	Utworzenie Centrum Powiadomienia Ratunkowego	V/16	Utworzenie stanowisk do obsługi centrum	Wysokie Mazowieckie	Założenia
21	Utworzenie Fundacji Targów i Wystaw Rolnych w Szepietowie	I/1 I/5 II/6	Działania organizacyjne wsparcie finansowe	Szepietowo	Realizacja
22	Utworzenie Funduszu Wspierania Aktywności Gospodarczej	I/1 II/5, II/6 III/7, III/8	Wsparcie – organizacyjne i finansowe	Wysokie Mazowieckie	Założenia
23	Remont budynku Szpitala Ogólnego w Wysokiem Mazowieckiem-	IV/12	Wymiana stolarki okiennej, wymiana pokrycia dachowego, wykonanie remontu niektórych pomieszczeń, ogrodzenie placu wokół szpitala - Współfinansowanie	Wysokie Mazowieckie	Założenia
24	Rozbudowa Szpitala Ogólnego w Wysokiem Mazowieckiem	IV/12	Budowa nowego bloku operacyjnego, budowa stacji uzdatniania wody, budowa stacji centralnej tlenowni - Współfinansowanie	Wysokie Mazowieckie	Założenia
25	Informatyzacja szpitala	IV/12	Wykonanie sieci informatycznej, zakup sprzętu i oprogramowania komputerowego -Współfinansowanie	Wysokie Mazowieckie	Założenia
26	Zakup urządzeń medycznych	IV/12	Współfinansowanie	Wysokie Mazowieckie	Założenia
27	Rozbudowa Domu Pomocy Społecznej w Kozarzach	IV/12	Zwiększenie liczby miejsc o 6, Rozbudowa istniejącej bazy rehabilitacyjnej	Kozarze	Założenia

28	Utworzenie warsztatów terapii zajęciowej	IV/12	Adaptacja i przystosowanie pomieszczeń, zakup sprzętu	Lokalizacja wg zaistniałych potrzeb i możliwości realizacji	Faza realizacji
29	Podniesienie jakości opieki psychologiczno-pedagogicznej nad osobami niepełnosprawnymi	IV/12	Przystosowanie i wyposażenie pomieszczeń do prowadzenia terapii grupowej oraz pomieszczeń do prac z dziećmi	Lokalizacja wg zaistniałych potrzeb i możliwości realizacji	Założenia
30	Rozszerzenie zadań z zakresu pomocy rodzinie	IV/12	Zorganizowanie świetlicy środowiskowej, Otwarcie powiatowego ośrodka wsparcia, Zorganizowanie poradni rodzinnej, Uruchomienie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego, Utworzenie punktu konsultacyjnego	Lokalizacja wg zaistniałych potrzeb i możliwości realizacji	Założenia
31	Remont budynku starostwa powiatowego	IV/14	Wymiana stolarki okiennej, wymiana instalacji CO, odnowienie i remont lewego skrzydła budynku	Wysokie Mazowieckie	Założenia
32	Remont budynku lecznicy	IV/14 I/3	Remont kapitalny	Wysokie Mazowieckie	Założenia
33	Powiatowy Urząd Pracy - nabycie i remont użytkowanej nieruchomości	IV/14	Nabycie nieruchomości wraz z budynkiem biurowym oraz: remont dachu, wymiana stolarki, modernizacja parkingu.	Wysokie Mazowieckie	Założenia

Dla pełniejszego obrazu przedstawiamy informacyjnie zadania zgłoszone przez urzędy gmin oraz przedsiębiorstwa odpowiedzialne za funkcjonowanie sieci infrastrukturalnych na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego. Zestawienie uwzględnia tylko zadania o znaczeniu strategicznym w kontekście założonych celów strategicznych.

Tab. 18. Główne zamierzenia inwestycyjne zgłoszone do Strategii Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego przez urzędy gmin.

Lp	Nazwa przedsięwzięcia	Działania – opis zadania	Lokalizacja	Zaawansowanie lata realizacji
1	Budowa basenu sportowo – rekreacyjnego	Budowa obiektu.	Wysokie Maz.	Założenia
2	Rozbudowa stadionu miejskiego	Budowa budynków zaplecza, trybun, ogrodzenie, płyta boiska	Wysokie Maz.	Założenia
3	Rozbudowa Miejskiego Ośrodka Kultury	Wymiana pokrycia dachu, modernizacja wnętrza, elewacje	Wysokie Maz.	Założenia
4	Budowa stacji uzdatniania wody	Budowa i Modernizacja obiektów	Nowe Piekuty	Założenia
5	Budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej	Budowa oczyszczalni i sieci kanalizacyjnej	Nowe Piekuty	Założenia
6	Budowa własnego wysypiska odpadów	Budowa obiektu	Nowe Piekuty	Założenia
7	Budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej	Budowa oczyszczalni i sieci kanalizacyjnej	Kulesze Kościelne	Założenia
8	Budowa zagrodowych oczyszczalni ścieków we wsiach, w których nie jest przewidziana budowa kanalizacji sanitarnej	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Kulesze Kościelne	Założenia
9	Gazyfikacja gminy	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Kulesze Kościelne	Założenia

10	Budowa wodociągów na obszarach zabudowy kolonijnej	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Kulesze Kościelne	Założenia
11	Gminny system gospodarki odpadami	Sporządzenie programu	Kulesze Kościelne	Założenia
12	Budowa sali gimnastycznej w Kuleszach Kościelnych	Budowa obiektu	Kulesze Kościelne	Założenia
13	Budowa szlaków rowerowych i konnych	Wytyczenie i oznakowanie szlaków	Kulesze Kościelne	Założenia
14	Budowa zbiornika małej retencji na rzece Rokietnica	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Kulesze Kościelne	Założenia
15	Utworzenie szkoły średniej w Kuleszach Kościelnych	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Kulesze Kościelne	Założenia
16	Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Ciechanowcu	Wykonanie prac budowlanych	Ciechanowiec	Założenia
17	Wodociągowanie	Budowa wodociągów większych w miejscowościach: Ciechanowiec, Dąbczyn, Tworkowice, Wojtkowice Stare, Wojtkowice Glinna, Wojtkowice Dady, Nowodwory	Ciechanowiec	Założenia
18	Rozbudowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej.	Wykonanie prac ziemnych i instalacyjnych	Ciechanowiec	Założenia
19	Budowa nowego wysypiska na odpady stałe	Budowa obiektu	Ciechanowiec	Założenia
20	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Ciechanowiec	Założenia
21	Gazyfikacja gminy	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Wysokie Maz. - gmina	Realizacja
22	Budowa indywidualnych i zbiorowych oczyszczalni ścieków w 54 wsiach	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Wysokie Maz. - gmina	Założenia
23	Budowa wysypiska	Budowa obiektu	Czyżew	Założenia
24	Budowa hali sportowej Czyżewie i Rosochatym K.	Budowa Obiektów	Czyżew, Rosochate Kościelne	Założenia
25	Rozbudowa oczyszczalni ścieków	Prace budowlane i instalacyjne	Czyżew	Założenia
26	Rozbudowa kanalizacji w Czyżewie	Prace budowlane i instalacyjne	Czyżew	Projektowanie
27	Budowa systemu oczyszczalni przyzgodowych na terenach wiejskich	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Gmina Czyżew	Założenia
28	Gazyfikacja gminy Czyżew	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Gmina Czyżew	Założenia
29	Rozbudowa stacji uzdatniania wody	Prace techniczne i budowlane	Gmina Czyżew	Założenia
30	Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków	Prace budowlane i instalacyjne	Szepietowo	Projektowanie
31	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Prace budowlane i instalacyjne	Szepietowo	Założenia
32	Gazyfikacja Gminy Szepietowo	Wsparcie organizacyjne	Gmina Szepietowo	Założenia
33	Rozwiązanie problemu oczyszczania ścieków w gospodarstwach rolnych	Wsparcie organizacyjne	Gmina szepietowo	Założenia

34	Opracowanie i wdrożenie systemu gospodarki odpadami	Wsparcie organizacyjne i finansowe	Gmina Szepietowo	Projektowanie
35	Budowa nowego wysypiska odpadów oraz instalacji umożliwiającej segregację odpadów	Prace budowlane i montażowe, zakup urządzeń	Gmina Szepietowo	Założenia

Tab. 19. Główne zamierzenia inwestycyjne zgłoszone do Strategii Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego przez przedsiębiorstwa zarządzające sieciami infrastrukturalnymi.

Lp	Podmiot realizujący	Nazwa przedsięwzięcia	Lokalizacja	Zaawansowanie
1	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo.	Gazyfikacja	Szepietowo	Założenia
2	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych	Melioracja użytków rolnych	„Ciek od Klukowa IA”, „Racibory Nowe”, „Czajki Franki-Dąbrowa II”, „Brok-Bryki II B”, „Pobikry”,	Projektowanie
3	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych	Budowa jazu z mostem i elektrownią na rzece Nurzec	Kostrzy Podseńkowiec	Realizacja
4	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych	Budowa nowych obiektów piętrzących na rzece Nurzec	Wyszonki Nagórki, Tworkowice	Założenia
5	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych	Budowa nowych obiektów piętrzących na rzece Brok	na terenie gminy Czyżew, oraz wsi Miodusy Litwa w gminie Wys.Maz.	Założenia
6	Zakład Energetyczny Biały-stok S.A.	Przebudowa stacji „Ciechanowiec” z 30/15 kV na 110/15 kV, i budowa linii 110 kV Wysokie M. – Ciechanowiec	Ciechanowiec	Założenia
7	Zakład Energetyczny Biały-stok S.A.	Budowa pola 110 kV w stacji „Wysokie M.”	Wysokie Mazowieckie	Założenia
8	Zakład Energetyczny Biały-stok S.A.	dobudowa pola liniowego i pola sprzęgła 110/15 kV w stacji „Ciechanowiec” wraz z linią 110 kV Ciechanowiec-Brańsk	Ciechanowiec	Założenia

Opracowania, które zgodnie z założeniami będą korespondować ze Strategią Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego:

**DŁUGOTERMINOWY PROGRAM POPRAWY SIECI DRÓG POWIATOWYCH –
Materiał informacyjny w załączeniu**

PROGRAM GOSPODARKI ODPADAMI	Etap realizacji
PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA	Założenia
PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PATOLOGIOM SPOŁECZNYM	Założenia
OKRESOWE PROGRAMY OPERACYJNE	Założenia

Spis Treści

I. Geneza i uwarunkowania	1
1. Geneza	1
2. Uwarunkowania geośrodowiskowe.....	2
3. Uwarunkowania demograficzno kulturowe.....	4
4. Uwarunkowania Gospodarcze	6
5. Uwarunkowania infrastrukturalne	8
II. Zagadnienia społeczne	10
1. Ludność – osadnictwo	10
1. Informacje ogólne.....	10
2. Charakterystyka strukturalna.....	10
3. Istniejące tendencje i dynamika zmian	12
2. Zatrudnienie	17
1. Struktura zatrudnienia.....	17
2. Bezrobocie.....	19
3. Infrastruktura społeczna.....	23
1. Oświata	23
2. Kultura i rozrywka.....	26
3. Ochrona zdrowia	28
4. Bezpieczeństwo publiczne	32
III. Gospodarka	34
1. Rolnictwo.....	34
2. Przemysł.....	41
IV. Ochrona Środowiska	44
V. Infrastruktura techniczna	47
1. Komunikacja	47
2. Mieszkania	48
3. Infrastruktura sanitarno-wodociągowa i gazownicza.....	50
4. Infrastruktura elektroenergetyczna.....	54
5. Infrastruktura medialna.....	55
VI. Budżet i działalność inwestycyjna	57
VII. Ocena i wnioski	60
1. Konsultacje społeczne – wnioski	60
2. Analiza SWOOT	65
3. Wnioski.....	66
4. Cele.....	69

Spis Rysunków

Rys. 1.	Ludność Powiatu Wysokomazowieckiego.....	12
Rys. 2.	Wskaźniki dynamiczne na tle województwa.....	13
Rys. 3.	Dynamika zmian demograficznych	13
Rys. 4.	Dynamika zmian demograficznych na wsi	13
Rys. 5.	Dynamika zmian demograficznych w mieście.....	14
Rys. 6.	Wskaźniki urodzeń na 1000 mieszkańców na tle różnych środowisk.....	14
Rys. 7.	Prognoza ludności powiatu na tle województwa.....	15
Rys. 8.	Tendencje zmian na tle województwa	15
Rys. 9.	Struktura wiekowa ludności w Powiecie Wysokomazowieckim - obraz skumulowany	16
Rys. 10.	Podział zatrudnienia wg specyfiki wykonywanego zawodu.....	17
Rys. 11.	Struktura zatrudnienia na przestrzeni lat 1995-1999	17
Rys. 12.	Zmiany stanu zatrudnienia wg miasto wieś	18
Rys. 13.	Ilość osób podejmujących zatrudnienie wg rodzaju umowy.....	18
Rys. 14.	Stopa bezrobocia na przestrzeni lat 1990-2000.....	19
Rys. 15.	Występowanie bezrobocia- lokalizacja.....	19
Rys. 16.	Struktura bezrobocia wg wieku lata 1995-2000	20
Rys. 17.	Aktywizacja osób bezrobotnych (w tym absolwentów) w ramach programów subsydiowanych	20
Rys. 18.	Struktura bezrobocia wg poziomu wykształcenia	21
Rys. 19.	Bezrobocie wg zawodów.....	21
Rys. 20.	Zmiany jakościowe wśród bezrobotnych.....	22
Rys. 21.	Symulacja ilości uczniów szkół podstawowych na przestrzeni 1993-2006 wg rocznika urodzeń	23
Rys. 22.	Symulacja ilości uczniów szkół gimnazjalnych na przestrzeni 1999-2012 wg rocznika urodzeń	23
Rys. 23.	Ilość szkół podstawowych.....	24
Rys. 24.	Ilość uczniów szkół podstawowych obsługiwanych przez 1 szkołę.....	24
Rys. 25.	Symulacja ilości uczniów w szkołach ponadpodstawowych na przestrzeni 1999- 2015 wg rocznika urodzeń.....	25
Rys. 26.	Udział poszczególnych rodzajów kształcenia w ofercie dla uczniów klas VIII na rok 2000	25
Rys. 27.	Uczniowie.....	25
Rys. 28.	Absolwenci	26
Rys. 29.	Dalsze losy absolwentów szkół średnich i ogólnokształcących.....	26
Rys. 30.	Czytelnictwo w Powiecie Wysokomazowieckim.....	27
Rys. 31.	Ilość czytelników na 1000 mieszkańców	27
Rys. 32.	Dostępność usług medycznych w zakresie POZ na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego	29
Rys. 33.	Przestępstwa stwierdzone	32
Rys. 34.	Użytkowanie gruntów w Powiecie Wysokomazowieckim	34
Rys. 35.	Użytkowanie gruntów w Woj. podlaskim.....	34
Rys. 36.	Intensyfikacja produkcji roślinnej	35
Rys. 37.	Struktura zasiewów - rok 2000.....	36
Rys. 38.	Zmiany powierzchni arealu głównych roślin uprawnych	36
Rys. 39.	Udział gmin w areale głównych roślin uprawnych na terenie powiatu.	37

Rys. 40.	Pogłowie bydła	37
Rys. 41.	Obsada podstawowych grup zwierząt hodowlanych na 1 Ha UR.....	38
Rys. 42.	Średnia powierzchnia gospodarstw w poszczególnych gminach	39
Rys. 43.	Agregacja gospodarstw wg powierzchni użytków rolnych.....	40
Rys. 44.	Udział osób zatrudnionych we własnym gospodarstwie rolnym w ogólnej ilości mieszkańców	40
Rys. 45.	Przychody wg EKD	41
Rys. 46.	Struktura dochodów w EKD.....	41
Rys. 47.	Podmioty gospodarcze wg EKD -1999.....	42
Rys. 48.	Ilość podmiotów.	42
Rys. 49.	Obroty w gospodarce narodowej Powiatu Wysokomazowieckiego.....	42
Rys. 50.	Rentowność branż wg EKD - 1999.	43
Rys. 51.	Łączna ilość ścieków na 100 mieszkańców.	44
Rys. 52.	Emisja gazów i pyłów w Powiecie Wysokomazowieckim na tle województwa podlaskiego w przeliczeniu na 1 km ² – rok 1999	45
Rys. 53.	Podział odpadów wg pochodzenia	45
Rys. 54.	Wskaźniki ilościowe – odpady przemysłowe.....	46
Rys. 55.	Drogi lokalne na terenie poszczególnych powiatów w województwie podlaskim 47	
Rys. 56.	Drogi lokalne na terenie poszczególnych gmin Powiatu Wysokomazowieckiego 47	
Rys. 57.	Drogi Powiatowe na terenie poszczególnych gmin powiatu.....	48
Rys. 58.	Użytkownicy rejestrowani w Starostwie Powiatowym w Wysokiem Mazowieckiem	48
Rys. 59.	Wskaźnik kwaterunkowy	49
Rys. 60.	Ilość mieszkań oddanych do użytku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.....	49
Rys. 61.	Ilość mieszkań oddanych do użytku w 1999 roku.....	49
Rys. 62.	Wskaźnik powierzchni użytkowej.....	50
Rys. 63.	Uzbrojenie w infrastrukturę sieciową na tle województwa i kraju.....	50
Rys. 64.	Samodzielne lokale mieszkalne w % korzystające z sieci komunalnych	51
Rys. 65.	Zużycie wody z wodociągów na tle województwa i kraju.....	51
Rys. 66.	Ilość przyłączy wodociągowych na poszczególnych gminach Powiatu Wysokomazowieckiego.....	52
Rys. 67.	Ilość przyłączy kanalizacyjnych i przydomowych oczyszczalni ścieków	52
Rys. 68.	Efektywność sieci komunalnych	53
Rys. 69.	Ilość abonentów na 1 tys. mieszkańców	55
Rys. 70.	Ilość abonentów stacjonarnych sieci telekomunikacyjnych	56
Rys. 71.	Powiat na tle średniej krajowej – abonenci telefonii stacjonarnej.....	56
Rys. 72.	Dochody i wydatki Powiatu Wysokomazowieckiego	57
Rys. 73.	Struktura wydatków	57
Rys. 74.	Inwestycje powiatowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca – powiaty ziemskie.	58
Rys. 75.	Inwestycje gminne w przeliczeniu na 1 mieszkańca – powiaty ziemskie.....	58
Rys. 76.	Wydatki wg dziedzin	59
Rys. 77.	Struktura wydatków wg dziedzin	59
Rys. 78.	Co twoim zdaniem jest główną przyczyną ucieczki młodych ludzi do dużych miast: 61	
Rys. 79.	„Co sądzisz o systemie oświaty ponadpodstawowej w naszym powiecie?”	61
Rys. 80.	„Jak oceniasz system ochrony zdrowia w Powiecie Wysokomazowieckim?”	61
Rys. 81.	„Czy oferta kulturalno rekreacyjna odpowiada potrzebom mieszkańców?”	62
Rys. 82.	„Jak oceniasz poziom bezpieczeństwa w Powiecie?”	62

Rys. 83.	„Czy twoja rodzina boryka się z problemami mogącymi zagrozić podstawom jej egzystencji?”	62
Rys. 84.	„Twoje zamierzenia w odniesieniu do siebie lub swojej rodziny dotyczą?”	63
Rys. 85.	„Które z procesów, twoim zdaniem mogą mieć największe znaczenie dla Powiatu?”	63
Rys. 86.	„Najistotniejsze bariery hamujące rozwój gospodarczy”	64

Spis Tabel

Tab. 1.	Ludność Powiatu Wysokomazowieckiego.....	10
Tab. 2.	Średnie wiekowe, różnych grup środowiskowych dla Województwa podlaskiego i powiatu Wysokomazowieckiego.....	10
Tab. 3.	Struktura wiekowa mieszkańców powiatu Wysokomazowieckiego	11
Tab. 4.	Migracje ludności według gmin w 1999 r. na tle województwa podlaskiego	11
Tab. 5.	Ruch naturalny ludności według powiatów i gmin w 1999 r. na tle województwa podlaskiego	12
Tab. 6.	Zatrudnienie wg gmin na przestrzeni lat 1995-1999	18
Tab. 7.	Poradnie specjalistyczne na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego	30
Tab. 8.	Lecznictwo zamknięte.....	31
Tab. 9.	Warunki klimatyczne i glebowe	34
Tab. 10.	Realizacja zadań inwestycyjnych z zakresu melioracji	35
Tab. 11.	Obsada w DJP – Powiat Wysokomazowiecki.....	38
Tab. 12.	Agregacja obszarowa gospodarstw rolnych wg gmin – 2000 r.....	39
Tab. 13.	Dynamika rozwoju zasobów mieszkaniowych.....	50
Tab. 14.	Udział mieszkańców miast korzystających z zasobów infrastruktury sieciowej	51
Tab. 15.	Dynamika rozwoju sieci komunalnych.....	53
Tab. 16.	Statystyczny rozkład grupy respondentów.....	64
Tab. 17.	Potrzeby inwestycyjne na terenie Powiatu Wysokomazowieckiego w latach 2002-2015 - w ramach kompetencji samorządu Powiatowego.....	75
Tab. 18.	Główne zamierzenia inwestycyjne zgłoszone do Strategii Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego przez urzędy gmin.	77
Tab. 19.	Główne zamierzenia inwestycyjne zgłoszone do Strategii Rozwoju Powiatu Wysokomazowieckiego przez przedsiębiorstwa zarządzające sieciami infrastrukturalnymi.	79

Źródłem informacji statystycznych jest spis rolny przeprowadzony w 1996 r.
Waloryzacja Agroekologiczna Obszaru Zielone Płuca Polski – 1994 Instytut Nawożenia i
Gleboznawstwa w Puławach.

VII.4.1.1.1 US Białystok

Informacje Powiatowego Zespołu Doradztwa Rolniczego w Wysokiem Mazowieckiem
Informacje KRUS Oddział w Wysokiem Mazowieckiem
Informacje poszczególnych jednostek administracyjnych wchodzących w skład naszego Po-
wiatu.